

Vlad–Demir KARAGANÇU

CANDAN FİKİRLÄR

Vlad-Demir KARAGANÇU

*Yagauziya M.V. Maruneviç
adına Bilim araştırma merkezinin
bibliotekasına,
Avtordan V. Karagançu —
9.10.2015*

CANDAN FİKİRLÄR

Seçmä yaratmalar

GAGAUZ MİLLİ ARHİVİ

№ 46

**«CENTRUL DE CERCETĂRI
ȘTIINȚIFICE AL GAGAUZIEI»**

**НИЦ ГАГАУЗИИ
ИМ. М.В. МАРУНЕВИЧ**

Editura "TEHNICA-INFO"

Kișinöv 2013

CZU 821.512.165(478)-1**K 22**

Redaktor

Petri Çebotar

Kompyuter dizicisi

Maxim Vakulenko

Kabını hazırlayannar:

*Maxim Vakulenko
Dan Karagançu*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
KARAGANÇU, V.-D.

CANDAN FİKİRLÄR: Seçmä yaratmalar/
Vlad-Demir KARAGANÇU. – Chișinău : “Tehnica-Info”,
2013.– 338 p. (F.E.-P. Tipogr. “ELAN POLIGRAF” S.R.L.)
300 ex.

ISBN 978-9975-63-351-2

821.512.165(478)-1

K 22

YAZILARI İSPIYADADA GİBİ

Bu dünnäada herbir halkın, milletin, etnosun var unikal eri hem misiyası. Onuştan onnarın korunması kayet önemni. Olmalı, bu sebepä halkın derinnerindä bulunêr bir kuşkulu korunmak üzerä iç kuvedi, ani kritik dönemdä üzä urêr – ii razgeleyä peydalanêr bir girgin kaavi kişi – kurtarıcı. Gagauz halkın ecel yolunda da çok kerä bu kanon gerçeklener.

20-ci asirin çeketmesindä bu misiya M. Çakirin – gagauz protoiereyin kısmetinä düştü, ani 1908-ci yılda „Kısa dua kitabını“ slavñcadan gagauz dilinä kiril alfavitindä çevirdi. Verdi gagauzlara kolaylık ana dilindä Göklerä danışmaa. Halk ruhuna bu büyük bir alif. Taa sora da Ay boba M. Çakir çok yaptı, ki gagauzların dili, yazıları, istoriyası bilinsin, ilerlesin.

O kıvılcından 20-ci asirin ‘50-ci yıllarında kızıştı gagauzların en ilerici kişileri, ani ana dilinin dirilişi için kalkışmaa başladı. L. Pokrovskayanın hem D. Tanasoglunun çalışmalarınnan kiril köklü gagauz alfaviti oluşturuldu. Seftä 1959-cu yılda gagauzların kendi alfavitindä folklor-literatura toplumu “Bucaktan seslär” basımdan çıktı.

Gagauz literatura ilerlemä proşesindä, adetlerin korunmasında hem gelişmesindä büyük bir er kaplêêr gagauz halkın çok taraftan vergili, pelivan oolu – D. Kara Çoban. Duyup gagauzluun kayıba gitmesini, bu girgin gagauz ömürünü milletinä adadı.

Açan 2010-cu yıllarda UNESCO gagauz dilini dünneeyä bildirdi nicä kayıba gidän dillerin biri, gagauz inteligençiyası kuşkulandı. Bu yıllarda ortaya çıktı **Vlad-Demir Karagançu**. Gagauz literaturasına geldi olgun yaşta soylu, geniş ürekli, derin fikirli kişi. Çoyu şaştı – neredän? ne geç? Bir iş belli – bu olmadı ansızın, birdän. Rus literaturasında tanınan kritik V.B. Şklovskiy bu üzerä bölä yazêr: “... görünän raslantı gerçektän – gereklik”.

V.-D. Karagançunun yaradıcılığın nicä er altında bir membä damarı, hazırda üzä urmaa. Da te vakit geldi. Gagauz literaturasında açıldı bir taazä fikirli kaynak, angısının enikunu seli kaavi, akıllı, zengin laflı. O sansın duydu, ani läazım etiştirsin dökmää havezini, nasaatlarını. Kiyatlar çıkêr ardı ardına: “Sizi yazdım kalbimä” 2010-cu, “Acı pelin Bucakta” 2011-ci, “Can sıcaklı” 2012-ci yıllarda. Sansın biraz soluklanıp, avtor düşüner ayırsın onlardan kendi bakışına görä en uygunarı da koysun seçmä topluma “**Candan fikirlär**”.

Var kısmetimiz açalım bu kiyadı. Okuyucu kapêr zengin dildä gözäl peetlär. Yaratmalarda paalılıklar – *ana tarafı, toprak, ana dili, sevgi* örülü bir feneğa, ani dolaylêr insan ruhunu:

Ana dili vatanda
 Nicä kan damarlarda;
 Onsuz olmaz haliz halk,
 Nicä kansız yaşamak...
 (“**BİR VATAN VAR İNSANDA**”)

Ceviz aacı yol boyunda,
 Yorgun yolcu gölgesindä,
 Sabaalennär dan erleri,
 Kliselerin çan sesleri –
 Te onnar gercikleer seni,
 Ana tarafım –
 Gagauz Eri...
 (“**ANA TARAFIM — GAGAUZ ERİ**”)

Bir çirtma aalêr bayırda,
 Tolokada sürü otlêr;
 Yanık canı çoban orda
 Ölä kahırını daadêr.
 (“**BİR ÇIRTMA AALÊR BAYIRDA**”)

Yaşanmış yılların üüsekliindän işidiler filosoflu boba nasaatı: “Kismetli olamadıysan, faydalı olabilirsin...” Ömürün titsi dalgaları uyandırêr, davrandırêr yaratmaya:

Vakit geçer, vakit geler,
Diişilerlär insannar,
Kimsä öler, kimsä duuêr,
Diveç yaşêêr salt halklar.

(“VAKIT GEÇER, VAKIT GELER”)

Avtorun simvolları danışması meşä aacına, niçä bilgiç bir kimseyä, açıklasın geçmiş:

Yalnız meşä bayırda
Siireder dolayları,
Bekçi gibi orada
Sansın korêêr kırları.

Olsa dili lafetsin,
Bulur ne demäâ bizä,
Yok niçä o bilmesin
Olayları geeridä...

(“MEŞÄ”)

Peetçinin romantikalı bakışı ana tarafın üzünä, gözellinä:

Bulutsuz gecelerin
Gözellii beni büüleer,
Şafkları yıldızların
Duygumu derinneder.

Yıldız kıvılcınarı
Akêr Bucaan üstünä,
Şıladarkan kırları,
Düşer gölün içinä.

(“BULUTSUZ GECELÄR”)

V.-D. Karagançunun peetlerindä kızgın duygu açıklanêr esaplı içtenniklän. Temiz duygu için candan ap-açık fikirlär sakındirmêêr, ama mayillêêr okuyucuyu üüsek sevgiyä:

Alçak dalların altında
Saklı durardık aalemdän.
Senin maavi gözlerindä
Yaşlar şılardı sevgidän.

("TUTÊRSIN MI AKLINDA?")

...Canım sa ölä çekärdi
Çiili gözlerini öpmää!..

("BİR DIRİ ŞUFA GİBYDİN")

İhtärlêêr artık tenim,
Ama genç kaldı canım;
Süünmedi sana sevgim,
Hep sendä biter yolum.

("SÜÜNMAZ SEVGİ")

Avtorun ürää kırık, ani dalıp büük sevgiyä, paalı ana-bobayı istämedään, vakidında annamadaan gücendirdi. Her yannış yaptıklar ödek isteer. Bu bir derin ömür filosofiyası:

Bekim taa çok karımı
Sevdim, ki sevgi verdi,
Nekadar ii anamı,
Kim dünneeyä getirdi.

Bekim hatır bobama
Az güttüm gençliimdü –
Allahtan geldi ceza
Zeetlenmää ihtärlımda.

("YALNIZLIK")

Eveldän var bir inanış, ani kukumäun sesi – belaya haberci. Bir vakitsiz gecedä kara haberlän kondu, da titsi baardı bu kuş Vlad-Demir Karagançunun evindä:

Ay göktä renksiz şıladı
 O dumanni gecedä,
 Kukumäu çirkin baarardı
 Aaçta evin önündä.

... Karannık çöktü evimä
 O zamannardan beeri...

("KUKUMÄU ÇİRKİN BAARARDI")

Titsi ölüm erken ayırdı sevgili eşindän, taa sora yaşamaktan kaptı genç yaşta oolunu. Ama ecel denemesi ezmedi kaavi ruhlı adamı. Te o meşä aacı gibi, fena lüzgerlerä o karşı durdu. Elinä alêr kalemi, angısından göz yaşı damnêr. Yazıcı geeridän etişän gençlerä ideallı kalêr:

Yapraa dizmää fikirimi
 İsteerim kalan vakıtta,
 Ölä kurmaa anıtımı
 Canımnan baalı Bucakta.

("UYKUSUZ GECELÄR")

V.-D. Karagançu derin bilgisini, sevgisini romın literaturasında anılmış peetçilerä payeder okuycuylan, açan çevirer onnarın şiiirlerini kendi ana dilinä. Kısadan biografiyalar, ani verer avtor, kolaylêr taa yakından annamaa rumın dilindä laf ustalarını. Lääzım mayıllı çizgileyelim, ani canabisi romın dilini raat kullanêr, bu dildä yazêr, ona çevirer kendi dilindä yaratmalarını. Literaturada

çevirmäk – o büük bir iş. Çevirici lääzım etkinniklän bilsin, poetikli duysun iki dili dä.

Mihay Eminesku

Uykulu yorgun kuşcaazlar
Yuvalarına dönmüşlär,
Saklasın onnarı dallar –
li gecelär!

Salt sızıntı hep soluyêr,
Açan susêr kara kodru;
Başçedä çiçek uyuyêr –
Raatça uyku!

(“UYKULU KUŞCAAZLAR”)

Poetın kendi peetlerindä, nicä dä çevirmelerdä okuyucu dalêr taazä akıntı gibi bir dilä, derin fikirlerä, yaşamaya filosofiyalı bakışlara. Avtor ölä kapêr okuyanın can erini, ani şiir ustalında bulunsa da kusurlar, kamaştırıcı olmêêrlar.

V.-D. Karagançunun yaratıcılıında düz yazılar kaplêêr ayrı bir er.

Yazıcı duyêr ana dilinin garmoniyasını. Sözleri erli-erindä havezli kullanması yazıları dolaşıksız, annaşılı yapêr. Avtorun zengin dilli yazılarından var kolayı ayırı bir sözlük toplamaa.

Prozada duyulêr haliz evelki gagauz damarındankı adam. Burada gösterilän gagauz küülülerin yaşaması avtora taa küçüktän yakın, onu biler içindän. Angı taraftan da oluşları açıklamasa, verer yaşamadan alınma gerçekleri.

“...Yaza dooru küü kenarına geldi ydi bir çingenä şatrası. Çingeneykalar o saat daalıştıydılar küü içinä evdän-evä fal çekmää, dilenmää ekmek, ruba. Çingenelär-adamnar tras-trus işlär dilär kuznedä: düzärdilär taligaları, kosilkaları,

veyalkaları, başka demir işlerini hem yapardılar sır buynuzlarından tarak..." ("Üsüzün eceli")

Büük mayıllı saygı gösterer avtor gagauz karıların girginniinä, cömertliinä: "...Koyup ortalaa kendi karı namuzunu, kendi raatlıını bu diil sıradan insancık ölä kurtarmış sevgili çocuun canını". ("Klisä")

Yazılar faydalı taa bir taraftan, ki onnar türlü uurda bilgi dä vererlä. Te halk ilaççılıından biri – insanın güüdesindän derin çürükleri çıkarmaa taazä soyulmuş, taa sıcak koyun derisi faydalı. "...Tezdä toplanmış kakuları, enişteleri, çiçusu. Kesmişlä bir koyun da onun taazä sıcak derisinnän sarmışlar çıplak güüsünü hem arkasını." ("Klisä")

"Acı pelin Bucakta" – bu diil çok sayfalı roman formasında yaratma Bucaan istoriyasına 20-ci asirin '50-ci yıllarından bir ençiklopediya gibi.

Avtor ilin-ilin geçirer bizi o uzaklara da sansın katêr ozamandakı insanın arasına. Göreriz halkın büük tragediyasını – onun ömürünä hep bir kimsä sorulmadık girip, karışêr. Ama kinnendirmeyip okuyucuyu kimseyä, yazıcı zavallılara can acısı uyandırêr.

Yazar gösterer, ani çiftçi kendi işini bilêrdi diil kıyatlardan, ama kannı kabarcaadan zeetli yaşamaktan:

"... aulu sa uzanardı yukarı, yamaca, derin yar boyuna, nerdä çorbacı dikmişti salkım fidannarını, kaavileştirmä topraa deyni".

Kıسادan, bir çizgidä, verer kolaylık annamaa karakteri, durumu, ortamı. Küüdeki insanın fukaaralını annayıvereriz te bu sıralarda: "...Bu terekä ancak vardı nasıl etişsin ekmek yapmaa. Ama diil sade ekmeklän tok insan. Neylän doyursun, büütsün kuşlarını? Aniki olsun birkaç yımırta içerdä, bir tauk eti manca yapmaa pazar günnerindä". (Çiftçi tauk eti iyer diil canı istedikçä – sade pazarlarda onu dadêr. – M.M.)

Ki kırıcı adam kısmetli olsun, çok diil lâüzim:

"...– Açıan karım yıkardı ayaklarımı, beenärdim suvazlamaa onun omuzlarını, şindi dä havezim var ölä yapmaa, – cevap vermiş Azuoglu Örgi".

Avtorun filosoflu bakışını ölümä, angısının önündä her uurdaki insan bir, hem hristiyan olana var taa bir büyük iş – mumnan mı can verer osa mumsuz mu gider: *"...mart ayın 5-ci gecesi sabaaya karşı bekçi... annamış, ani Azuoglu Örgi yaşêêr bitki annarını. Tutuşturmış bir mum. Bu şafka ölän adam büyük açmış gözlerini da bitki soluunnan can vermiş. Ölmüş uslu, sansın artık uzlaşmıştı ecelinnän.*

Hep o gecä Moskovada ölmüş İosif Visarionoviç Stalin – ...generalisimus, dünnää halkların bobası. Üç gün buuşmuş can vermää. Kimsey ona mum tutmamış".

Nicä göreriz, avtor sakınmêêr hepsini adınca söylemää. Bu da karakterleer yazıcıyı.

Hem yazarkan zorluklar için, korumaa aydın bir umut gelecää, talantsız olmaz.

Gagauz dilinin kısmetinä bizim literaturaya geldi bir kaavi gagauz kökündän yaratıcı, kimä milleti Erdä tutan paalılıklar – namuzluk, şeremetlik, halk adetleri, inanı – diil boş laf. Bu işlerä zor üüretmää, onnar kanında läüzim olsun. Te neyin taa önemi var – bölä kıymetli vergi, vakıdında seçilip, okunsun.

MARIYA Mercanka (Kapaklı)

SEFA GELDİNİZ CANIMIN BAŞÇESİNÄ!

BİR VATAN VAR İNSANDA

Bir vatan var insanda,
Nicä ana uşakta.
Sevmää lääzim vatani,
Nicä kendi ananı.

Salt vatan baalêêr bizi
Bir halka hepsimizi.
Korumaa lääzim onu –
Duuma paalı vatani.

Ana dili vatanda,
Nicä kan damarlarda;
Onsuz olmaz haliz halk,
Nicä kansız yaşamak.

Ana dili hem millet,
Türkü, masal hem adet
Kuvetlesinnär bizi,
Gagauz Erimizi.

Yaşasın vatanımız,
Gagauz milletimiz!
Diveç olsun halkımız,
Gözäl ana dilimiz!

VATAN

Vatan – ev, nerdä duudun,
Ana-bobanı sevdin,
Adımnamaa başladın,
Laf sölemää üürendin.

Vatan – küü, nerdä büüdün,
Nerdä şkolaya gezdin,
İlk kiyadı okudun,
Eni işlär annadın.

Vatan – ana tarafı,
Mamunun tatlı lafı,
Eski, eni türkülär
Evelki dä adetlär.

Vatan – bizim halkımız,
Gözäl ana dilimiz
Hem Gagauz Erimiz,
Moldova devledimiz.

ANA TARAFIM – GAGAUZ ERİ

Gözäl insannar, evladlar;
Kıvrak küülär, kasabalar;
İnsannarın ii işleri,
Evladların gülüşleri,
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri.

Çalgıcının türküleri,
Oyuncunun oynunarı,
Resimcinin tabloları,
Yazıcının kitapları –
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri.

Gündöndünün çiçekleri,
Boodayların başakları,
Sabaa çiiyin sedefleri,
Papşoyların altinnarı –
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri.

Maavi gök hem eşil toprak,
İhlamur hem üüsek kavak,
Başçaların meyvaları,
Baayın tatlı üzümneri –
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri.

Bülbüllerin sıklıkları,
Tarla kuşun havaları,
Turnaların ötmekleri,
Sırcıkların sürülleri –
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri.

Ceviz aacı yol boyunda,
Yorgun yolcu gölgesindä,
Sabaalennär dan erleri,
Kliselerin çan sesleri –
Te onnar gercikleer seni,
Ana tarafım –
Gagauz Eri...

ANA DİLİM – OGUZ DİLİ

Ana dilim – oguz dili,
Etiştin bizä eveldän,
Seninnän maanä dizili
Kaldı bizä dedelerdän.

Ana dilim – oguz dili,
Var mı nicä sensiz olmaa?
Millet yaptın bizi ani,
Diil mi büyük ayıp unutmaa?

Oguz dilim – gözäl dilim,
Çok sevimniysin sän bana,
Türlü dillerdä lafettim,
Unutmadım seni ama!

Ana-bobamnan birerdä
Seni görärdim düşümdä;
Uurenärkän başka dildä,
Düşünärdim ana dildä.

Çok yalvarêrım bän sana,
Girgin gururlu halkıma,
Ana dilindän atılma –
Tatlı can gibi insana!

Dilini unudan kişi
Kaybeder kendisini dä;
Bir mankurtun¹ olêr eşi,
Boşa duumuş aylesindä!

---

¹ *Mankurt* – soyunu, dilini unudan kişi
(Çingiz Aytmatov „Буранный полустанок”).

ANA DİLİ

Ana dilini emer
Uşacık anasından,
Ana dilini yudêr
Sütlän onun güüsündän.

Ana dilindä sever
Ana-boba uşaanı
Uşacık ta suvazlêêr
Anasının yanaanı.

Ana dilindä söleer
Uşacık ilk lafını,
Ana dilindä sesleer
Sallangaçta masalı.

Büüyer, şkolaya gider,
Bilgili kişi olmaa,
Rus dilindä üürener,
Ona buuşêr sınaşmaa.

Neçin bizdä zaabıtlär
Saymêêrlar dilimizi,
Angısınnan dedelär
Millet yaptılar bizi?

Diil islää halkımızda
Başka dil kullanılsın.
Büük ayıp olur bizä
Dilimiz unudulsun!

GAGAUZ MİLLİ ARHİVİ

№ 46

«CENTRUL DE CERCETĂRI
ȘTIINȚIFICE AL GAGAUZIEI»

НИЦ ГАГАУЗИИ
ИМ. М.В. МАРУНЕВИЧ

ODA MİHAİL ÇAKİRÄ

Ayoz gibi cennettä
Görüner ÇAKİR bizä,
Protoierey klisedä,
Şannı bir ad milettä.

Nicä yıldızlar göktä,
Şılattıydı toprakta,
Yolumuzu ilerdä,
Kökümüzü geeridä.

Gözäl, açık süreti –
Bir ikona patredi;
O örnek olsun bizä,
Burada hepsimizä.

Sevelim halkımızı,
Nicä Ay Boba sevdi;
Sayalım dilimizi,
Nicä dedelär saydı.

Yok kimsey aramızda
Gagauz halkımızda
Ay Bobaya benzesin,
Onun gibi şafk etsin.

Çok borçluyuz biz ona
Ay Mihail Çakirä,
Stavroza mezarında
Dua edelim her kerä.

CANIM BAALI BUCAKLAN

Türlü yollarda gezdim
Alatlan yaşamamda,
Şindi te duraklandım
Onnarın çatırında.

Küçüklüümdän sınaştım
Haylak, işsiz kalmamaa,
Onuştan karar aldım
Çatırıkta şiir yazmaa.

Sıra-sıra dizerim
Fikirimi laflarlan,
Demää sizä isteerim –
Canım baalı Bucaklan.

Orda geldim dünnääya,
Üürendim laf sölemää;
Orda gezdim şkolaya
Hem çalıştım çok bilmää.

Sevdim ana dilimi,
Bucakta soydaşları;
Sade onnara deyni
Yazêrim bu şiirleri.

SEVERİM SİZİ

Gök kaplı bulutlarlan,
Ufacık yaamur çiseer;
Masamda oturarkan
Şiir yazmaa canım çeker.

Sıra-sıra yatêrlar
Byaz yapraa önümdä,
Aklıma getirerlär
Sevdamı gençliimdü.

Ne gözäl vakıtlardı!
Genç karım, uşaklarım
Ozaman yanımdaydı
Hem uzundu ömürüm.

Kismetli günnär geçti,
Erdä yolum kısaldı,
Düşünmää vakıt geldi,
Ne yapılmadık kaldı.

Alatlêêrım yaşamaa,
Korkmêêrım geçinmektän,
Bän isteerim taa sevmää
Sizi bütün ürektän:

Yakın hısımnarımı,
Karıyı, sevän beni,
Okuyucularımı,
İi kalpli dostlarımı...

Sıra-sıra şüirlerim
Dizildilər kiyada,
Seni, Bucak tarafım,
Çoktan yazdım kalbimä.

O toprakta gömülü
Atalar hem dedelär,
Çok göz yaşı döküldü
Eşersin kurak erlär.

Geler-geçer kolboylar,
Ama sonsuz halkımız.
Yaşasın gagauzlar
Hem Gagauz Erimiz!

DAYMA CANIM DARSİYÊR

Dayma canım darsiyêr,
Nesâ yatmêêr kalbimä:
Bekim ne geerdä kalêr
Yada geler önümä.

Uzun yol ömürümdä
Hep alatlan bän geçtim,
Kısa kaldı önümdä –
Artık sona yaklaştım.

Var taa çok ne sölemää
Okuyucularıma,
Sıra-sıra şiir dizmää
Hojma geler aklıma.

Kiyatlarımnan anılmaa
Bän istärim Bucakta,
Liramnan anıt kurmaa,
Diil taştan mezarlıkta.

KADEMİNİ AYLEDÄ

Sevda kademni ozaman,
Açan o karşılıklı
Hem bir fikirdä iki can
Biri-birinä paalı.

Açan birin sevinişi –
Seviniş eşinä dä,
Ozaman mutlu ikisi
Kismetli aylesindä.

Kademni uygun ayledä
Uslu büüyer uşaklar;
Kasabada ya küülerdä
Terbiyeli olêr onnar.

Şkolada ii üürenerlär,
Sora fakultetleri
Büük havezlän bitirerlär,
Becererlär işleri.

Onnarlan metin halkımız –
Bilgili kişilärlän;
Zenginnener kulturamız –
Şanni yaratmalarlan.

Ko çok mutlu aylä olsun
Bucaamın tarafında;
Fikirli evladlar duusun
Gururlu halkımızda.

ÇOK SAALIK...

Çok saalık dileerim sizä,
Bucaamızda hepsinizä:
Analara-bobalara,
İhtärlara hem gençlerä.

Dileerim güneşli günnär,
Yıldızlı açık gecelär;
Vakıtlı yaasın yaamurlar,
Bereket versin ekinnär;

Eşersin, açsın başçalar,
Tatlı üzüm yapsın baalar,
Saalıklan büüsün uşaklar,
Aaçlarda çalsın kuşçaazlar.

Annaşmak olsun devlettä,
Kardaşlık – onun halkında,
Bolluk gelsin aylelerä,
Herbir evä hem her kerä.

SABAA

Dan eri gözäl aarêr,
Tez güneş görünecek.
Küüdä horozlar öter,
Eni gün başlanacek.

Göktä süüner yıldızlar,
Dolu ay gümüşlener.
Daada çalêêr bülbüllär,
Çiftçi kira alatlêêr.

Göldä üzer gümüş ay,
Balıkçı evä döner.
Gecä kuşu-kukumäu
Çalılıkta saklanêr.

Bu sabaa uygunnuunda
Çiçeklär gözäl kokêr.
Hepsi uyandı küüdä,
Salt evladlar uyuyêr...

ORAK

Tarla kuşu yukarda
Çiftçiyä gözäl çalêr,
Zor işinâ orakta
O seslär yardım eder.

Kosacı booday biçer,
Yattırêr onu erä;
İşçi kız demet baalêr
Hem diker sıra-sıra.

Gündän saklı suratı,
Görüner salt gözleri,
Elceezlerini yaktı
Kızgın yaz lüzgerleri.

Gün ikindiyä döndü,
Tarla kuşu uslandı;
İşçiyä havez geldi,
Açan sıcak azaldı.

Avşam oldu, iş bitti,
Çiftçilär döner evä.
Yıl düştü bereketli,
Nicä olmêr her kerä.

GEÇÄ GÖLDÄ

Yaz geldi, sıcak olêr,
Yıldızlar üzer göldä,
Gözäl ay göktä şilêêr
Bulutsuz gecelerdä.

Süüt altında skemnedä
Oturêrız yannaşık,
Bir ihtär önümüzdzä
Oltaylan tutêr balık.

Göl boyuna olannar
Kızlarınnan gelerlär,
Kayıkta balıkçılar
Nevotları gererlär.

Kamışlıkta ördeklär
Uyuklêêrlar kuşkusuz,
Plasalara balıklar
Tutulêrlar şüpesiz.

Gecä geçer, gün geler,
Güneş duuêr Bucakta;
Aaçta kuşlar çivildêêr
Bizä gölün boyunda.

MEŞÄ

Yalnız meşä bayırda
Siireder dolayları,
Bekçi gibi orada
Sansın korêr kırları.

Duandan kuşu saklêêr
Çok üz yıl meşä aacı,
Yolcuya gölgä yapêr
Sıcakta yaz zamanı.

Olsa dili lafetsin,
Bulur ne demää bizä,
Yok nicä o bilmesin
Olayları geeridä.

Olsaydı gözü görsün,
Nasıl işlär Bucakta,
Vardı nicä göstereyin
Şafklı yolu ilerdä.

Ama gururlu meşä,
Ölä dilsiz hem gözsüz,
Fayda getirer bizä –
Havayı yapêr temiz.

ÇEŞMEKÜÜ

İki yamaç hem bir bayır
 Çeşmeküüyün tarafı,
 Yamaç, bayır, çukur, çayır –
 Duuma küüyümün merası.

Kumnu, sarı, kara toprak
 O tarafın kırları,
 Dört-beş yılda biri kurak –
 Boşaldêr ambarları.

Küüdaşlarım ii çorbacı,
 Her vakıt işä hazır;
 İslää kalpli, musaafirci,
 Eşinä güdän hatır.

Derin yarlı yamaçlarda
 Sıralı gözäl evlär,
 Büük havezlän şkolalarda
 Üürenerlär uşaklar.

Kumnu erdä, bayırlarda
 Dikili soylu baalar,
 Tatlı üzüm çotuklarda,
 Başçalarda meyvalar.

Sıırtmaç toplêêr inekleri
 Tolokada otlatmaa,
 Çoban haydêêr koyunnarı
 Kotaraya – vakıt saamaa.

Te dan eri gozäl aarêr
Çiftçilär artık kırdä,
Ölä uygun işlär gider
Çoktan kurulu küüdä.

**BÄN SEVDİM
HEM SEVİLDİM**

SÜÜNMEZ SEVGİ

İhtârlêêr artık tenim,
Ama genç kaldı canım;
Süünmedi sana sevgim,
Hep sendä biter yolum.

Çok yıl geeri ikimiz
Buluştuyduk ansızdan,
Alifliydi kalbimiz
Hem gamsızdık ozaman.

Şafklı yıldızı göktän
Getirmää sana hazırdım
Sedefleri denizdän
Peliinä takmaa istärdim.

Sevişärdik ölä biz,
Ki nerdeyiz bilmäzdik
O annarda ikimiz
Utanmaa unudardık.

Tatlı gençlik sevdası
Birleştirärdi bizi,
Nicä cennet alması
Evayı hem Adamı.

Teninin kokusundan
Sarfoş gibi olardım,
Gözlerin bakışından
Ateş gibi yanardım.

İhtârlêêr artik benim,
Ama genç kaldı canım;
Sünmedi sana sevgim,
Hep sendä biter yolum...

BİR DIRİ ŞUFA GİBIYDİN

Bir diri şufa gibiydin
Gençecik käämil kızlında,
Daa keçisinä benzärdin
Körpä otun eşilliindä.

Güneş gibi şafk edärdin
Çocuklara dolayında,
Sade beni sän seçmäzdin
Olannarın arasında.

Üreemä hep aar çökärdi,
Açan çıkardın önümä,
Canım sa ölä çekärdi
Çiili gözlerini öpmää!

Karşı geldiydik bir kerä
Büük meşenin gölgesindä,
Açık baktıydın gözümä,
Ateş yaktıydım kalbindä.

Baaladıydı sevda bizi
Ansızdan kismetli andan,
Büülediydi ikimizi
Derin duygu o zamandan.

Pek kismetliydik biz bilä
Ölä gözäl gençliimizdä,
Kurduyduk kademni aylä
Uşaklarlan evimizdä.

NEÇİN, YÄRİM, GELMEDİN?

Neçin, yärim, gelmedin
Skemnemizä başçada,
Nerdä seni bekledim
Nicä geçmiş zamanda?

Ozaman sän gelärdin,
Yapışardın güüsümä,
Belimä sarmaşardın,
Oturardın dizimä.

Gözlerini öpärdim,
Suvazlardım elini,
Sevmäa seni istärdim,
Yısıdardım kalbini.

Geçärdi duymaz gecä,
Bakardık şafklı aya,
Ama uykusuz ölä,
Çekmäzdi bizi evä.

Aydinnanardı, ama
Duyamazdık bunu biz,
Oturarkan skemnedä
Hep sarmaşık ikimiz.

Salkım çiçäa açardı
Hem kokardı pek gözäl,
Aaçta gercik çalardı
Havasını bülbüllär.

Şimdi gençliimiz geçti
Da saçlarımız aardı,
Ama süünmedi sevgi,
Canımız sıcak kaldı.

BİR YILDIZ

Gecä evimdä yalnız
Bän seni hep bekleirim,
Aucumnan bir yıldız
Göktän almaa isteerim.

O yıldızı annına
Yapıştırmaa var neetim,
Yapmaa seni bir zına² –
Bir melek gibi metin.

Şafk edäsin evimdä,
Duygumu yısıdasın,
Nicä dolu ay göktä –
Eri aydınadasın.

---

² Zına – фея.

OLSA NASIL...

Olsa nasıl göklerden
Yıldızları baaşlamaa,
Bän kayılım elimnän
Sana yıldız indirmää.

Olsa nasıl denizdän
Dalgaları adamaa,
Bän hazırım gün-gündän
Sana dalga toplamaa.

Olsa nasıl güneşin
şafkını kucaklamaa,
Kayılım, paalı canım,
şafklarlan seni sarmaa.

Olsa nasıl evrenin
Saman Yoluna gitmää,
İstärim, gözäl yärim,
Seni o yolda sevmää...

İLK SEVGİM

Onedi yaşındaydım,
Açan sevdim ilk kerä,
Ateş gibi yanardım,
Koor girdiydi kalbimä.

Sevgilim bir kariydı,
Dul kalmıştı o cenktä,
Çiçek gibi gözäldi,
Musaafirdi o bizdä.

Kluba bilä gidärdik
Her pazar avşamnarı,
Hep ikimiz oynardık
Sıravardır tanırları.

Vals ya tango oynarkan,
Duyardım güüslerini,
Belinä sarmaşarkan,
Öpärdim gözlerini.

O sade gülümsärdi,
Ko çocuk oynaşsın.
„Küçüksün taa, – deyärdi, –
Ko yärin akran olsun”!

Var mı nicä canına
Buyurasın sevgidä,
Salt akıllan yaşamaa,
Seçmemää kuşaa göktä.

Çaardı beni yanına –
Biz yalnızdık içerdä,
Seviş uroonu bana,
O verdiydi döşeendä.

Ertesi günü gitti,
İş bulmuştu rayonda,
Sandım, ömürüm bitti
Maavi gökün altında.

Diil siirek bu dünnäada:
Çocuk karıyı sever,
Bir adam artık yaşta
Etişmiş kızı beener...

Bekim o yasak meyva
Çok taa tatlı görüner –
Nicä Evayı alma,
Bizi günaaya sokêr.

ADSIZ HANUMA

Pek siirek seni görerim,
Bilmeerim, mutluyusun mu?
Açıklamaa bän isteerim
Sana derin duygumu.

Taa olmadık biz ikimiz,
El-elä hem göz-gözä;
Alifflenmedi sevgimiz
Patta taazä döşektä.

Severim seni saklı bän,
Öperim salt elini,
Canım sa çeker ozaman
Sevmää bütün tenini.

Sän haliz melek gibiysin,
Koronasız başında;
Onuştan ölä tatlıysin,
Nicä aazında halva.

Umutlanêrım, olacan
Salt benimnän sän tezdä,
Sana canımı verecäm
Sevgin için bir gecä.

Evrendä ikiz yıldızlar
Bizä örnek olacak;
Onnar diveç şılasınnar –
Bizä gecä etecek.

SEVDA

Neçin iki yakın can
Buluşêlar ozaman,
Açan ömür kışalêr,
Saçlarına kaar konêr?

Neçin sevda tutuşêr,
Açan kan suumaa başlêêr,
Duman düşer gözlerä
Hem kraa yatêr kaşlara?

İnsannarın kısmeti
Yazılarınış göklerde...
Bekim, ordan ses geldi
Buluşsunnar o gündä?

Sevda ayırmêêr yaşı,
Her vakit umut verer;
Kim ona çıkêr karşı,
Dünnäada taa çok yaşêêr.

SEVDA DUYGUSU

Sevda – bir derin duygu,
Allahtan bizä kaldı,
Kim artık dattı onu,
Boşuna yaşamadı.

Sevda – bir gevrek duygu,
Sevmää olsun havezin,
Açan kismetin uydu –
Sevimni düştü eşin.

Sevdadan uşak duuêr,
Aylelär kutlu olêr.
Falş sevda baht getirmeer,
Boşuna ömür geçer.

Sevda hem egoistlik
Birerdä yakışmêêrlar –
İlerdä umutsuzluk
Hem hasretli vakıtlar.

TUTÊRSIN MI AKLINDA?

Tutêrsin mı taa aklında
 Buluşmamızı ilk kerä,
 Açan bülbüllär aaçlarda
 Türkü çalardılar bizä?

Alçak dalların altında
 Saklı durardık aalemdän.
 Senin maavi gözlerindä
 Yaşlar şıldardı sevgidän.

Kula saçlarına aaçtan
 İhlamur çiçää düşärdi,
 Çiçek kokusu tenindän
 Şefkimi uyandırardı.

İstärdim pek sevmää seni,
 Havezlän öpmää aazını,
 Suvazlamaa güüslerini,
 Çözüp gözäl sütyenini³ ...

– Dayan-dayan, – deyərdin sän, –
 Beklä o kismetli anı,
 Açan hazır olurum bän
 Datmaa cennet almasını” ...

---

³ kari güüslüü

ÎȚI ADUCI AMINTE?

Îți aduci aminte, dragă,
De-ntâlnirea prima oară,
Când ne-nsoțea în dumbravă
Cântec de privighetoare?

Sub crengi plecate de copaci
Stăteam ascunși noi de străini;
Aveai obraji îmbujorați
Și ochi albaștri de farmec plini.

Pe păru-ți blond de pe copac
Cădeau în șiruri flori de tei,
Iar eu, de dragoste-însetat,
Eram vrăjit de ochii tăi.

Prea mult doream să te iubesc,
Să-ți sărut cu drag gurița,
Frumoșii sâni să-ți netezesc,
Descheind la piept bluzița...

– Va fi o zi fericită, –
Îmi șopteai cu pasiune, –
Când voi fi eu pregătită
Să-mpart dragostea cu tine...

SEÇTİYDİM ÇOKTAN

Onu seçtiydim çoktan,
Ayoz gibi gözäldi.
Hepsi bol-bol Allahtan
Görüşünü düzärdi.

Uzun kirpiklerini
Siiredärdim üzündä,
Tombarlak güüslerini
Suvazlardım düşümdä.

Kıvrak ayaklarını
Fistancünnan örtmäzdi,
A maavi gözlerini
O bendän saklamazdı.

O yıllar bän yalnızdım,
Onun vardı kocası.
Aklımda onu sevärdim,
Gecä-gündüz sırası.

Uydu ölä yaşamak,
Ki yanık üreклиydi,
Çünkü eşinnän suukluk –
Bana umut verdiydi.

Buluşardık ikimiz
İstediimizä görä,
Şevklän sevişärdik biz
Bendä evdä her kerä.

Şindi te yaşta olduk,
Ama kaldı sevimni.
Büün dä genä buluştuk,
Sevdim tatlı tenini.

AÇAN TURNALAR ÖTER

Açan turnalar öter
Yuvada üüsek aaçta,
Hemen aklıma gelir
Zarif insan Bucakta.

Açan çiçek ayında
Tabiat uyandı kıştan,
Karşı geldim orada
Gözäl, käämil kadınnan.

Gitti dim konuk olmaa
Çoktan yakın dostumda,
Oltaylan balık tutmaa
Yalpug gölün boyunda.

Maavi göktä ozaman
Turnalar uçardılar,
Dönärdilär uzaktan
Hem gercik çalardılar.

Bän sevdim o kadını,
O da beni beendi ydi.
Buluşmaa çok uymadı –
Dönmää vakit geldi ydi.

Açan turnalar öter
Yuvada üüsek aaçta,
Hemen aklıma gelir
Käämil kadın Bucakta.

BİR KIZ ÇIKTIYDI ÖNÜMÄ

Bir kız çıktıydı önümä
Bakırlarlan dolu suylan,
Yattıydı hemen kalbimä
Kıvrak boylan, güzelliinän.

„Zamannêêrsınız, mari kız!“ –
Selämneştım bän onunnan.
Cuvap verdiydi o sessiz
Titreyän kirpiklerinnän.

Ölä sıcaaktı o zaman,
Sansın kaynardı ortalık,
Su içtiydım bakırından,
Ondan aldıynan kayıllık.

O andan beeri bän hem kız
Karşı gelärdik her kerä,
Ki bän beklärdim alatsız
Kızı gelärkän çeşmeya.

Baaladıydı sevda bizi
Derin duyguyan o gündän,
Yavklu yaptı ikimizi,
Saklı aalemin gözündän.

HASTALANDIM ÖZLEMECTÄN

Hastalandım özlemektän,
Neçin, yärim, gelmeersin?
Bekim vazgeçtin bendän,
Ki bir haber vermeersin?

Te büün hava da bozuldu,
Yaş döker gök yamurlan;
Makar ki saçlarım aardı,
Yaşêêrım taa umutlan.

Mutluyduk, sansın, ikimiz
O geçän zamannarda,
Havezlän sevişärdik biz
Kismetli birliimizdä.

Şindi sade düşlerimdä
Suvazlêêrım bän seni
Hem anmaklarlan aklımda
Sän dä seversin beni...

DUYGU

Açan gecä ay duuêr
Da gellersin önümä,
Derin duygum uyanêr,
Tatlı yatêr kalbimä.

Açan yıldız şafk eder
Duruk gölün içindä,
Canım sevdayı bekleer
Sendän, yärim, her kerä.

Açan buucu gecedä
Yavaşıcık lüzgär eser,
Serinnenmiş canımda
Sana duygum tutuşêr...

GÖZLÄR

Kara, maavi, eşil gözlär
 Hepsi birtürlü görüner,
 Açan alifli duygular
 Sevdalı gözlerdän şılêêr.

Çeşitli sevgili gözlär
 Büüleer bizi güzelliinnän,
 Nicä evrendä yıldızlar
 Büüleer insanı şafkinnan.

Sevdiydim karagöz kızı
 Kismetli gençlik yıllarda,
 Sevda birleştirdi bizi
 Onun kısa ömüründä.

Şindi maavi gözlü kadın
 Benim ii sevimni yärim.
 Allah versin, çok yaşasın
 Gözäl maavi gözlü sevgim!

Bir eşil gözlü kadınnan
 Buluşmadım ömürümdä,
 Umutlanêrim, onunnan
 Çapraşsın yolum ilerdä.

Eer versä bana kaderim
 Bir gün eşil gözlüylän,
 Pişmansız bitecek yolum –
 Ömürüm dä, bekim, günaalan.

ÇOK SEVERİM TABİATI

ÇOK SEVERİM TABİATI

Çok severim tabiatı,
Sıcak hem suuk vakıdı,
Maavi göklü günneri,
Yıldızlı geceleri.

Severim insannaarı,
Gençleri, ihtârları;
Severim evladları,
Hem ana-bobaları.

Severim çiçekleri:
İlkyazın çiidemneri,
Yazın açmış gülleri,
Güzün kasım çiçeeni.

Severim bülbülleri –
Hederlezdä sesleri,
Sürüylän sıırcıkları,
Yazın kırlangaçları.

Beenerim çıırçilları,
Çiçektä kuannarı,
İlkyazın turnaları,
Başka yolcu kuşları.

Çok beenerim daaları,
Alçak, üüsek aaçları,
Meşeyi, salkımnarı,
Çamnarı, kavakları.

Severim yaşamayı
Gözäl aydın dünnääyi;
Diveç olsun Gün, Toprak –
Her vakıtlar tabiat!

VAKIT GEÇER, VAKIT GELER

Vakit geçer, vakit geler,
Diiřilerlär insannar:
Kimsä öler, kimsä duuêr,
Dive yaşêêr salt halklar.

Te kiş geçer, te yaz geler,
Dönerlär yolcu kuşlar;
Sızıntıda bulut üzer,
Kırda oynêêr kuzular.

Sabaa çiiyi kıra düşer,
Başçada çieklerä;
Nektarları kuan alêr,
Bal yapêr küüklerä.

Dan eri gözäl aarêr,
Gecä diişiler günä;
A kukumäular alatlêêr
Kart aaçlarda deliinä.

Altın ekin çalkalanêr –
Artık orak vakıdı;
Tarla kuşu göktä çalêr,
Üzüm olmaa başladı.

Te yaz geçer, te kiş geler,
Uçup gider turnalar;
Soluk baya kraa yatêr –
Sansın daalêr sedeflär.

Vakit geçer, vakit geler
Eni yılları katmaa,
Ama diveç halka kalêr
Geçän annarı anmaa.

VREMEA TRECE, VREMEA VINE

Vremea trece, vremea vine,
Și cu ea se schimbă lumea;
Unul moare, altul naște –
Veșnică-i, deci, omenirea.

Îarna trece, vara vine,
Se-ntorc păsări călătoare;
Zburdă mieii pe coline,
Cerule murmură-n izvoare.

Cade roua dimineții
Pe câmpia înverzită,
Înflorit-au liliacii
În grădina însoțită.

Zarea-n purpur e țesută,
Iarba fumegă sub turmă;
La scorbura e grăbită
Cucuveaua cea nocturnă.

Sună glia aurită,
Căci plugarii strâng recolta;
Ciocărlia vesel cântă
Și văpaie varsă bolta.

Trece vara, vine iarna,
Se duc călduri de cocoare;
Peste vii se-așază bruma,
Parcă-ar fi mărgăritare.

Vremea trece, vremea vine
Alte secole să-apuce,
Însă veșnică rămâne
Clipa cea care se duce.

KIRLANGAÇ

„Kırlangaç, Allah kuşu,
Neçin beenmeersin kışı?
Kal benimnän kışlamaa,
İçerimdä yaşamaa;
Bän seni doyuracam,
Yuvanı koruyacam,
Sän sä türkü çalacan,
Canımı serinnetçän”.
„Bän kalarım kışlamaa
Seni dä sevindirmää,
Ama kapalı durmaa,
İçerdän gökü görmää,
Tavan altında uçmaa –
Uymêêr benim kalbimä.
Nasıl toprak kurulmuş,
Allahtan izin kalmış:
Gök altında uçalım,
Güzün burdan gidelim,
Yazın geeri dönelim,
Eni yuva yapalım,
Yavrucuk çıkaralım.
Bän salt sana gelecäm,
Gözäl türkü çalacam,
Hep kefini düzecäm”.

BABA MARTA

Hep dürük hava durêr
Baba Marta ayında,
Sansın güneştän korkêr
Bıkmış kışa tarafta.

Göl buz kabını atêr,
Güneş erider kaarı,
Daada çiidemnär açêr,
Küü bekleer kuşlarını.

Suuktu dün, büün ii hava,
Ölä dîişiler günnär
BabaMarta ayında,
Açan döner sırcıklar.

Martta – karı yortusu,
Onnar gibi ay nazlı:
Aliflener üfkesi,
Çünkü geçer vakıdı.

Mart gider, April geler,
Sansın artık suuk biter,
Babunun nazı döner,
Genä kojuunu silker...

İLKYAZ GELDİ

İlkyaz geldi, kış geçti,
Daada çiidemnär açtı,
Kaarlar bitti kırlarda,
Buz çözüldü göllerdä.

Taa sık güneş gülümseer,
Tolokada ot çikêr,
Otu otlêêr kuzular,
Küüyä döner turnalar.

Aullarda sırcıklar
Sürü-sürü uçêrlar,
Eski evceezlerindä
Yımırtlêêrlar yuvada.

Meyvalık ta düzüner,
Gercik çiçeklär takêr,
Şen eşerer ekinnär,
Baada büüyer filizlär.

Çiçeklerdän kuannar
Nektarları toplêêrlar,
Bal yapmaa uşaklara,
Emzikli analara.

İLK YAZ

İlkyaz lüzgerleri eser,
Göktä haydêêr bulutları,
Kimi kerä Günü saklêêr
Hem getirer yaamurları.

İlkyaz lüzgerleri eser,
Ama dondurmêêrlar onnar;
Yolcu kuşlar artık döner –
Leleklär, kuular, turnalar.

Sürüylän aulda uçêr
Şen çıvıldarak sıırcıklar.
Başçelerdä gözäl açêr
Ergivannar hem zambaklar.

Te kaaz otu peydalanêr
Sokakta yolun boyunda,
Bıcıklar otlamaa çıkêr
Sıraylan kaazın ardında.

Meyvalıkta çiçeklendi
Kirez hem vişnä aaçları,
Baada çotuk filizlendi,
Gün yısıdêr karıkları.

Çiftçilär tarlaya gider
Sürmäâ, ekmää papşoyları;
Karılar evi tertipleer –
Tezdä Paskellä günneri.

İLK YAZ KÜÜDÄ

Lüzgär eser üülendän,
 Kımıldadêr dalları,
 Kuşlar düzer enidän
 Aaçlarda yuvaları.

Çiçeklendi başçalar,
 Kuş avlêêr böcekleri,
 Sıcak gündä kuannar
 Dolaşêr çiçekleri.

Çok iş çiftçiyä kırdä
 Olêr ilkyaz zamanı:
 Sürmää, ekmää merada,
 Kazmaa, serpmää baaları.

Çimenniktä kuzular
 Otlêêrlar körpä otu,
 Yannarında uşaklar
 Çemrek koolêêrlar topu.

Güneş batıya geçer,
 Uşaklar döner evä.
 Onnar içeri girer,
 Kuzular – erlerinä.

Yorgun uşak içerdä
 Urokları hazırlêêr,
 Ertesi gün şkolada
 İslää nota kableder.

AÇAN ÇİÇEKLÄR AÇÊR

Açan çiçeklär açêr
Meyvalıkta, kırlarda,
Senin havezin geler
Çiçek büütmää başçedä.

Açan lüzgär tozadêr
Çiçeklerin üstünä,
İnsana fena geler,
Kahır girer kalbinä.

Açan ilk salkım çiçää
Aulda gercik kokêr,
Gençlär uyumêêr gecä,
Onnarı sevda kaplêêr.

Açan gök bulutlanêr
Sıcak yaz günnerindä,
Kuru er yaamur bekleer,
Çiçek olsun hererdä.

Açan kuan çiçektän
Bal yapmaa nektar alêr,
Diil islää ani göktän
Üstünä yaamur yaayêr.

SABAA YILDIZI

Sabaa Yıldızı duuêr
 Sabaya karşı göktä,
 Evrendä gözäl şilêêr,
 İi nişan oldu erdä.

Çin sabaalen şafkları
 Uşakları öperlär,
 Suvazlarlarkan onnarı,
 Düşlerini dizerlär.

Karannıkta yolcuyu
 Doorudêr gerçek yola;
 Kumnu boştan kişiyi
 Çıkarêr eşil erä.

Kırda kalan çiftçiyi
 O kutlêêr ii sabaalän:
 İştä dileer kolayı,
 Yapılsın hep havezlään.

Yıl olsun bereketli ,
 Sabaa Yıldızı isteer;
 Açan aarêr dan eri,
 Onun şafkı ssoluyêr.

Uyandıynan uşaklar,
 Pençereyâ bakêrlar:
 „Nerdä o gözäl şafklar?
 Nerdä o tatlı düşlär?“ –
 sorêrlar.

YAZ ZAMANI

Kombaynalar kırlara
Çıkmışlar ekin biçmää,
Toplansın ambarlara
Terekä – ekmek yapmaa.

İki olan çayırda
Ot biçerlär sıcakta,
Hayvannara aulda
Olsun alaf suuk kışta.

İki çeşmä yan-yana
Su dökerlär holluya,
Olsun içmää doyunca
Tolokadan sürüyä.

İki çocuk yakışık
Kuzuları güderlär,
İki dembel sarmaşık
Büük golgeyi aarêêrlar.

Koru, Allah, işçiysi,
Onsuz kaybelir dünnää,
Kuvetli yap çiftçiysi,
Bul bir ceza haylazlaa...

YAAMUR YAADI

Hava dürdü kendisini,
Gökü bulutlar kaplêêr,
Uyandırêr üfkesini,
Hojma çimçirik çakêr.

Boldan-bola yaamur yaayêr,
Su döker kuru topaa,
İnsan içeri girer,
Gider kandilcii yakmaa.

Yaamur yaadı, duraklandı,
Yaamur seli taa akêr,
Lüzgär esmesi uslandı,
Ama çamur taa durêr.

Te bulut altından güneş
Çıkêr eri kurutmaa,
Käämil kuşak, bir görünüş,
Uzanêr gökü düzmää.

Damna şılêêr çiçeklerdä,
Kelebek uçmaa çıkêr,
Kaazlar üzer derelerdä,
Aaçta kuşlar çivildêêr.

Uşaklar kuşaa seviner –
Tabiyatın güzelliinä,
Çorbacılar mayıl olêr
İi bereketli yıla.

GÜNEŞ İNDİ KAUŞMAA

Te güneş indi kauşmaa,
Çiftçilär evä döner,
Toplanêr kuşlar uyumaa,
Eni ay gökä piner .

Karardêr gümbet duanı
Alaca karannıında,
Kaçêr kelemä sıçanı
Gecelemää deliindä.

Gök gösterer yıldızları,
Erdä karannık çöker,
İnsan kapêêr hayvannarı,
İçerlerä çekiler.

Havada aeroplan uuldêêr,
Görüner şıakları,
Usulca lüzgercik eseer,
Kımıldadêr dalları.

Ateş böcekleri uçêr
Havada karannıkta,
Bölä kısa gecä geçêr
Yazın bizim Bucakta.

KARANNIK ÇÖKER BUCAKTA

Gün saklanêr bayırın ardına,
Gök dürüştürer kaşlarını;
Alatlêr bir kayırın altına
Eşinnän gelincik sıçanı.

Yavrulara pıtpıdak döner,
Kanatlan örter yuvasını;
Çayırdan serin soluk gelir,
Gündöndü iiltmiş kafasını.

Dolu ay göktä gözelleşer
Avşam alaca karannında;
Kayıklan nevotları gerer
Balıkçılar gölün üstündä.

Te karannik çöker Bucakta,
Yorgun çiftçi uyumaa yatêr;
Bir kukumäu baarêr uzakta,
Akan yıldızlar göktä kayêr.

Şılaklar yanêr direklerdä,
Pipirudalar şılaa gelir;
Çırtma seslerinä küülerdä
Olannar kızlarlan toplanêr.

Bir tren uuldêr demir yolunda,
Köpeklär kuşkulu uyuklêr,
Yıldızlar üzer sızıntıda,
İhtärları anmaklar zeetleer...

AYIN ORAA ŞEN ŞİLÊR

Ayın oraa şen şilêêr
Açık, yıldızlı göktä,
Aaçta kuşlar uyuyêr,
Kuu kuşu – kamışlıkta.

Sokakta flambur açêr,
Gözäl kokêr dolayda.
Gençlär buluşmaa çıkêr
Aaç altında skemnedä.

Sevişmäâ onnar isteer,
Şindi yaz gecesindä;
Ölä her vakıt olêr
O delikannılıkta.

Gercik bu aydın dünnäâ,
Onda tatlı yaşamaa;
Göktän gelmiş insana
Biri-birini sevmäâ.

YAZ GECESİ

Tutuşêr göktä yıldızlar,
Aaçlara toplandı kuşlar;
Kukumäu çikêr saklıdan
Gecedä avlamaa kurban.

Balıkçılar artık göldä,
Eni ay gülümseer göktä;
Tırlaya döndü sürülär,
Onnarlan bilä – köpeklär.

Karannık çöktü dıyarda,
Kedi mırıldêêr divanda,
Lampalar şilêêr evlerdä;
Çırçıl çalêr başçedä.

Kümesä girdi tauklar,
İmeelik aarêêr tilkilär;
İnsan çalışêr içerdä,
Televizor da – köşedä.

Flambur çiçää gözäl kokêr,
Yarasalar uçmaa çikêr;
Uyumaa yatêr küçüklär –
İ gecelär!

BULUTSUZ GECELÄR

Bulutsuz gecelerin
Gözelli beni büüleer,
Şafkları yıldızların
Duygumu derinneder.

Yıldız kıvılcınarı
Akêr Bucaan üstünä,
Şıladarkan kırları,
Düşer gölün içinä.

Dolu ay şılêêr göktä
Avşamdan sabaa kadar,
Uslu üzer o göldä
Balıklarlan barabar.

Kuu kuşu kamaşlıkta
Derin uykuya dalêr,
Gençlär suyun boyunda
Bütün gecä şennener.

SAKIRGA

Sakirga salındı gölä
Evrem gibi buluttan,
Suyunu kaldırdı gökä
Balıklarlan içindän.

Dibini açtı üfkeylän,
Beş başlı ajder gibi;
Kenara çıktı borannan,
Bol-bol yaamur getirdi.

Aaçları çıkardı köktän,
Aldı ev örtüsünü,
Kaldırdı saplı erindän,
Daatmadaan üfkesini.

Sora açık kıra gitti,
Yattırdı ekinneri,
Erä örtüyü indirdi,
Bittiynän kuvetleri.

GÜZ

Dürük güz geldi Bucaa,
Baalar çoktan bozuldu;
Çiftçi bitirdi ekmää
Hem toplandı gündöndü.

Güzdän sarardı aaçlar
Meyvalıkta, daalarda.
Gittilär yolcu kuşlar
Sıra-sıra havada.

Küsülü güz güneşi
Saklanêr bulutlarda,
Fena poyraz lüzgeri
Peydalanêr dumanda.

Bildirmää bizä isteer,
Kı geler dürük günnär,
Açan hep yaamur çiseer,
Yaklaşêr suuk gecelär.

GEÇ GÜZ

Lüzgär silker dalları,
Yaprak döşeer yaş erä;
Gök toplêêr bulutları,
Yaamur yaayêr her kerä.

Küsülü Gün saklanêr
Kalın bulut altında,
Siirek bizä sıridêr,
Kışı tutêr ardında.

Kraalar yaktı baaları,
Başçaları kuruttu,
Çıplak braktı daaları,
Kuşlarını kırlattı.

Poyraz lüzgeri eseer,
Getirecek tez kışı;
Uşak kızak hazırlêêr,
Karlara çıkmaa karşı.

GÜZ BİTKİSİ BUCAKTA

Yaamur, çamur, suuk lüzgerlär –
Güz bitkisi Bucakta;
Çoktan gitti yolcu kuşlar,
Sade kuzgunnar⁴ kırdä.

Bitirdi çiftçi işini
Kırlarda hem baalarda,
Karılar koyêr düzeni
Kilim kırmaa içerdä.

Çoban daadêr koyunnarı
Çorbacılara küüdä,
Almêêr sırtmaç inekleri
Otlatmaa tolokada.

Özledi kışi insannar
Temiz biyaz kaarlarlan,
Özledi kışi uşaklar
Kaarda kaymaa kızaklan.

Kaarları bekleer ekinnär
Örtünmää suuk havada,
Kaarları bekleer çotuklar
Sarılmaa ayazlarda.

Gökü kaplêêr gümüş bulut,
Ondan bol-bol kaar yaayêr;
Gerçeklener artık umut –
Ölä Bucaa kış geler...

---

⁴ *Kuzgun* – corb/ворон.

KIŞ

Gümüş bulutlar göktän
Kaar ekerlär kırlara,
Suuk lüzgerlär poyrazdan
Buz döşeerlär göllerä.

Aaçların dallarına
Sıra-sıra kaar konêr,
Küülerin yollarına
Bez gibi kürtün yatêr.

Gök altında kuzgunnar
Uçêrlar saurgunda,
Aullarda köpeklär
Saklanêrlar kuytuda.

İnsan ateşi yakêr,
Yısidêr camalları.
Daadan canavar çıkêr
Avlamaa kurbannarı.

Bayırlardan uşaklar
Kızaklarlan kayêrlar,
Evdä raatsız analar
Stavrozunu yapêrlar.

KIŞ GECESİ

Göktä tutuşêr yıldızlar,
Şafklı ay da orada;
Poyrazdan fena lüzgerlär,
Suyu dondurêrgöldä.

Kuşlar saklandı saçakta,
Seren gıcirdêêr suuktan.
Guguşlar baca boyunda
Korunêrlar ayazdan.

İnsan evdä kuşku yatêr,
Hayvan kapalı damda,
Ayazlar gecä dondurêr
Çıbıkları baalarda.

Bir yalnız canavar daada
Uluyêr dolu aya,
Tavşamı saklı kuytuda
Sokêr titsi korkuya.

SAURGUN

Poyrazdan lüzgär üfkeylän
Eleer gümüş bulutları,
Kırı örter ak yorgannan,
Baada gömer çotukları.
Kuzgunnarın gaklarkları
İşidiler saurgunda,
Uyandırêr anmakları:
Yaz günneriNI kurortTA,
Çiçeklerin gözelliini,
Çimen otu çayırda,
Kuzuların oynaşını,
Tatlı kaşı tırlada.
A şindi kışın ortası,
Ayaz hava kuvetleşer,
Poyrazdan lüzgär esmesi
Kürtünnän yolları örter.
Kodrunun çıplak aaçları
Kahıra insanı sokêr,
Donuk baltanın kuşları
Sıcak erdä yazı bekleer.
Furtuna uluyêr daada,
Tavşam titireer andızda,
İlkyazı görer düşündä:
Sansın yısınêr güneştä,
Sansın eşil çalılıkta
Yırtıcıdan saklanêr,
Körpä filizi andızda
Büük havezlän kemirer.

Ama düŖlär salt düŖ kalêr,
Gerçeklik sä çok fena.
Canavar avlanmaa çikêr,
Tilki dä hazır kurbana.

VISCOLUL

Crivățul cu furie
Cerne norii argintii
Și-așterne pe câmpie
Un vâl gros de fulgi albi.
Croncănit de corbi sub cer
Se-aude în ninsoare,
Trezind sentiment de dor:
De vacanța la mare,
De splendoarea florilor
Și verdeața pe imaș,
De zburdatul mieilor
Și stâna cu dulce caș.
Însă iarna e în toi
Și gerul se-ntetește,
Codrul cu copacii goi
Tristețe ne trezește;
Tristețe disperată,
Lanurile fiind pustii,
Și balta înghețată,
Fără cocostârci zglobii.
Viscolul întroienind
Acoveră cărarea,
Iepurașul tremurând
Visează primăvara:
Când sub tufe se-ascundea,
Ferindu-se de fiare,
Lăstări dulci în crâng rodea
Și se-ncălzea la soare.

Însă visul e doar vis,
Iar aieva e crudă,
Lupii la vânat s-au pus
Și vulpea stă la pândă...

ON İKİ AY BUCAKTA

Yanvarda yıl başlanêr,
Kolada günü geler,
Pidä, sarma sofrada,
Duruk şarap filcanda.

Fevral – yılda küçük ay,
Geçmää onu diil kolay,
Kışı tutêr sıkıdan,
Korkunç çıkmaa küülerdän.

Martta çözüler göllär,
Kırda eriyer kaarlar,
Tomburuklanêr aaçlar,
Baada aalêêr çıbıklar.

Aprildä almalıklar
Pembä duak takêrlar,
Gözäl açêr lalelä, r
Zambaklar hem zümbüllär.

Mayda açêr salkımnar,
Gözäl çalêr bülbüllär,
Bal yapêrlar kuannar,
Gercik eşerer kırlar.

İyündä olêr kirezlä, r
Başaklanêr ekinnär,
Gözäl açêr flamburlar,
Başçelerdä – bujorlar.

İyüldä çiftçi orakta
Booday biçer sıcakta,
İhtärlar evlerindä
Çalışêrlar gölgedä.

Papşoy sütlener kırdä,
Üzümnär sä baalarda
Tatlılanêr çotukta
Yılın Avgust ayında.

Sentäbridä çiftçilär
Baalarını bozêrlar,
Şkolalarda uşaklar
Eni yılı başlêrlar.

Oktäbridä küülülär
Gündöndüyü toplêrlar,
Biçerlär papşoyları,
Ekerlär boodayları.

Noyabridä insannar
Evdä papşoy soyêrlar.
İşlär bitti kırlarda,
Ama bitmeer küülêrdä.

Dekabri – yıl bitkisi
Hem kışın başlantısı.
Hazırlêrlar çiiiz kızlar,
Düün yapêrlar olannar.

Butakım geçer aylar,
alışkandır insannar
Bucaamın tarafında,
Gagauz küelerindä.

**İNSAN
DÜNNÄÄDA**

İNSAN DÜNNÄÄDA

Açan bir yıldız akêr
Göktä gecä vakıdı,
İnsanı hasret kaplêêr,
Sanêr, kimsä geçindi.

Açan bizä gülümseer
Dolu şafklı ay göktä,
Canımız sevgi bekleer
Yärimizdän her kerä.

Açan gün geeri bakêr
Avşamnen kauşmakta,
Sansın sölemää isteer,
Ki genä dönecek bizä.

Açan bülbüllär çalêr
Aaçlarda hederlezdä,
Genci sevişmäâ çeker
Yavklusunnan saklıda.

DUA

(Uşaklara deyni)

Güneş, güneş, güneşçik,
Gündüz göktä yıldızçık,
Yısıt topraa ilkyazın,
Kırlar, daalar eşersin.

Bol-bol büüsün ekinnär,
Çiçeklensin başçalar,
Çalar kuşlar aaçlarda
Çıvıldasın dallarda.

Lüzgär, lüzgär, lüzgercik,
Getir bana kısımetçik:
Ana-bobama saalık,
Bana sa akıllılık.

Kırlangaç, kırlangaççık,
Evimdä yap yuvacık,
Yuvacıkta yavrular,
Gercik kuşçaaz olsunnar.

Bülbül, bülbül, bülbülcük,
Çal bir gözäl türkücük,
Sevindir uşakları,
Korusunnar kuşları.

Ayoz, ayoz, ayozçuk,
Brakma beni yalnızçık,
Koru gecä uykumu,
Ömürümdä yolumu.

Üüret Allahı sevmää,
Hristosa onur gütmää;
Üüret günaasız büümää
Hem cömert kişi olmaa.

GENÇLİK

Ay damnadêr gümüşünü –
Titirer pençeredä;
Seçer gecä usluluunu
Eni evin içindä.

O evdä iki genç yaşêêr,
Ani diil çoktan evli.
İkisi tatlı uyuyêr,
Zerä yorultmuş sevgi.

Alatlêêr gençlär yaşamaa,
Çünkü tez vakit geçer.
Gençlik veriler sevişmäâ,
Açan can aliflener.

Diil ii, ki yaşta insannar
Gençlerä maana bulsun;
Ko Allaha yalvarsınnar,
Onnar kısmetli olsun...

KARILAR

Karıların üstünä
Pek çok aar işlär düşer,
Uşaklarını büütmaa
Taa çok onnar çalışêr.

Acıylan duudurêlar,
Sora bir yıl güüsünnän
Uşaanı doyurêlar,
Dinnenmää unuttuynan.

İştä, bilä adamnan,
Onnar geeri kalmêêlar;
Evlerinä döndüynän,
Ev işini yapêlar.

Bir gün yıl arasında
Onnarın yortuları,
Mart ayın sekizindä
Kutlêêrız karıları.

Ödül, çiçek baaşlêêrız,
Ki onnar çok sevinsin,
Sofraya oturêrız,
Karılar izmet etsin!

Ah, karılar, karılar,
Sizä hep seläm vermää
Sınaşsinnar adamnar
Hem elinizi öpmää!

KIZ HEM ÇİÇEK

Gözäl çiçeklär açêr,
Taa gözäl açêr bir kız,
Açan etişmiş olêr,
Kivrak boylu hem temiz.

Gül çiçää gercik kokêr,
Gercik görüner bizä,
Koparılmış tez solêr,
Başka büüyer erinä.

Kız sa taa gözäl açêr,
Bulduynan sevgisini
Hem açan sevmää başlêêr
Sevimni yärisini.

Evlener – karı olêr,
Ama solmêêr gözellii,
Üklü dä gözäl kalêr,
Açan taşıyêr evladçıı.

Uşacıınnan kucaanda
Panaiyaya benzeer,
Ani ay ikonada
Hristi⁵ güüsünä sıkêr.

---

⁵ Hrist – Hristos.

KAVAK

Pençeredän görerim
İhtâr kavak aacını,
Kendimä benzederim
Hem sayêrim yaşımı.

Diktim körpä fidanı
O kısmetli gençliimdä,
Sevârdim genç karımı
Uşacınnan kucaanda.

Çok yıl geçti o gündän,
Üüsek kavak silkindi;
Görüner pençeredän,
Ki dalları karardı.

Kısa kaldı ömürüm,
Karım çoktan geçindi.
Büüdü unukalarım,
Başka kavak dikildi.

YAPRAK DÖKÜMÜ

Şindi yaprak dökümü,
Artık kasım dışarda;
Hasret kaplêêr kalbimi –
Yalnızım suuk odada.

Birär-birär yapraklar
Ayrırlêrlar dallardan,
Nicä gözäl temrelär
Benim darsık canımdan.

Sararmış güzdän güneş
Dumannarda kaybeler,
Poyrazdan kaarlarlan kış
Memlekedä yaklaşêr.

Kefsizliimnän içerdän
Gözederim havayı;
Ne beenärdim ilerdän –
Uyandırêr kahırını.

Kendimä benzederim
Bizdä güz vakidını,
Sırçada siirederim
Yaştan aarmış saçımı.

RESTORANDA

Kayınnarın arasında
Dolu ay yaymış güüsünü,
Daa boyunda restoranda
Gençlär harcêêr parasını.

Yakın geçä yarısına
Yapı titirer şenniktän,
Gözäl kızın türküsünä
Şamarlar patlêêr sofradan.

Hepsi keflıcä orada,
Kızlar, çocuklar – birtürlü;
Gecä geçer restoranda,
Kimsey kalmêêr küsülü.

Şindi yortu günnerindä
Gençlär alatlamêêr evä,
Gostinişada yatakta
Veriler onnar sevgiyä.

Analar-bobalar evdä
Kuşku bekleer evladları,
Kandilcik da ikonada
Şılêêr, koruyêr onnarı.

BİR İHTÄRİN İSPIYADASI

Sentäbridä bir gündä
Kızı gördüm önümdä,
Sinkalı fistancıklan,
İki uzun peliklän.

Gün yakmıştı üzünü
Hem gözäl süretini;
Alifliydi gözleri,
Hem pembä yanakları.

Osaat yattı kalbimä,
Tıparlandı imiimä.
Uykusuz geçti gecä
O kızlan fikirimdä.

Bilmäzdim, nicä adı,
Kız mı ya bekim karı,
Ama diildi önemni,
O büülediydi beni.

Görüştüydük başçedä,
Aaç altında skemnedä,
Bütün gecä sarmaşık
Biz doyunca seviştik.

O kız bana eş oldu,
Kısmetli adam yaptı.
Yaşadık biz barabar
Te büünkü günä kadar.

Uşacık biz yapmadık,
Aaretlii dä bütmedik.
Yaşadık ölä gamsız,
Şen hem kolay ikimiz.

Şindi ihtärlık bastı
Da saçlarımız aardı.
Günnär geçer umutsuz,
Anmaklarlan hem yalnız...

ÇIRTMA AALÊÊR BAYIRDA

Bir çirtma aalêêr bayırda,
Tolokada sürü otlêêr;
Yanık canı çoban orda
Ölä kahrını daadêr.

Sevgili yavklusu küüdä
Başka çocuklan evlener,
Ani yaşêêr bir maaledä
Da kızlan dayma görüşer.

Olan bir zengin ayledän,
Kız sa aaretliktä büümüş;
Çobanı sevmiş ilkindän,
A sora zengini beenmiş.

Dever hısımnara gezer
Atlı, çotraylan elindä,
Onnarı düünä o çaarêr
Duruk şaraplan filcanda.

Muzikalar gözäl çalêr
Düündä güvääyin evindä.
Düüncülär düz hava oynêr,
Gelinnän güvää çevredä.

Şennik duyulêr maaledä
Üülendän geceyä kadar.
Salt çirtma aalêêr bayırda –
Garip çobana kafadar.

HAVEZ

Sessiz yatardı yanımda,
Sansın istärdi uyumaa;
Annardım soluundan ama,
Ki genä isteer sevişmää.

Duyardım çıplak tenini.
Gözäl karının güsleri
Uyandırardı kefimi
Öpmää körpä teneleri.

Biz iki gençtik ozaman,
Yavklu olduyduk enidän;
O ayrılmıştı kocadan,
Döndüydüm bän askerliktän.

Sevdim onu çocukluumda,
Buluşardık saklı salt biz,
Ya şkolanın aulunda,
Ya bendä yalnız ikimiz.

Emin verärdik her kerä,
Ki nekadar yaşayacez,
Çalışacez olmaa bilä,
Ki mutlu aylä kuracez.

Onsekiz yaşta olduynan,
Bän çaarıldıydım askerlää,
O sa tez, yalnız kaldıynan,
Atlatmıştı evlenmää.

Diil kolay kismetli olmaa
Aalemin kismetsizliinnän,
Kıskaç kocaylan annaşmaa,
Açan canın başkasınnan.

Dirliksiz eşinä bıkmış
Sevgisiz evlenän karı,
Ana-bobasına dönmüş,
Utanêr çıkmaa dışarı.

Şindi te bilä yaşêêrız,
Nicä iki tatlı yavklu,
Evlenmää sä kıyışmêêrız –
Afetmedim taa bän onu!

*

Büük meraklan seslediydim
İspiyadayı dostumdan;
Nasaat bekleer, annadıydım,
Bendän, yaşta adamdan.

GUGUŞLAR

Gördün mü iki guguşu,
Nicä onnar sevişerlär,
İki sevgili genç gibi
Biri-birini öperlär?

Erkek guguş guldurdarkan,
Dişi eşini dolaylêêr;
Büük havezlän, tatlı şefklän.
Neetini ona ona açıklêêr.

Hep o türlü insannar da
Düşer tatlı sevişsinnär,
Bir-birini saymaklan,
Kısmetli aylä kursunnar.

Ah, tabiat – haliz büücü,
Sän bizä örnek verersin,
Nicä bilgiç üüredici,
Seni bilmää üüredersin...

YAŞAMANIN KURALLARI

Neyä sevindin bu dünnäada,
 Açan ne o sevda bilmedin?
 Oldu mu yaşamandan fayda,
 Açan hiç bir uşak büütmedin?
 Kimä dayanacan bitkidä,
 Açan unukanı bakmadın?
 Kimä küstün ihtärlında,
 Açan gençliindä buuşmadın?

*

Sevgisiz yaşayannar
 Tiken gibi büüyerlär,
 A uşaksız insannar
 Bir kukuya benzeerlär.

Yok neçin bakılasın,
 Açan kendin bakmadın;
 Çok ayıp isteyäsin,
 Açan kendin vermedin.

Dosttan ödül beklämä,
 Açan kendin sıkıysın.
 Zoorda imdat istämä,
 Açan kimseyi saymêêrsin.

Açan sän terbiyesizsin,
 Yanaşma terbiye etmää.
 Açan az bilgiliysin,
 Girmä klasa üüretmää...

*

Bu faydalı kurallar
 Eveldän bilinerlär,
 Ama dayma insannar
 Onnarı unudêrlar.

İİ DÜNNÄÄ

Allah kurmuş adamı ilkindän,
Sora kariyı onun iyesindän,
İzin vermiş yaşasınnar bilä,
Hatır gütsünnär biri-birinä.

Sevişsinnär, çok uşak yapsınnar
Hem terbiyeli onnarı büütsünnär:
Çok sevsinnär ana-bobasını,
Halkı, dinini hem vatanı;

Dayma Allaha dua etsinnär,
Hristosu herzamannar saysınnar;
İslää üürensinnär, işlesinnär,
Ki devledä fayda getirsinnär.

Ko dünnääda hep usluluk olsun,
Ko gençlär cenklärdä kaybelmesin!
Toprakta gözäl açsın çiçeklär
Hem çalsın, oynasın uşaklar...

İNSANNAR

Ancak insan tutêr aklında,
Ne olmuş geçmiş zamanda,
Ancak insan biler sevdayı
Hem hasretli ayırılmayı.

Sade insan sever uşakları,
Uşak – ana-bobaları;
Anêrlar bilä dedeleri
Çoktan geçmiş olayları.

Salt insan kurêr küü, kasaba,
Kuş, hayvan büüder aulda.
Salt insan kurêr anıtları –
Anmaa diveç geroyları.

Salt insan yazêr kitapları
Terbiye eder evlatları;
Resimneer gözäl tabloları,
Kurêr kıvrak yapıları;

Çiftçilik eder kırdı, baada,
Kömür çıkarêr şahtada,
Televizor düzer zavodta
İşleer kosmik gemisindä.

Ko usluluk olsun dünneedä,
İi yaşamak devletlerdä!
Ko korkusuz büüsün uşaklar,
Aaçlarda çalsın kuşçazlar!

İNSANIN ECELİ

İ Her insanın eceli
Yazılmış göklerde.
Kimsä duuêr kismetli,
Yaşêêr nicä cennettä.
Var kim geler dünneeyä,
Zayıf olup, zeetlenmää,
Zor ekmeeni kazanmaa,
Fukaaralıkta buuşmaa.
Biri Allahı sever,
Hristosa hatır güder,
Dayma kliseyâ gider,
Ayozlara mum koyêr.
Başkası salt şennener,
Kolay yapêr çok para,
İnancıyı aldadêr,
Varlıını alêr elä.
Koru, Allah, insanı,
Ani dua eder sana.
Kolaylandır işini,
Cennettä er tut ona.

TOPRAK

Toprak doyurêr bizi
Her yıl bereketinnän;
İlkyazın eşil üzü,
Güzün kaplı altınnan.

Kırda büüyer ekinnär,
Meyva yapêr başçalar,
Baada olêr üzümñär,
Fayız verer hayvannar.

Toprak giidirer bizi
İşçinin ellerinnän;
Üüreder hepsimizi
Çalışmaa ii havezlän.

Toprakta duuêr insan,
Geçirer ömürünü;
Toprakta o her zaman
Bulêr, sever eşini.

Erdä büüyer uşaklar,
Geçinerlär ihtärlar;
Diişiler hep kolboylar,
Diveç kalêr anmaklar.

AYDIN DÜNNÄ

Er Günü hep dolaylêêr,
Kışı yaza dîştîrer,
Gün duuêr, sora batêr,
Erdä karannık çöker.

Uzak yıldızlar göktä,
Şafk ederlär yukarda;
Saman Yolu evrendä
Renksiz şîlêêr gecedä.

Ay da – Erin uydusu⁴,
Onu hojma dolaylêêr, –
Gün şılaannan angısı
Her gecä türlü duuêr.

Bölä kurulu dünnä –
Bu gözäl diveç görü.
Erdä tatlı yaşamaa,
Ama hepsi ölümnü.

---

⁴Uydu – satelit/спутник

STAVROZ

Hepsi stavrozunu taşıêr
Hristos gibi Golgofada,
Yalnız duuêr, yalnız öler,
Yalnız buuşêr hastalında.

Çok dost var dolayımızda,
Açan fayda getireriz.
Çoyumuz ihtârlımızda,
Sonda, onnarsız olêrız.

Severiz hem sevileriz
O kismetli gençliimizdâ;
Bitkidâ yalnız kalêrız,
Yalnız yatêrız tabuda.

Çalışkan insan dünnäada
İ işlerinnän anılêr;
Haylaz kişilär burada,
Ödüynän tez unudulêr.

DUUMA AYLÄM BUCAKTA

İki duar köşesindä
İkona asılı durêr,
Altında sergenciktä
Dayma kandilcik yanêr.

İkonadan ay Nikolay
Sansın ayleyi koruyêr,
Yaşamak olsun kolay
Hepsimizä o isteer.

Duuma evimiz Bucakta
Bölä aklıma hep gelir,
Nicä kakum düzendä
Gözäl kilimi kırêr.

Biz, küçüklär, dolayında
Mayıl olardık işinä,
İki lelek kilimdä
Şen bakardı gözümä.

Kırnak anamız üülendä
İmää yapardı kufnedä,
Bobamız da dışarda
Çalışardı başçada.

Küüdä saygılı adamdı –
Çalışkan çiftçi maaledä;
Averäsiz kaldıydı
Kırk dokuzuncu yılda.

Küüdä kolhoz kurulduydu
Çorbacıların varlınnan,
Bobam çırak olduydu –
Ödek işlenän günnän...

AYIRILMAK

O gün, açan ayırıldık,
Kuku sayardı yılları,
İkisizdä yalnız kaldık
Unutmaa mutlu annarı.

Ozaman artık yaştaydık,
Saçlarımız çoktan aardı,
Ama genç gibi inattık,
Makarki ömür kısaldı.

Sıra-sıra aklımıza
Gelärdi sade anmaklar –
Az faydalı ikimizä,
Ardımızda bahtlı yıllar.

Sünärdi derin duygular,
Nicä yıldız süüner göktä.
Sade kasavetli günnär
Beklärdi bizi ilerdä.

KISMETSİZ SEVDA

(Poema)

Yani yalnız yaşarmış,
Eşini kaybettiynän;
Bir gün yolu çapraşmış
Gençliktä sevgiliylän.
Çoktan süünmüş duygusu
Şindi endän tutuşmuş,
Olsun onun yavklusu,
Hemen neetinä koymuş...

*

İki genç tanışmışlar
O käämil Peterburgta,
Neredä üürenmişlär
Bir universitettä.
Kira studentmiş orda,
Üürenmiş türk dilini,
Yani sä doktorantta
Yazmış doktor tezini.
Dayma buluşarmışlar
Teatruda ya kinoda,
Tatlı sevişärmişlär
Kismetli günnerindä.
İkisi dä gözälmiş –
İki alifli canı:
Kira etişmiş kızmış,
Yani da delikannı.
Aarif çocuun yavklusu,
Ani kalmış evindä,
Onun seftä sevdası –
Sevişmişlär şkolada.
Ama Yani saklamış

Bu işi yârisindän,
Kira ona pek küsmüş,
Vazgeçmiş Yanisindän.

*

Yani evinä dönmüş,
O gözäl yavklusuna,
Tezdä ona evlenmiş,
Hatır gütmüş eşinä.
Mutlu aylä kurmuşlar,
İki çocuk büütmüşlär;
Barabar çalışmışlar –
Çok bilgili olsunnar.
İçerdä salt islâalik,
Arasında büük sevda,
Ama bir aar hastalık
Almış karıyı gökâ.
Yani yaslı dul kalmış
Elli edi yaşında,
Evlenmäâ istämemiş,
Yalnız yaşêêr evindä.

*

Üfkeli kız çalışmış
Çok Yaniyi unutmaa,
Sora tezdä evlenmiş
Bir delikannı çocaa.
O kıvrak boylu olan,
Ancak dönmüş askerdän;
Şen yaşamışlar baştan,
Sevişmäklän gün-gündän.
Kira – dilleri bilän,
Turistlii kullanarmış;
Kocası – usta adam,

Bir zavoda yanaşmış.
Tezdä evladcık duumuş –
Gözäl çocuk hem saalam.
Ana oolunu sevmiş,
Anayı sevmiş adam.
Çocuk büümüş akıllı,
Üürenärmış o islää,
Bobası sa tabeetli,
Başlamış dirlii bozmaa.
Geç dönärmış evinä,
Skandalcı erif olmuş,
Yan bakarmış eşinä,
Kira sa ona bıkmış.
Tabeetliylän yaşamaa
Uymamış esabına.
Adamdan ayırılmış,
Oolunnan yalnız kalmış.
Büütmüş onu çalışkan,
Uygun yola doorutmuş:
Üüenmää bitirdiynän,
İncäzanaatçı olmuş.

*

Kira tez karşı gelmiş
Bir çok yaşlı adamnan,
Angısını bilärmış
Çoktan geçmiş zamandan.
Adam alçak boyluymuş,
Topaç gibi burnusu,
Saçı artık biyazmış,
Ama dikmiş duruşu.
Kira genç yıllarında
O adamı beenmäzmiş,

Neçin şindi acaba
Görüşmää kayıl olmuş?
Karı, ani gençliindä
Gözelleri beenärmiş,
Şindi, orta yaşında,
Bu adamı ayırmış.
Adamın ilk karısı
Ölmüş yarım yıl geeri,
Tezdä bir arkadaşı
Buluşturmuş onnarı.
O çok yaşlı karıcı
Pensionermiş çoktan,
Sora olmuş yazıcı –
Bir yazıcı sıradan.
Adamın üürenimi:
Birkaç klas rominnarda;
Orta, üüsek şkolayı,
Salt gezmedään ruslarda.
Kira genä evlenmiş
O çok yaşlı adama,
Angısinnan yaşamış
Birkaç ii yıl yan-yana.
Gençliindän o karıcı
Pek sevärmiş kendini,
Brakıp haliz eşini,
Bularmış başkasını.
Kira olmuş dördüncü
O adamın karısı
Hem dä ona izmetçi –
İi olsun yaşaması.
Kira sansın büülenmiş,
Çok sayarmış eşini;

Allaha dua etmiş,
Korusun kısmetini.
Beenmişlär bilä gezmää
Türlü uzak yollarda,
Dayma türklerä gitmää,
Dinnenmää kurortlarda.
Ama o yaşta adam
Koca borcunu siirek
Gün yaparmış başadan,
Eşi sä bekleer taa çok –
Razı olmaa o isteer,
Kocası sa yorulmuş.
Karı onu afeder,
A kendi hastalanmış.
Bir ay durmuş Türkiyedä,
Käämil Ege denizindä,
İlaçlanmış orada
Kocasının dostunda.
Dönmüş evinä saalam,
Sevindirmiş oolunu.
Şüpele olmuş adam,
Suuk karşılamış onu.
Dirlikleri bozulmuş.
O kıskanç ihtär adam
Eşini suda çekmiş
Da ayırılmış ondan.
Kira gitmiş Türkiyeyä,
Herbir işä tutunmuş,
Taa çok para kazanmaa
Kırnaklınnan çalışmış.
İki zor yıl orada
İhtär hastayı bakmış,

Onun zengin evindä
Saabi ölüncä durmuş.
Açan dönmiş evinä,
Adamınnan buluşmuş;
Olsunnar genä bilä
İkisi karar almış.
Biraz vakıttan sora
Evdaşı hastalanmış,
A ona baalı Kira
Hasta bakıcı olmuş.
Hastayı Allah almış,
Geçmiş öbür dunnäaya,
A yazıları kalmış
Birkimseyä okumaa.
Beenmiş mi Kira onu?
Şindi kendi dä bilmeer.
Bekim saymış yaşını
Da sanmış, ani beener?
Bu soruşa cuvap yok,
A kimä o büün läüzim?
Geçän yıllar yapacak,
Nasılmış, unudulsun.
Bitki günnär o adam
Evdaşından söz almış,
Çıkarsın kıyadını.
Kira sözünü tutmuş:
Gecä-gündüz işlemiş
Uygun olsun kıyadı,
İi havezlän çalışmış
Unudulmasın adı.

Buluştuyınan Yaniylän,
İlk sevdası uyanmış,
Derin, sıcak duyguylan
Onu enidän sevmiş.
Geçtiynän biraz vakıt,
Onnar, iki yaşta can,
Duymuşlar eni kuvet,
Damarlarda sıcak kan.
Sevda ii işlär yapêr:
Yaklaşırêr cannarı,
Hepsinä umut verer
Hem uzadêr yılları.
Kira geçmiş yaşamaa
Sevgiliinnän birerdä,
Yaniyi her gün sevmää
O yakışık evindä.
Ne olmuş geçän yıllar,
Nicä onnar yaşamış,
Kiminnän beenişmişlär? –
Laf onnarda olmamış.
Annaşarmışlar islää,
Sansın hep biläymişlär.
Biri-birini saymaa
Her gün çalışarmışlar.

*

Raametli sä adamı
Brakmêêr raada Kirayı,
A basılı kiyadı
Şaştırmış o kariyı.
Küçük patretçii orda,
Avtorunnan birerdä,
Yapêr görsün düşündä

Şu adamı yanında.
 Sıradan kiyadını
 Dayma tutêr elindä
 Ramkada patredini
 Saklêêr kendi evindä.
 Yok nasıl bu dünnäada
 Sevişmäâ bir kişiylän,
 Açan durêr aklında
 Yaşaman raametliylän.
 Yani başlêêr denemäâ,
 Ani Kira diişiler;
 Onunnan ii annaşmaa
 Gün-gündän taa zor olêr;
 Ölä bilä yaşamaa
 Onun havezi geçer.

*

Yani kendi istemiş
 O kiyadı okumaa,
 Ama tezdä annamış,
 Ki zor başa çıkarmaa:
 Taa çok şiirin yok özü,
 Boş laflarlan dizili;
 Kiyatta çevirmelär
 Diil original peetlär.
 Puşkin hem Eminesku –
 İki büyük şannı poet.
 Kim kiyadı okudu,
 Bulamadı ölä peet.
 Sade birkaç annatma
 Paa yapêrlar kiyatta,
 Üçüncü payı ama –
 Onnarın eri orda.

Yani taa meraklanmış,
Neçin kiyadı beener
Kira, kimi o saymış,
Kiminnän taa buluşêr?
Artık geçinmiş adam
Kiraya örnek kalêr,
Kiyadını onuştan
Dayma gözdän geçirer.
Yani çok pişman olmuş,
Ani bulmuş Kirayı,
Açan duygular süünmüş,
Unuttuynan sevdayı.

*

Vakit geçer gün-gündän,
Ne olmuş – unudulêr;
Saygılılar ilerdän
Şindi taa az seçiler.
Kira başlêêr annamaa,
Ani yılları geçer,
Genä Yaniyi sevmää
Şindi taa çok çalışêr.
O şindi artık biler –
O adamın kiyadı
Kiyatlıkta toz toplêêr,
Okuyucu seçmedi.
Gözäl düzenni kabı,
Resimnär sayfalarda,
Ama kiyadın paayı,
Ne yazılı içindä.
A gururlu halkımız
İsteer yazıcı olsun,
Nicä Aytmatov Çingiz

Yada Gamzatov Rasul.
Okuyucu hep bekleer,
Ani talantlı gençlär,
Kim pek islää üürener,
Kuracek şanni işlär...
Yani artık istämeer
Şindi nazlı Kirayı;
Sıcak duygusu süüner,
Beenmeer inat karıyı.
Ölä biter bu roman
İki yaşta insanın,
Saafidän geçmiş zaman
Ki onnar mutlu kalsın...

PELİVAN TODUR

(Balada)

Pelivan Todurun masalı
Eveldän halkta biliner,
Ama azalmanı maanası,
Yaşamaa uslu üüreder.

*

Küüdän-küüyä Todur gezärmış,
Kıvrak boylu, serbez olan,
Hererdä göstermää istärmış,
Ki korkusuz hem pelivan.
Küülerdä güreşmää çaararmış
En kuvetli adamnarı
Da hepsini kolay ensärmış,
Şaştırarmış küüdaşları.
Eni nalları doorudarmış,
Bükärmış demir zevleyi,
Öküzleri erä yıkarmış,
Kaldırmış taligayı.
Pelivanı sarplık kaplamış,
Saygısız erif etişmiş,
Kimsey artık hatır gütmezmiş,
Bakmaa ona istemezmiş.
Küüyündä kalmış onun yäri –
Bir gözäl temiz kızçaazı,
Kardaşları, yakın dostları,
Evindä – ihtär anası.
Unutmuş onnarı pelivan,
Hayta gezärkän yollarda,
Üünmää salt bıkmamış o olan
Küülülerin arasında.

Bir çingenäylän dostluk etmiş,
Ani ayıylan gezärmiş,
Ayı insana diz çökärmiş,
Onnar sa para atarmış.
Te istemiş Todur güreşmää
Ayıylan küüdä meydanda,
Saygılı kişi endän olmaa
Küülülerin arasında.
Bölä bir ikilenmäz görü
Toplamış hayli insanı,
Ama tragik bitmiş ömürü,
Paralamış ayı onu.
Acı yaşlar dökmüş anası,
Kardaşları, gözäl kızı,
Derin kazmışlar mezarını
Da gömmüşlär pelivanı.

ECEL

Gün-gündän geçer yıllar,
Hep ölä geçer ömür;
Kısalêr uzun yollar,
Canıma girer kahir.

Getirerim aklıma,
Ne geçtim bu dünnäada,
Nelär geldi başıma
Artık geçmiş yıllarda.

Bucaamın tarafında
Geđirdim bän gençliimi,
Moldova devletindä
Buldum kendi erimi.

Anamdan hem bobamdan
İzin aldım küçüktän:
Fayda olsun işimdän,
Havezim – üürenmektän.

Bän sevdim hem sevildim,
Geçmiş gençlik zamanı,
Sora karısız kaldım,
Kaybettim genç oolumu.

Şindi yolum kısaldı
Maavi gökün altında,
Ne Allah baştan yazdı,
Ölä olsun bitkidä.

DESTINUL

Zi cu zi trecut-au anii,
La fel trecu tinerețea;
Dispărut-au dulci iluzii,
Mă cuprinde doar tristețea.

Îmi aduc mereu aminte,
Ce am avut de suferit,
Ce-n vremuri deja trecute
Destinul meu mi-a oferit.

În plai natal – iubit Bugeac
Îmi trăisem tinerețea,
În Moldova – scump meleag,
Îmi voi trăi toată viața.

De la iubiții mei părinți
Am primit de mic povață,
Ca foarte bine să învăț
Și harnic să fiu în viață.

Am iubit și am fost iubit
În anii care au trecut,
Feciorul tragic mi-a murit,
Soția vădov m-a făcut.

Acu speranța mi s-a stins
Sub acest cer etern sublim,
Ce de Dumnezeu era scris –
E amarul meu destin.

ALBOM

Yaprak-yaprak albomu
Aktarêrim önümdä,
İlk sayfada oolumu
Siirederim her kerä.

Canım yanêr mum gibi,
Çünkü tragik yok oldu,
Yıldız gibi şafk etti,
Bir yıldız gibi süündü.

Kabaatsızın cellatlar
Aldılar pak ruhunu,
Eşini dul braktılar,
Üsüz – küçük oolunu.

Öbür sayfada karım,
Oolumun ii anası,
Angsız çoktan kaldım,
Pek tez geldi sırası.

Dua ederim Allaha,
Unukam saalam büüsün,
Bobasına yas tutmaa
Hojma aklında olsun.

KUKUMÄU ÇİRKİN BAARARDI

Ay göktä renksiz şılardı
O dumannı gecedä,
Kukumäü çirkin baarardı
Aaçta evin önündä.

Avşamdan canım sızlardı –
Oolum dönmäzdi iştän.
Onu seremcä güdärdi
Cellatların elindän.

Bilmäzdim, nerdä bulunêr,
Ne köstek konmuş ona.
Duyardım – fenalık olêr,
Tokmak gelir üstünä.

Geçtiydi uykusuz gecä –
Umutlan dönsün evä.
Gerçeklendiydi seremcä –
Bitkiydi o gecä ona.

Tabutta getirdim onu
Diveç yaslı aylemä.
Üç gün aaladım oolumu,
Sora gömdüm mezara.

Karannık çöktü evimä
O zamannardan beeri,
Çirkin baarêr aaçta genä –
Kukumäü çaarêr beni...

NEÇİN TEZ BRAKTIN BENİ?

Neçin tez braktın beni
Yalnız, sensiz dünnäada
Da tutmadın emini
Çok yaşamaa birerdä?

*

Çapraştı yollarımız
Onedi yaşımızda,
Açan sän, bir gözäl kız,
Seftä durdun önümdä.
Senin kara gözlerin,
Sedef gibi dişlerin,
Kırmızı dudakların
Hem pembä yanakların –
Tä ne büüledi beni,
Yaptı seveyim seni.
Sora üç yıl buluştuk,
İrmi yaşta evlendik.
Bän sevdim hem sän sevdin,
Yaşadık biz barabar.
İkimiz verdik emin,
Ani bitkiyä kadar
Hep bilä yaşayacez,
Uşakları sevecez.
Ama vakitsız süündün,
Beni sä yalnız braktın.
Neçin senin ecelin
Canıma döktü pelin?..

ÇİÇEKLÄR DÄ SILKİNÄRDİ

Çiçeklär dä silkinärdi,
Açan dul braktın beni;
Akan yapraklar aalardı
Yaslı günnerdä seni.

Baalardı bizi büük sevda
O mutlu gençliimizdä,
Açan yaşardık birerdä
Yakışık evimizdä.

Kurduyduk kismetli aylä,
Sevârdik uşakları;
Ki çalışsınar çok bilmää,
Terbiye ettik onnarı.

Sinkalı, biyaz çiçeklän
Daada açan çiidemnär,
İlkyazlar da eşilliklän
Bizi hep büülärdilär.

Sevinärdik çiçeklerä,
Gelän yolcu kuşlara,
Bülbüllerin seslerinä,
Sevdaı duygulara.

Şindi dayma canım sızlêêr,
Artık güz ömürümdä,
Açan sa yapraklar akêr,
Bir mum yanêr güüsümdä.

UYKUSUZ GECELÄR

Uykusuz uzun gecelär
Zeetler beni anmaklarlan
Yılları, ani geçtilär,
Hem şındaki acıclarlan.

Çok yapılmış işlerimi
Beenmerim eni bakışlan,
A önümdä günnerimi
Bän bekleerim az umutlan.

Büünkü gün saade benimnän,
Onu düşer ii yaşamaa,
Geçirmää salt çalışmaklan,
Durmadaan hep şiir yazmaa.

Yapraa dizmää fikirimi
İsteerim kalan vakıtta,
Ölä kurmaa anıtımı
Canımnan baalı Bucakta.

HASRETLİ ANMAKLAR

Masamda bän oturêrim,
Kompyuter işleer önümdä;
Oluşları gözederim,
Fikirlerim sä uzakta.

Türlü hasretli anmaklar
Sıraylan gelir aklıma;
Geçinmiş yakın hısımnar
Çaarêrlar beni mezara.

Çiçeklän, suylan şişedä
Ölüleri dolaşêrim,
Allaha, Hristä duamda
Afetsinnär yalvarêrim.

Var mı dirinin kabaatı,
Ki sırasız geçineriz?
Boba yaşêêr, oolu bitti –
Bekim ölä ecelimiz...

YALNIZLIK

Gençtim hem saygılıydım,
Ama o yıllar geçti;
İhtârim hem yalnızım,
Kismetli yolum bitti.

Sevârdim, sevilârdim
Çoktan geçân vakıtta,
Boşta gibi yaşêêrim,
Kimsey urmêêr kapuma.

Bekim taa çok karımı
Sevdim, ki sevgi verdi,
Nekadar ii anamı,
Kim dünnääya getirdi.

Bekim hatır bobama
Az güttüm gençliimdä –
Allahtan geldi ceza
Zeetlenmää ihtârlımda.

Gençtim hem saygılıydım,
Ama o yıllar geçti;
İhtârim hem yalnızım,
Raatlı yaşamam bitti...

YALNIZ İHTÄRLAR

İki ihtär yalnız durêr
Sıcak camalın yanında;
Dädu lülesini emer,
Babunun patret elindä.

İki uşak onnar büütmüş:
Biri çocuk biri dä kız.
Kız başka devledä gitmiş,
Çocuk sa kaybelmiş izsiz.

Patrettän bakêr anaya
Asker rubasında oolu,
Ani çaarılmış askerlää
Seksenci yılın güz günü.

Katılmış Afgan cenginä,
Girginniini gösterärmüş,
Saldatlık borçluuna görä,
Herbir düüşä karışarmış.

Bir hatalı gecesindä
Girgin askerci yok olmuş.
Çocuktan kaarä, plutonda⁶
Öbür saldatlar ölümüş.

---

⁶ *Pluton* – отделение.

Kablettiynän bu haberi,
Ana-boba ihtärlamış;
Yaşamaa geçmiş havezi,
Başında saçları aarmış.

Kapalı kıştan içerdä,
Sevinmeerlär ömürünä.
Yaş döker ana patredä,
Aalêêr boba lülesinä.

ARSIZ YAVKLU

Delikannı kız içerdä
Kilim dokuyêr düzendä,
Leleklärlän hem güllärlän,
Koyu eşil yapraklarlan.

Kilim dokuyêr hem aalêêr,
Zerä yavklusu evlener.
Evlener bir zengin kızlan,
Onun zengin zestresinnän.

Bir gül gibi gözäl kızı,
Sayın ayledän angısı,
Diiştirer bir çirkin kızlan,
Paalı çiizlän hem paraylan.

Çalışkan hem kırnak kızı,
Tamah, arsız yavklusu,
Diiştirer bir palaçorlan,
Haylazlan hem az akıllan.

„Aalama, kızım, aalama!
– Kızına yalvarêr ana, –
Taa ii şindi onsuz kalmaa,
Nekadar ona eş olmaa!

Çok dua edelim Allaha,
Namuzlu eş versin sana,
Sevda kuvetlensin erdä,
Bu gercik aydın dünnäada”.

DRAMA KARA DENİZDÄ

Dalgalı Kara denizdä,
Uzakta kayık üzer;
Büük dalgaların ardında
O kaybelip-görüner.

O kayıkta iki kişi:
Biri çocuk, biri kız,
Ani çıkmışlar ikisi
Kayıklan üzmää şüpesiz.

İlkindän deniz durgundu,
Usulca dalgalıydı
Hava da bulutsuzdu,
Lüzgär ancak esärdi.

Günduusundan kara bulut
Tezdä gökü kapladı
Da geçmediynän çok vakit,
Deniz pek dalgalandı.

Kaavi olan küçük kayı
Kulanmaa becerärdi,
Aykırı sade dalgayı
Kesmää o çalışardı.

Kız sa kayıkta korkudan,
Yaşlarlan dua edärdi
Allaha, ki seremcedän
Kurtarsın yalvarardı.

Martı kuşları havadan
Gençleri dolaylardı,
Sansın onnarı denizdän
Kurtarmaa çalışardı.

Gençlerä karşı çıktıydı
İki girgin bir yahtlan.
Deniz artık sakladıydı
Onnarı dalgasinnan.

Kurtaracılar dalêrlar
O dalgalı denizä,
Sade olanı bulêrlar –
Kız kurban olmuş suya.

Ölä biter acı drama
Orda, Kara denizdä,
Kimin üfkesi diil şaka –
Çoyu buulêr suyunda.

BETVALI VAKITLAR

Bucakta kıtlık oldu,du,
Binnän kişi aaç öldüdü.
Kim onnara mum tuttu,du?
Nicä onnar gömüldüdü?

Kim sayardı ölüleri
Büük kuyularda mezarda?
Kim aaladı,du onnarı
O betvalı vakıtlarda?

Kim cuvaba çekildi,di,
Ani çok aylä süündüdü?
Kim cezaya koyuldu,du,
Ani çok insan öldüdü?

Zulumnuk kuvetlendi,di
Kırkinci tisi yıllarda.
Çok genç adam kıyıldı,di
Dünnää cengin frontlarında.

Kırk altıncı yıl kuraktı –
Hembettän bereketsiz,di,
Sovet Kuvedi inattı,
Vergi verilsin istärdi.

Çiftçi ekme,siz kaldı,di,
Aaçlık geldi,di küülerä.
Binnän kişi aaç öldüdü
Zaabitlerin beterinä.

KLISÄ

Klisä küüyün ortasında
Gözelleşärdi gün-gecä,
Çan sesleri merasında
İşidilärdi hererdä.

Çannar çaarardı slujbaya
Pazar, yortu günnerindä;
İnsan gezärdi kliseyä,
Günaasız olsun dünnäada.

Vatiz edärdi popazlar
Evladları hristiyan yapmaa,
Steonozlannardı yavklular
Hristiyanca da evli olmaa.

Ama beenmäzdi Sovetlär
Dedelerdän adetleri;
Popazları zeetlärdilär,
Yıkardılar kliseleri.

Dedelär Çeşmäküüyündä
Käämil bir klisä kurmuşlardı;
Yoktu ölä dolayında,
Komşular mayıl olardı.

Sovet Birliin vakıdında
Yapıldı ambar klisedän,
A altmışıncı yıllarda

Yok edildi hembettän.
İki yıl buuştu küülülär
Lomnarlan kliseyi yıkmaa,
Erindä büüyer gengerlär,
Sovetlerä anıt olma.

FENALIK

Canımda ateş yanêr,
Çünkü bân oolsuz kaldım,
Neçin yıldırım urmêêr
Cellatları, Allahım?

Kaç üüsüz uşak kalêr
Onnarın beterinä?
Kaç ana-boba aalêêr
Yas tutarkan ooluna?

Fenalık bu dünnäada
Bitecek mi bir zaman?
Neçin Allah göklerde
Brakêr zeetlensin insan?

Kim dooruluk yapacak
Bu eski gercik Erdä?
Bekim Hristos dönecek
Düzmää işleri burda?..

EVRENİN KANONU

Geçmiş vakit dönmeer geeri,
 Vakıt gider salt ileri;
 Dünkü gençlär ihtärlêêlar,
 İhtärlar sa gençleşmeerlär;
 Vakıt geler – geçinerlär,
 Raametlilär dirilmeerlär.

Fidancıklar aaç olêlar,
 Aaçlar sade kalinnêêlar;
 Vakıt geler – ihtärlêêlar,
 Endän körpä olamêêlar;
 Eşererlär, silkinerlär,
 Bitkidä sä kuruyêlar.

Kanon gerçek evrendä dä
 Onu sayêr yıldızlar da.
 Biri duuêr, gözäl şilêêr,
 Başkaları artık süüner,
 Sora kara delik olêr,
 Yakın geçän şafkı yudêr.

Bizdä Güneş – o da yıldız,
 Tutuşmuş – kalmamış yalnız,
 Dolayında Eri kurmuş,
 Nerdä diri tabiat duumuş.
 Evrendä sä yok diveçlik,
 Vakıt gelecek – Güneş süünecek!..

PAMFLETLÄR
hem
FABULALAR

ZAABİTLİK KUVEDİ

Evropanın ortasında
Gözelleşer Moldovamız,
Bucakta, kır tarafında –
Bizim Gagauz Erimiz.

Uygar zengin Evropada
Pek fukaara devledimiz,
Moldovanın bölgesindä
Hep öla fukaarayız biz.

Komunistlär, demokratlar
Başkasını kötüleerlär,
Açan kuvedi alêrlar,
Hep birtürlü kullanıcırlar.

Kim zaabitlik kuvedini
Denemiş baarim bir kerä,
İstämeer brakmaa erini –
Ölä kolay zenginnemää.

Şiret politikacılar
Halka pek az düşünerlär,
Açan yaklaşêr seçimnär,
Çok becerekli olêrlar.

Emin ederlär ozaman,
Ani halkı pek severlär,
Kuvedi alêrlar açan,
Halkı izmetçi yapêrlar.

İnanmayın, seçimcilär,
İkiüzlü kişileri,
Ko namuzlu bilgiç gençlär
Kullansınnar kuvetleri.

ENİ VAKITLAR

Eni vakıtlar geldi
Devlettä hepsimizä;
Fukaaralık, korkunçluk
Girdilär evimizä.

Parmaklın arasından
Siirederiz dolayı,
Dışarda demir kapu
Koruyêr kvartirayı.

Hırsızlık hem fenalık
Etiştirilär kuvedä,
Umutsuzluk kapladı
İnsannarı hererdä.

Zaabitlik kuvetleri
İnandırmaa çalışêr,
Ki yaşamak düzüldü –
İnsannar islää yaşêr.

Yakın milion kişi
Gittilär iş aaramaa,
Aşırı devletlerdä
Biraz para kazanmaa.

Gelecek mi ii günnär
Halkımıza bir kerä?
Salt Allah bunu biler –
Ona kalêr dua etmää.

VARLILAR ŞENNENER

Muzıkantlar gür çalêr,
 Daul dumburdêêr orda;
 Te varlılar şennener
 Taş aullan vilada⁷.

Türlü-türlü imeklär,
 Şarap, konyak sofrada;
 Büük kafalı eriflär –
 Sarfoş kızlar yanında.

Her gecä işidiler –
 Daul düüler aulda,
 Çıplak kızlar yıkanêr
 Eriflärän bazindä.

Bütün maalä uyumêêr
 Gür muzika sesindän,
 Ölä gecelär geçer
 Komşulara yakından.

Gündüz ihtär babular
 Dilener kasabada,
 Arsız varlı eriflär
 Duruklanmêêrlar orda.

Ölä şindi vakıtlar
 Bu fukaara devlettä,
 İslää yaşêêr arsızlar –
 Moralsızlık kuvettä...

⁷ Vila – yazlık ev.

ADSIZ KADINA

Oldu mu, sanki, ani sän,
Açan biläydin eşinnän,
Sevinäsin yaşamaya,
Derin sevdalı duyguya?

Olmadı ölä, neçinki
Seversin sade kendini;
Üürenmemişin anandan
Hatırlı olmaa adamnan.

Oldu mu kimsä kısmetli,
Vakıdında sana evli,
Ki ömürü geçsin tatlı –
Sevsin da olsun sevgili?

Haliz sevdayı duymadın,
Sade faydayı aaradın
Sän evlenmektän her kerä.
Te, yalnız kaldın üzerä!

OYNAŞ

Kız taa onbeş yaşındaykan
Çocukları beenärmiş,
Düşündä gecä yatarkan,
Onnarlan sevişärmiş.

Ter-su içindä kalkarmış
Sabaalennär uykudan,
Gündüz başı acıyarmış,
Döndüynän uroklardan.

Oturuşlara gezärmiş
Büük kızlarlan birerdä,
Nerdä pek meraklanarmış,
Ne söleler dolayda.

Bir genç karı oturuşta
Kızlara annadarmış,
Nicä kocası yatakta
Onu tatlı sevärmiş.

O gençecik kızın ürää
Kuşçaaz gibi düülärmiş,
Canı çekärmiş denemää,
Nicä bu iş olarmış.

Geçmişti iki uzun yıl,
Açan o buluşmuştu
Görgün olannan hem käämil,
Kiminnän sevişmişti.

Tezdä olan ona bıkmış,
Gitmiş temizi bulmaa.
Şindi kız görgünnü olmuş,
Üürenmiş eş avlamaa.

Diiştirärmış çocukları,
Gençleri, adamnarı,
Nicä cambaz beygirleri,
Nazlı kız fistannarı.

Birkaç kerä evlenmişti,
Ama diil çok vakıda,
Neçinki hep istemişti
Salt ona olsun fayda.

Düşkün sevişä oynaşın
Boşa yılları geçmiş,
Kismetini kendisinin
Butürlü bulamamış.

Şindi kadın yaşêêr yalnız,
Kuku gibi dünnääda,
Uşaksız hem unukasız,
Hasretinnän birerdä.

NAMUZ

Yaşta adam annadardı
Bir oluşu gençliindän.
Dolayına toplanmıştı
Birkaç dostu yakından.
Yaklaştıydım bän dä ona,
Meraklandım, ne söleer,
Dikkatlı oldum lafına,
Sesledim, ne annadêr:
„Kızı sevârdim gençliimdä,
Korudum namuzunu.
Bir başka kişi ardımda
Kırletmişti kızlıını.
Kızdan, elbetki, vazgeçtim,
Eş o bana olmadı,
Arsız eriftän işittim,
Ani kızı sevmedi.
Eldän-elä geçti o kız,
Bir gülüntü etişti,
Yaşaması geçti kutsuz,
Kimsey onu beenmedi.
Şindi başka harınnıklar,
Namuz beş para yapmêêr.
Evlenmediynän taa kızlar
Yärisinä veriler.
Vakit geler – steonoz olêr
Bir çocuklan klisedä,
Duaklan üzünü saklêêr –
Biyaz fata başında...”

*

Bu laflarlan bitirdiydi
Annatmasını adam,
Bir soruş peydalandıydı
Fikirimdä ozaman:
Eni bakışı eskiylän
Lääzım mı karıştırmää,
İhtärın düşünmesinnän
Gençlerä maana bulmaa?

ZİHİR

Bir telefon açtın bana,
Zehir döktün canıma;
Bezbelli ölä tabeetin,
Fena gütmää sınaştın.

Efirä daatmaa zihiri
İlkin aklıma geldi;
İstämedim zarar yapmaa –
Tabiatı otalamaa.

Laflarının eri boşta,
Yılannarlan birerdä;
Tatlı sözlär kalsın burda
İnsannarın dilindä.

ÖKÜZ HEM İNEK

İneklän öküz buluşmuş
İki yol çatırında,
Selämneşmää sä unutmuş,
Nicä düşer o uurda.
İnek ona üfkelenmiş,
İstemiş buynuzlamaa.
„Afet”, – öküz yalvarmış.
İnek mizlemiş ona.
Umursamaz⁸ yorgun öküz
Bakmış kendi yoluna,
Çatırıkta inek yalnız
Çıkmış yolun boyuna.
„Neçin beenmedi o beni? –
Şaşmış inek orada. –
Hiç seçmedi mizlememi
Oynaşlıklan önündä!”
Bilmäzdi, bezbelli, inek,
Ani öküz diil bua,
Elinsiz, ama diil erkek –
Uyêr salt boyndruklamaa.

---

⁸ *Umursamaz* – indeferent/безразличный.

PAPAGALLAR

İki hodul papagal
Çekişerlär üfkeli:
Angısı taa çok gözäl,
Lafetmää becerekli.
„Bänim!” – baarêr birisi,
Aynasına bakarak.
„Bänim!” – deer ikincisi,
Kafesä tırmanarak.
İhtär gaarga yakında
Onnara sud kesici:
„ İkiniz bir boyada
Hem diilsiniz fikirli;
Sade tekrarlêêrsınız,
Ne lafeder aalemnär.
Ermeer kendi aklınız,
Nicä dizili laflar!”

ASLAN

Aaç aslan filä bakêr.
„Tä ne çok imäk olur!“ –
Yalanarak düşüner
Yırtıcı – etä hobur.

Filä korkêr yaklaşmaa
Yırtıcıların kralı,
Gider zebra avlamaa –
Az kuvetli hayvanı.

O türlü bir serbez dä
Kuvetliyä dokunmêêr,
Sokaklarda gecedä
Uslulara takılêr...

KEDİ HEM KUŞ

Bir kuş atlêêr daldan-dala,
Kasavetli çivildêêr;
Te kedi tırmanêr aaca,
Yavru avlamaa isteer.

Yuvacık – incecik dalda,
Yapraklık onu saklêêr;
Yalanêr kedi yakında –
Yuvaya yaklaşamêêr.

Kuşa yardım eder eşi,
Yırtıcıyı gagalêêr;
Kedi döner o saat geeri,
Çabucak erä atlêêr.

Bezbelli ölä göklerden
Anaya yardım gelir,
Taa kuvetli yırtıcıdan
Yavrusunu kurtarêr.

TILKI HEM TAVŞAM

İki yamaç arasında
Tavşam tilkiylän dokuşmuş,
Angısı o zamanda
Kurban avlamaa çıkmış.
„Bän çoktan imäk arêêrim,
Yok bişey şindi karnımda,
İmää seni isteerim,
Seni benim önümdä”.
Butürlü tilki lafetmiş
Korkak havşamnan orada.
Tavşamın akli ermiş
Ölä demää o anda:
„Benim etim acı şindi,
Hastaydım – otladım pelin,
Koola ilkindän beni,
Ko datlı olsun etim”.
„Hadi, kaç biraz ozaman, –
Tavşama buyurmuş tilki, –
Bän seni avlayacam
Olduynan datlı etli”.
Girişmiş kaçmaa yukarı
Yamaçta çemrek tavşam.
Tilki kalmış çok geeri,
Aldatmış onu kurban.

KUAN HEM SINEK

İşçi kuan gün-gündän
Çiçekleri dolaylêêr,
Her bir çiçään içindän
Bal yapmaa nektar alêr.

Sinek çıkêr önünä.
„Var bir sooruşum sana
Ne buuşêrsın boşuna,
Bal yapêrsın insana?“

„Kaç burdan, mındar sinek! –
Ölä kuan lafeder. –
Azetmeerim sendän pek,
İnsan seni yok eder...“

İKİ KÖPEK

İki köpek buluşmuş
 İkisi dä bir boylu:
 Biri küülü köpekmiş,
 Öbürü metin soylu.

„Bän sincirdän boşandım, –
 Aalaşêr küülü köpek, –
 Gecä-gündüz baalıydım,
 Çanaamda – küflü ekmek.
 Çorbacımın evini
 Bän salmaklan korudum,
 Acımadım kendimi,
 Kışın dışarda dondum.
 Ölä acı ecelim
 Kalmış bana anamdan,
 Ama şindi boş oldum,
 Kaçtım kendi küüyümdän”.

„Bän içerdä yaşêêrim, –
 Üüner ikinci köpek, –
 Kaba erdä yatêrim,
 Çanaamda etli imek.
 Çorbacım izmet eder
 Bana, soylu köpeenä,
 Gezdirmää dä çıkarêr
 Benim kefimä görä...”

O türlü insannar da:
Biri kismetli duêr
Metin zengin ayledä,
Çalışmadaan ii yaşêêr;
Fukara sa küüyündä
Kismetini bulamêêr,
Aşırı devletlerdä
O kendinä iş aarêêr...

TURNALAR SERENDÄ

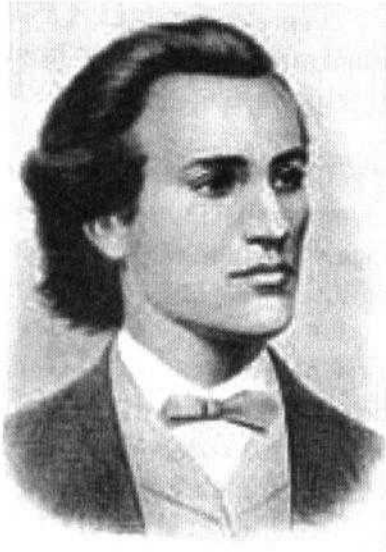
İki turna serendä
Meraklan ona bakêr,
Neçin pınar üstündä
O onnara çok benzeer?

Başını üüsek tutêr,
Kuyruunu koymuş erä,
Salt bir bacaana basêr,
Üzü özenmiş gökä.

Lüzgerdän o gııırdêêr,
Sallanarkan havada,
Sansın bir turna öter
Sabaalen yuvasında.

Ama sölämeer seren,
Neçin turnaya benzeer.
O türlü yapêr insan,
Açan pınarı düzer.

ÇEVİRİLİ ŞİİRLÄR

MİHAY EMİNESKU

15.01.1850 – 15.06.1889

Mihay Eminescu en büyük, en şanı poet romın literaturasında, universal literaturanın poetlerin arasında o bulunêr ilk sıralarda. Onun peetleri çevirili dunnää dillerin çoyuna. Saafidän o sayılêr romın literaturanın Sabaa yıldızı.

Mihay Emineskunun el yazıları toplu 46 tomda, 14000 sayfada. Bu belli eder, ani o diilmiş saade talantlı poet, ama en çalışkan, hojma okuyan, düşünän, yazan. Yazıcılık – onun yaşamasıymış.

O, GEL BANA

Siiiret, kırlangaçlar gider,
Ceviz yaprakları akêr,
Artık kraa yatêr baalara –
O, gel bana; o, gel bana!

O, gel olalım el-elä,
Doymayım bakmaa üzünä,
Dayayım kafamı sana –
O güüsünä, o güüsünä!

Tutêrsın mı taa aklında,
Nicä gezärkän çayırdä,
Alardım seni kucaama
Ah, kaç kerä; ah, kaç kerä?

Bu dunnäada var çok kadın
Gözlärlän saçan kıvılcın...
Nesoysa onnar üüsektä,
Birsin bendä, birsin bendä!

Çünkü hojma şafk edersin,
Canımı serinnedersin,
Erdä gururlu yıldızım,
Benim sevgim, benim sevgim!

Şindi geç güz zamanında
Silkiner yapraklar yola,
Kırda da yok iş insana...
O, gel bana; o, gel bana!

TEK KAVAKLARIN YANINDAN...

Tek kavakların yanından
Sıkça geçärdim bän;
Hepsi bilärdi dolaydan –
Bilmäzdin sade sän.

Sırçana, ani şılardı,
Ölä sık bakardım;
Hepsi aalemnär annardı –
Salt sän annamazdın.

Ah, kaç kerä beklärdim bän
Sendän bir ii lafçaaz!
Bir gün veräydin ömürdän –
O diildi bana az.

Bir saat olaydık biz yavklu,
Tatlı sevişelim,
Lafında duyulsun duygu
Bir saat, da öleyim.

Güneşli duruk gözündän
Sän şılak veräydin,
Göktä zamannarda gelän
Yıldız olaceydın.

Sıra, sıra ömürünü
Hep yaşayaceydın,
Suuk şafklarınnan gururlu
Göktä duraceydın.

Bir süret sonsuz istenän,
Kimin yoktur çifti,
O zına, ani eveldän
Şindiyä etişti.

Sevdim seni barbar gözlän
Hem acı hasretlän;
Ölä kalmış dedelerdän –
Sevgim olsun zeetlän.

Büün makar olmêêrim pişman,
Ki geçerim siirek,
Ki döner kahırlı kafan
O kavaklara tek.

Çünkü şindi hepsi gibi
Gezersin, giiyinersin,
Gözederim gamsız seni
Ölü gözlän sansın.

Sän läâzımdı tutunasın
O ayozlu büüdän
Hem kandilcii şıladasın
Sevdaya ozaman.

NEÇİN SALLANÊRSIN...

– Neçin, daa, sallanêrsin
Yaamursuz hem lüzgersiz,
Erä yatmış dallarsız?
– Neçin bän salanmayım,
Açan geçer vakıdım!
Gün kışalêr, gecä büüyer,
Yapraklımı siirelittirer.
Lüzgär yapraa buruştırêr,
Çalar kuşlarımı kuuêr;
Lüzgär üfleer bir tarafa –
Kış yakında, yaz uzakta.
Neçinsä iilmeyecäm,
Açan kuşsuz kalacam!
Uçêrlar benim üstümdä,
Geçerlär sürüylän göktä,
Benim fikirimnän bilä
Hem kismetimnän birerdä.
Giderlär sıra-sıra,
Ki hava olêr kara,
Annar gibi geçerlär,
Kanatlarını silkerlär.
Beni sä bekleer boşluk,
Uyvaşmak hem solgunnuk,
Yalnızçık hasretimnän,
İilenmää sade onunnan!

O YILDIZA

O yıldıza, ani duudu,
Bir uzun yol var ölä,
Ki binnän yıl lääzım oldu
Şafkı etişsin bizä.

Bekim çoktan yolda süündü
O maavi uzaklarda,
Ama şılaa sade şindi
Göründü gözümüzdä.

O yıldızın ikonası
Yavaş gökä tırmandı;
Görünmäzdi, açan vardı,
Görüner, ama süündü.

Hep otürlü derin duygu
Yok olduydu gecedä,
Ama sevdamızın şafkı
İzleer bizi şindi dä.

UYKULU KUŞÇAAZLAR

Uykulu yorgun kuşcaazlar
Yuvalarına dönmüşlär,
Saklasın onnarı dallar –
İi gecelär!

Salt sızıntı taa soluyêr,
Açan susêr kara kodru;
Başçedä çiçek uyuyêr –
Raatça uyku!

Uyumaa su kamyşlıında
Geçer üzeräk kuu kuşu,
Olsun ayozu yakında –
Tatlı uyku!

Bu gecenin güzelliindä
Sade garmoniya hem düşlär,
Gururlu ay piner gökä –
İi gecelär!

NE O SEVDA?

Ne o sevda? O bir uzun
Maana sän zeetlenäsin,
Binnän yaş döker gözlerin,
Hep taa isteer dökäsin.

Nışana kıpışta ondan
Sevda canını baalêêr,
Ki o çıkmasın aklından
Ömüründä, ne kalêr.

Açan sa eşiktä bekleer –
Köşenin gölgesindä,
Da sevgililär buluşêr,
Nicä uyêr kalbinä;

Kaybeler gök yıldızlarlan
Da senin canın düüler,
Ki hepsi baalı bir laflan,
Ani sessiz söläner.

İzleer seni aftalarlan
Bir adım yavaş-yavaş,
Tatlı elleşmək onnunan,
Titrek kirpiindä bir yaş.

İzleer onnarın şafkları,
Nicä gün hem ay, seni
Pek çok kerä gün aşırı,
Hojma gecä vakıdı.

Ömürün, yazılmış göktä,
Özlemeksiz uymasın,
Nicä liana sularda
Sevda sana sarmaşşın.

AÇAN...

Açan sırçaya urêr dallar
Da titreerlär kavaklar,
Sansın aklımda benimsin
Da usulca gelersin.

Açan yıldız gölä bakêr,
İçini aydınadêr,
Sansın kesiler bir acım,
Duruklanêr fikirim.

Açan kalın bulut daalêr
Göktä dä ay şafk eder,
Sansın girersin aklıma
Sade sän hem her kerä.

YALNIZ LIK

İndirilmiş perdelärlän,
Masamda oturêrim,
Ateş titirer fırında,
Bän fikirä düşerim.

Sürüylän geler aklıma
Tatlı temrä. Anmaklar
Çalêrlar çırçillar gibi,
Nerdä eski yapılar,

Ya da çatlêrlar, düşerlär
Bu hasretli canıma,
Nicä bal mumu hep damnêr
Hristosun ayaana.

Odanın köşelerindä
Payaklıklar örülmüş,
Kiyatların arasında
Sıçannar gezer sessiz.

Bu uslu, tatlı dirliktä
Sesleerim sıçannarı,
Nicä onnar kemirerlär
Kiyatlarda kapları.

Ah! Kaç kerä istediym
Enserä peeti asmaa,
Da herzamana son koymaa
Liraya hem yalnızlaa.

Ama ozaman sıçannar
Hem çırçillar dolayda,
Çevirerlär havezimi
Peeti dizmäâ kiçada.

Kimi kerä... siirek avşam...
Ani geç lampa yanêr,
Canım sansın er bulamêêr,
Açan mandal tıngırdêêr.

O geldi. Boş evim o saat,
Sansın dolu görüner,
Da karannık yaşamamda
Bir ikona şafk eder.

Üfkäm çıkêr, neçin vakıt
Geçmäâ alatlêêr ölä,
Açan durêrım yärimnän
Aaz-aaza hem el-elä.

ANMAKLAR AÇAN...

Anmaklarım geeri açan
 Savaşêrlar çevirmää,
 Tanışık yolu ozaman,
 Endän var neetim geçmää.

Büün dä evinin üstünä
 Hep o yıldızlar çıkêr
 Da benim tatlı kefimä
 Genä onnar şafk eder.

Te gözäl uslu ay duuêr
 Siirek aaçlıın üstündä
 Da sarmaşık bizi bulêr,
 Fisirdärkän birerdä.

Diveç candan baalı olmaa
 Üremiz dua edärdi,
 Açan ergivanın çiçää
 Yollara silkinärdi.

Olur mu, ani özlemäk
 Kaybelsin bir gecedä,
 Taa bitmediynän ulumak
 Dalgalı sızıntıda,

Açan ay geçer meşedän,
 Hep tutarkan yolunu,
 Senin açık gözlerindän
 Bakışın izleer onu?

ŞEFK

Gel daaya o sızıntıya,
Ani titreer çakılda,
Nerdä kayırıktan sundurma
Saklı aacın altında.

Kollarımın arasında
Dayanasın güüsümä,
Çözeyim senin duaanı
Da bakayım üzünä.

Dizlerimä oturasın,
Salt ikimiz olalım,
Daalmış saçlarına düşsün
Çiçekleri flamburun.

Ak annın kula saçlarlan
Koluma yavaş yatsın,
Senin tatlı dudakların
Aazıma kurban olsun...

Görecez kismetli düşlär,
Sevinecez sesinä
Yalnız daa sızıntıların,
Lüzgerin esmesinä.

Uyuklarkan düşünöklü
Daayın garmoniyasından,
Düşsün sıra-sıra çiçek
Üstümüzä flamburdan.

ÖLÄ PEK GENÇECİK...

Ölä pek gençecik, benzeersin
Bir biyaz kirez çiçeenä,
Da ayoz gibi görünersin,
Çıkarkan benim önümä.

Ancak dokunêrsın kilimä,
İpek fışlêêr, ki basêrsın,
Da tependän eteklerinä
Düş gibi ilin üzersin.

Uzun buruşuklu fistannan
Mermer gibi sän duuêrsın –
Baalansın canım gözlerinnän,
Ani mutlu yaş dökersin.

Of, kismetli düşü sevdanın,
Uslu gelin masallardan,
Gülümsämä! O gülümsemän
Gösterer, ne tatlıysın sän.

Nekadar o büülü gecäylän,
Karardacan gözlerimi,
Aazın sıcak fisirtisinnän,
Suuk kaplayacan belimi?..

Ansızdan geçer bir düşünmäk –
Duak haşlak gözlerindä;
O sendä karannık vazgeçmäk –
Gölgä tatlı havezindä.

Gidersin, bän islää annadım,
Ani almayım izini,
Diveç benim için yok oldun,
Benim canımın gelini!

Ani denedim – kabaat benim,
Geler diveç pişman olmaa,
Ödeyecäm o düşüm için,
Umutlanarkan boşuna.

Duuacan, sansın bir ikona
Temiz Panaiya gibi,
Annında olacek korona –
Nereyi yolun? Döncän mi?

O SOKACIKTA

Hep o sokacın üstündä
Ay şılêêr pençeredä,
Sade parmaklın ardında
Seni saklêêr sık perdä!

Hep o çiçeklenmiş aaçlar
Uzanêrlar içeri,
Salt büünkü gün yapamêêrlar
Geçmiş-gitmiş günneri.

Başka şindi senin canın,
Başka şindi gözlerin,
Sade bän hiç diişilmedim,
Sendä biter yollarım.

Ölä incecik hem cici,
Şen gelärdin gölgeyä,
Adımnardın yavaş-yavaş
Saklı gür çalılıklaa.

Düşärdin benim güsümä
Neredeyiz bilmedään,
Da annaşardıq ikimiz
Hiç bir laf sölämedään.

Cuvap ettik öpüşmäklän
Soruşlara faydasız,
Nelär olêr bu dünnäada
Bilmää istemäzdik biz.

Bu yaşamanın büülüündä
Bilmäzdim, ki birtakım:
Ya dayanmaa bir gölgeyä –
İnanmaa, ne deer kadın.

Lüzgär titreer perdelerdä
Büün dâ, nicä her kerä,
Salt sän onnarın ardından
Peydalanmêêrsın genä!

GÖL

Kodruların maavi gölü
Üklü su çiçeklerinnän,
Sarsarkan ak halkalarlan,
Tepreder kayıı suyunnan.

Bän gezerim kenarında
Da sesleerim, ya bekleerim
O görünsün kamışlıktan,
Güüsümä düşsün isteerim.

Atlalalım küçük kayaa,
Birleştiynän su sesinnän,
Kaçırayım kullanmayı
Bilä su küreklerinnän;

Üzelim kaplanmış büülän
Uslu ay şafkın altında,
Lüzgär fışlasın saazlıkta
Hem göl – suyun dalgasında.

Ama o gelmeer... Yalnızça
Canım sıkılêr boşuna
Çok su çiçäännän üstündä
O maavi gölün boyunda.

AH, KAL

„Ah, kal, kal burada bendä,
Pek çok seni severim!
Hem hepsini havezlerin
Salt bän duymaa bilerim;

Gölgenin karannında
Seni printä benzederim,
Kara, uslu gözlerini
Su içindä seçerim;

Dalganın ulumasınnan,
Otun sallanmasınnan,
Bän yapacam, işidäsin
Karacaları sürüylän;

Görerim, ani büülendin
Da sessiz lafedersin,
A yalabık su içindä
Çıplak ayaanı tutêrsin

Hem bakêrsin dolu aya,
Göllerin şafklarına
Da yılların benzeer ana,
Tatlı annar – asirä”.

Ölä sölärdi daa yavaş,
Kemerlerini sallarkan;
Sıklık ettim o laflara,
Çıktım kıra gülärkän.

Büün genä geeri dönärsäm,
Annamaa onu yok nicä...
Nerdeysin sän, uşaklım,
Senin daayınnan bilä?

OLSUN AVŞAM...

Olsun avşam, gün kauşsun,
Gecä gelsin ardından;
Usulca sora ay duusun,
Titrärkän su içindän;

Ko daatsın kıvılcınarı
Yolcaazlara andızda,
Yaasın flambur çiçekleri
İkimizä gölgedä.

Kasavetli kafam benim
Yatsın senin güüsünä,
Şafkları duruk gözlerin
Tatlı görünsün bana,

Ki uslu olayım genä,
Çünkü annêêrsın beni,
Nicä gök, bakarkan gölä,
Kaplêêr bütün dibini.

Büüsünnän suuk şılakların
Duygumu dolaşasın,
Üstünä ahtlı gecemin
Diveç sessizlii dökäsin.

Benim üstümdä kalasın,
Kesilsin acılarım;
Bana ilk sevda olasın
Hem bitki bahtlı düşüm.

NE HASRETLİ CAN...

Ne hasretli can vermişlär
Bana o dedelär,
Ki sınmış ona okadar
Acılar hem zeetlär?

Ne mutsuz can hem faydasız
Hem netürlü kildän,
Ki okadar aldanmaklan
Umutlanêr enidän?

Nicä duymêêr, ki betvalı
Yaşamaa yokluklan?
O, denizin dalgaları,
Alın beni sizinnän!

KRİTİKLERİMÄ

Çok çiçek var, ama azı
Bu dünnäada meyva yapêr.
Hepsi isteer çok yaşamaa,
Çoyu sa ölüp-silkiner.

Bekim dä kolay şiiir yazmaa,
Açan yok ne söyleyâsin,
Sıra dizmäâ boş laflarlan,
Sade kuyruu uydurasın.

Açan sa canın darsıyêr,
Sıkıntının hem hasretin
Seslerini senin aqlın
İsteer başadan seslesin,

Ozaman, çiçeklär gibi,
O seslär, fikirlerindä,
Giiyimni sözdän rubalarlan
İsteerlär olmaa dünnäada.

O kendi yaşaman için
Nerdä sudu kesicilär.
A kendi havezin için
Neredä o buzlu gözlär?

Ah! Ozaman sana geler,
Sansın başına gök düşer;
Nerdä bulacan o sözü,
Ani salt dooruyu söyleer?

Siz, kritiklär, boş çiçeklär,
Ani meyva yapmadınız –
Bekim dä kolay şiiir yazmaa,
Açan yok ne deyäsınız.

OF, MAMU...

Of, tatlı mamu, zamannarın dumanından
Beni çaarêrsın yaprak fışırdamasınnan;
Kara yapının üstünä ay mezarından
Silkiner salkımnar güzdän hem lüzgerlerdän.
Düüerlär dallarınnan, fışlêêrlar sesini...
Hojma düüerlär, uyandıramêêrlar seni.

Açan ölecäm, tepemdä aalama, yärim;
Tatlı flamburdan bir dal kopar benim için,
Benim başımda şeremetlän dik o dalı,
Onun üstünä düşsün gözlerin yaşları;
Duyacam gölgeyi mezarımda bir kerä...
Diveç uyuyacam bän, uzanacêk gölgä.

Eer olursa, ki ikimiz ölelim bilä,
Koymasınnar bizi mezarlık yapısına,
Mezarımızı kazsınnar derä boyunda,
Yattırsınnar bizi yannaşık bir tabuda;
Yakın benim güüsümä sän diveç olacan...
Hep aalasin su, biz uyuyalım her zaman.

ACI PELİN BUCAKTA

I

Yarküü uzanêr iki yamaca hem onnarın arasında bir bayıra, angısı başlanêr küüyün ortasından da hep üüsekler, genişler poyraza dooru. Yamaçlar çizili derin hem geniş, evelki yarlarlan, onnarın arasında sa kurulu çorbacıya keremetlän örtülü kıvrak evlär.

Küüyün bir tarafından geçer Kişinöv–Reni şöşesi, başka tarafından sa – Kişinöv–Reni demir yolu.

Açan yaayêr bol yaamur, yamaçların hem bayırın arasında akêr yaamur selleri, angıları birleşerlär küüyün ortasında, nerdän başlanêr bayır, da yapêrlar bir büyük dalgalı derä, ani bitkidä karışêr Kahul gölünä.

Neçin dedelerimiz ayırmışlar 200 yıldan zeedä geeri bu yarlı erleri kurmaa küüyü, şindi zor annamaa. Bekim evelki vakıtlarda onnar başka türlü düşünärmışlär, bekim o yarlarda saklanarmışlar korkunçluktan, bekim dä islää erlerin artık varmış çorbacıları, da bizim dedelerimizä izin verilmiş küü kurmaa sade bu yarların aralarında...

Yarküüdä eveldän yaşardılar işçi, çalışkan hem ii çorbacılar, angıların yoktu tabeeti çok görmää komşuların varlıını...

Kavalcı Dobrinin üç odaylan, kilerlän, maazaylan, keremetlän örtülü eni evi bulunardı yar boyunda, aşıada, aulu sa uzanardı yukarı yamaca, derin yar boyuna, nerdä çorbacı dikmişti salkım fidannarını kaavileştirmää toprağ deyni.

Aulun öbür tarafına dikmişti zerdeli, alma hem erik fidannarını. Aulu işlenmäzdi, tolokaydı. İlk yazın orada otlardı

koyunnarı, kuzuları, danası. Yazın karısı Anka zerdelileri, almaları, erikleri kurudardı gölgedä. Hazırlardı onnarı kışa hoşaf için... O yar etişärdi yamaca yukarıyadak da hep derinnenärdi hem genişlenärdi. Yarın dik kenarlarında türlü kuşlar kazardılar delik da yapardılar orada yuvalarını. Maalenin uşakları, onnarın arasında Dani dä – Kavalcının çocucuaa, hayta gezärdilär ilkyaz-yaz vakıdında yarın içindä da meraklan siiredärdilär, seslärdilär kuşların cıvıdamasını, çelik yada saklambaç oynardılar.

*

Geldiydi 1940-ıncı yılın yaz zamanı. Europada yakın bir yıl gidärdi İkinci Dünnä Cengi. Küülülerä aazdan-aaza etişärdi kasavetli haberlä. İşidilärdi, ki gelärmış bolşeviklä, angıları pek çok fenalık yaparmışlar: adamnarı esirlik beklärmış, genç karırların oynaşarmışlar, uşakları sa toplarmışlar bireri da kapalı tutarmışlar. Korkuntu kapladıydı hepsini.

Dani her gecä bir kötü düş görärdi: buynuzlu, kara asker rubalarla giyimni kişilär baalêrlar ellerini, ayaklarını da atêrlar onu bir taligaya dolu uşaklan. Uyanardı suuk ter içindä. Görärdi, ani anası, bobası, kakuları uyuyêrlar, kimsey başka içerdä yok da biraz uslanardı, ama korkardı kıpsın gözlerini.

O vakıtlar Romıniya Devletindä dramatik olaylar olardı. Diplomatik ayrılı olarak, Sovet Birlii zorladıydı onu brakmaa Basarabiayı hem Bukovinanın poyraz tarafını.

Kirez ayın 28-inci günündä Romıniyanın zaabitleri alatlan kaçardılar küüdän. Onnarla bilä gidärdilär primariyanın izmetçileri, üüredicilär, başka inteligenşıya.

İki gündän sora Yarküüyä etiştıydı Sovet Birliin kuvetleri.

Kuşku durardı hepsi, küçüündän ihtärına kadar.

Tezdä işidildi, ani kapamışlar edi aylenin başlarını: Balaban Ristuyu, Çavdar Tanası, Dogacı Tivçuyu, Dolma Petiyi, Grozdev Vaniyi, Kuyumcu Mitiyi hem Yabancı Trifunu. O adamnar yok olduydular izsiz. Kimsey bilmäzdi, saafidän, ne olmuştu onnarlar.

Grozdev Vani saygılı adamdı Yarküüdä. İslää becerärdi terzilik zanaatını, angısı geçmiş ona bobasından. Geç evlenmiş Tukan Nadiylän. Onuştan 1940-ıncı yılda onnarda vardı 3, 5 hem 7 yaşında üç küçük kızcaaz. Katılmış ilk dünnää hem țivil cenklerinä. Düüşmüş nemțelerä hem avstriyaklara karşı. Etişmiş poruçik sora da ştabs-kapitan. Cenk vakıdında frontlarda bulunan akıllı hem bilgili kişilerä kolay verilärmış grad. Girginnii için kazanmış „Ayoz Anna” ordeni.

Țivil cenktä düüşmüş Kırmızı Askerä karşı general Denikinın askerindä.

Açan Denikinın askeri kaybetmiş düüşleri, Grozdev Vani kaçmış Türkiyeyä, oradan da Romıniyaya, sora dönmüş Bucaa.

Yarküüdä Grozdev Vani kurduydu Romıniyanın Național-Țaran Parttiyasının baştaki organizațiyasını, angısının başı olduydu kendisi. Elbetki butürlü biografiyaylan o yoktu nicä düşmesin bolşeviklerin tokmak baskısı altına.

Bütün Basarabiya paylaştırıldıydı rayonnara. Yarküü girärdi N-ci rayona. Ordan komisarlar küüdä kurduydular küü sovetini. Sovetin başına koyduydular bir topraksız küülüyü, Koyuncu Toduru, ani hiç okumaa-yazmaa da bilmäzdi.

Stalinin dekretinnän 1940-ıncı yılda harman ayın 2-nci günündä Basarabiyanın bir payında hem Nistrunun öbür

tarafından 6 rayonda kurulduydu Moldova Sovet Soşialist Respublikası. Basarabiyanın poyraz tarafı – Hotin bölgesi hem üülen tarafından Akerman bölgesi, yakın bütün İzmail bölgesi alındıydılar Ukraynanın içinä. Ölä Moldova Sovet Soşialist Respublikası kaybettiydi çıkışını Tunaya hem Kara Denizä; moldovan, gagauz, bulgar küüleri sä Bucakta payedildiylär iki respublikaya.

Eni Sovet kuvetleri küülüleri grupaladydılar dört kategoriyaya: zenginnär (kulaklar), kimin vardı 10 hektardan zeedä topraa, yada o aylelär, kimin vardı çırakları; orta kategoriya (serednäkler) – 5-10 hektar topraklan aylelär; fukaaralar (bednäkler) – 5 hektardan taa az topraklan; 2-dän aşaa hektarlan yada hembettän topraksız aylelär sayıldılar batrak.

Rayondan komisarlar küüdä organizat ettiydilär batrak sovetini, karı sovetini, ilk sıradan kocasız karılardan, hem komsomol organizatıyasını. Onnarlan bilä zenginnerin 20 hektardan zeedä topraklarını hem birkaç hayvannarını paylaştırdıydılar batraklara.

Herbir ayleyä koyulduydu vergi, diil salt paraylan, nasıldı rominnarda, ama natura ödäännän dä: terekäylän, yaanıylan, yımirtaylan, sütlän, piinirlän, yapaalan. Herbir hektardan vergi büülärdi hektarların sayısına görä.

Kavalcı Dobrinin dokuz buçuk hektar topraa vardı, da o girärdi orta kategoriyaya. O topraandan sade sekiz hektar sürülärdi-ekilärdi. Yarım hektara iki yamaçta karşı-karşıya baa dikmişti, doz-dolay sa çok ceviz aacı hem zerdeli, erik, armut fidannarı gözelleşärdilär. Onun bir çierek payı bostannıktaydı. Kalanı üç çierek – tolokadaydı, cayırdaydı hayvannarı otlatmaa hem baltadaydı kamış, papur biçmää,

balık tutmaa.

O zamannar Kahul deresi taa akardı, Kahul gölü sä taa çok uzanardı Yarküüyün merasına, da baltada çok kemiş, papur büüyärdi, balık bulunardı.

Dobri, ii çorbacı olarak, tutardı aulunda üç beygir, bir inek, otuz koyun hem çok kuş. Bir saygılı çorbacıydı küüdä. Yakışık hem kıvrak boylu, 38 yaşında adamdı. Uzun esmer bıyıkları pek düzärdilär onun güneştän yanmış üzünü.

Küçüklüündän sınaşmış işä. Ancak doldurmuş 12 yaşını, açan vakitsiz geçinmiş anası, Pareşka. İki yıl geçtiyän, evlenmiş Kireki kakusu, sora da – Sofi. Dobri kalmış salt bobasinnan, Kavalcı Koliylän. Doldurduynan 17 yaşını, sevişmiş Kristoglu Lambunun gözäl hem fikirli kızinnan Ankaylan, angısını beenärmiş taa bir delikannı – 19 yaşında Boylu Kolçi. O ilkin yollamış dünürçüleri istesinnär Ankayı olsun ona gelin. Kristoglu Lambu kayıllık vermiş, ama Anka aykırı gitmiş. O demiş bobasına:

– Bän severim sade Kavalcı Dobriyi da salt ona evlenecäm!

– Senin Dobrinin gelmemiş taa sırası evlenmää, ko büüsün ilkindän. Evlenecän o çocaa, kim uyêr sana eş olsun, – üfkeli demiş bobası, ama çetin karakterli Anka, bakarak onun gözlerinä, lafetmiş ölä:

– Eer verärseniz beni zorlan başkasına, bän asıllacam. Ozaman götüreceniz beni diil kliseyä steonozlamaa, ama tabutta dooru mezarlaa.

Lambu bilärmiş, ani onun en sevgili hem küçük kızı boş laf sölämeer. Onuştan yollamış haber Boylu Kolçiyä, ani fikirindän vazgeçmiş, da kızı olamayacak ona gelin.

Kristoglu Lambu bir kıyak, 48 yaşında adammiş hem

saygılı ustaymış küüdä. Düzärmış fıçı, tekerlek, masa, skemnä, örtärmış evleri. İsläa kazanarmış. Karısınnan Tudorkaylan büütmüşlär edi uşak: beş kız hem iki ool.

Boylu Kolçı afetmemiş Lambuyu, ani vazgeçmiş lafindan. Bir gecä, açan o dönärmış keflicä aylesinä bir çorbacıdan, angısının evini örtmüş, birkaç kişi, ansızdan koyup başına bir eski pala, sertliklän, adamnıksızlıknan düümüşlär onu. Karannıkta Lambu tanımamış o erifleri, ama şüpelenärmış, ki bu fenalı yaptılar Boylular.

Üç haftaya yakın kaavi, usta adam kalkamamış yataktan. İlaççı babu Arnaut Dimitra, Tudora kızının kaynanası, gücülä koymuş onu ayaa, ama bu oluştan sora başlamış prost görmää, yufkalı kalmış saalı.

Bir yıldan sora Anka evlenmiş Kavalcı Dobriyâ. Onnar pek sevärmışlär biri-birini, ikisi dä çalışkanmış da kurmuşlar bir uygun, kutlu aylä.

O vakitlar, !918-inci yılın mart ayın 27-nci, eski stilä görä, günündän beeri, Bucak, nicä bütün Basarabiya da, bulunarmış Romıniya devletindä.

1921 yılda, güzün, Dobri çaarılmış romın askerinä. Saldatlıını yapmış Tekuç kasabasında. Gagauzlar o vakitlar bilmäzmişlär romın dilini, onuştan slujbası pek aar geçärmış. Onun plutonunda salt o gagauzmuş. Plutoner Dragan dayma onu cezalamış, ikidä-birdä kabaatsız düüyärmış.

Rotanın komandantı kapitan İon Kodränü denemiş, ani Dobri bir kırnak, işçi saldat, da almış onu kendinä dinçik. Yaparmış herbir işi onun aulunda, evindä; paklarmış kapitanın rubalarını, vaksalarmış çizmelerini, çepiçlerini, gezdirärmış faytonnan kapitanın karısını kukona Doliyi kasabada, götürärmış tükännara, karı frezeri salonuna. İsläa

izmet için, kapitan vermiş ona bir hafta otpuska.

Dobri hem Anka pek özlemiştilär biri-birini. Onuştan bütün gecä onnarı uyku tutmamış. Dokuz aydan sora Anka duudurmuş bir kızcaaz, da Dobriyi hembettän brakmışlar dönsün askerliktän aylesinä.

Altı yıldan sora, 58 yaşında, geçinmiş Ankanın bobası, Kristoglu Lambu. Kısadan sölemää, Kristogluların kaderi kısmetsizmiş.

1914-üncü yılda öldürmüşlär baayında Lambunun batüsunu, Kristoglu Tanası. Tutarmış orda bordeydä biraz para. Kimsä annamış bu işi. Bir gecä vakıdı onu hem baa bekçisini, ani gelmiş Tanasa konuşmaa, ilkin zeetlemişlär da sora öldürmüşlär. Olmalı istemişlär sölettirmää, nerdä saklı para. Rus jandarları bulamamışlar cellatları, ama Lambu şüpelenärmüş, ki bu canavarlı yapmışlar Çavdarlar – üç kardaş.

O vakıtlar Yarküüdä çoyu bilärmüş, ani Çavdarlar zenginmişlär arsızlıkkan, hırsızlıkkan.

Aaçlıkta öldüydü Lambunun büük oolu – Demirçu, Rusiyada kaybeldiydi küçük oolu – Angel, karısınan hem kızınan bilä.

1940-ıncı yılda Kavalcılarda vardı 5 uşak. En büük kızı Kati doldurduydu 17 yaşını, sora Sanda – 14 yaşında, Nastika – 12 yaşında hem Zina – 8 yaşındaydı. En küçük uşaa çocuktı, adıydı Dani. Ancak doldurduydu 6 yaşını. Dani – bir gözäl simalı, karagöz, cäzibeli, açıkgöz, meraklı hem biraz şımarık uşaktı.

Hepsi taa karannıktan gidärdilär bobasınan kıra papşoyları, baayı kazmaa, ekinneri biçmää, tepelemää, tırmıklamaa tepelenmiş sıraları. Hepsinä bulunardı iş kuvedinä

gorä. Dobri her yıl alardı 2-3 hektar toprak arendaya komşu küülerdän. Onun gibi işçi, çalışkan çiftçi Yarküüdä az vardı.

Kavalcı Dobriyä koyulduydu vergi: 1800 kila terekä, 200 kila semiçka, 150 kila yaanı, 300 yımırta, 300 litra süt, 10 kila piinir, 10 kila yapaa. Aylesindä sä vardı 9 kişi. Neylän vardı nicä baksın onnarı, verdiynän bölä vergi? Pek zor vakıtlar geldi ydi küülülerä!

Bir pazar günü orta kategoriyadan 15 çorbacıyı zorladydılar ükletsinnär taligalarına 10 çuval terekä da kırmızı bayraklan, çalgıcılarlan götürsünnär rayona vergisini. Bu kolonayı çıkardıydılar kinoya, göstermää, ani çiftçilər “büük havezlän” vererlär devledä terekesini. Onnarın arasındaydı Kavalcı Dobri dä.

O kişileri, kim sayılmıştı naşional-liberal hem naşional-taran partiyalarında, ikidä-birdä çaarardılar küü sovetinä rayondan gelän komisara, yada rayona, cuvap vermää, ne izmet etmiş partiyasında. Rayona çaarılan kişilerin kimisi geeri tezdä dönmäzdi, kapalı kalardı.

Kavalcı Dobri sayılmış naşional-liberal partiyasında. 1936-ncı yılın seçimnerindä ayrılmış konsilyer primariyada. Onuştan o çaarılardı çok kerä komisarlarla cuvap etmää onun işleri için partiyada, primariyada.

Komisar herkerä sorarmış:

– Ne lafedärdiniz Sovet Birlii için toplantınızda? Ne yalannar solärdiniz küülülerä bizim için? Ne diversiya hazırlardı primariya bizä karşı?

Dobri bitirmişti iki klas rus dilindä taa eski rusta da biraz bilärdi rus dilini. O ölä cuvap verärmış komisara:

– Beni ayırdıydılar konsilyer primariyaya bir inançlı çorbacı gibi. Öbür konsilyerlerä bakarak, bän diildim zengin.

Aylemdä var 9 kişi: 5 uşak, bän karımnan, ihtär bobam hem onun ihtär ikinci karısı. Ancak etişardı neylän doyumaa onnarı eni berekedä kadar. Benim yanımda lafedilmäzdi açık, ne plannarı var kuvedi tutannarın partiyada yada primariyada, – ama bölä taa pek ufkelendirärmış komisarı.

– Sän yapma kendini saf adam, – sertlenärmış komisar, – sölä dooru, ne bilersin, neçinki biz becereriz çözmää kanırık kişilerin dilini.

– Bän söleerim dooru, – demiş Kavalcı, – bän bilmeerim yalan söylemää. Kendi terimnän, uşaklarımın yardımınnan topladım averäcımı, ne var aylemdä, çırak tutmadım, kimseyä fenalık yapmadım.

– Biz bileriz, ani yaz zamannarı vardı gündelik işçilerin, bu da sayılêr sömürmək, – pirenärmış komisar.

– Benim yoktu gündelik işçilerim, bän ortak olardım hısımnarımnan, kimin yoktu hayvannarı işlemää tarlalarını. Onnar bana yardım edärdilär kazmaa baayı, paşoyları, biçmää ekinneri, bän dä sürärdim onnarın tarlalarını kendi puluumnan, beygirlerimnän; arabamnan taşıyardım ekinnerini kırdan aullarına.

Ölä bitärmış Kavalcı Dobrinin sorguları herkerä.

Açan bobası çaarılardı rayona, Dani görärdi, ani anası hojma aalêêr, sıralêêr:

– Allah belasını versin bu duşmannarın, ani ölä kabaatsız zeeleerlär kocamı. Uşaklarımı üüsüz brakmaa isteerlär zulumnar!

şkolada uşaklar üürenärdilär rus dilindä. Dobrinin en küçük kızı Zina gezärdi ilk klasa. Üüredicilerin çoyu geldiyydi Ukraynadan.

22 yıl Romın devletindä şkola işlärdi romın dilindä.

Üörenilärdi 4 klas. 1938-inci yılda romın zaabitleri kaldırdıydılar bir gözäl proektä görä eni şkola yapısı. Nastika Kavalcı artık bitirdiydi 4 klas 40-ıncı yılda. Üörenärdi pek islää.

Adamnar geçtiydilər slujbayı romın askerindä. Onuştan çoyu bilärdi biraz romın dilini da kimisi yardım edärdi uşaklarına üörenmää. Rus dilini sä Yarküüdä bilärdi pek az kişi gençlerin arasından. Onuştan uşaklara zor gelärdi annamaa şkolada, ne söleer üüredici, hem hazırlamaa evdä uroklarını.

Küülülär o vakıtlarda lafedärdilər salt gagauz dilindä. Küçüündän ihtärına kadar kulannılardı şıralı, gözäl, haliz ana dili. Kimsey katmazdı yabancı laf, konuşarkan biri-birinnän.

Küüdä açıldıydı birkaç tükän, nerdä satılardı imeeliklər hem ruba tovarları. Satılardı piriñç, karabooday bulguru, türlü materiya, hazır kostümnar. Hepsi ucuzdu, ama satılardılar ilkin fukaaralara.

Vena Diktatına görä, naştist Germaniyanın hem faşist İtaliyanın karışmasınan, 1940-ıncı yılın harman ayın 30-uncu günündä Romıniya, yakın yarım Transilvaniyayı Ungariyaya verdiydi. Britaniya hükümeti hem Amerika Birleşik Devletleri kabul etmediydilər o diktatı, ama Romıniyanın ileri dooru politikasına onun dramatik sonucu oldu.

Kral Karol II kararladydı baş bakan generalı İon Antoneskuyu, angısı ikinci günü zorladydı onu vazgeçsin trondan da gitsin Romıniyadan aşırıya. Kral oldu.

Devlet Başı. Elbetki bu olaylar yoktu nicä dokunmasın Basarabiyanın hem Bucaan kaderinä.

Bir avşam, 1941-inci yılın kirez ayın 13-üncü gününä karşı, küüyä geldiği çok saldat iki kamionnan. Kuşkulandıydı hepsi varlı aylelər. Duyardılar, ani bu gecä küüdä olacek bir kötü olay.

Sabaalen işidildiği, ani gecä vakıdı kaldırmışlar dört ayleyi, angıların adamnarını kapadıydılar taa bildir: Balaban Ristunun, Dolma Petinin, Kuyumcu Mitinin hem Yabancı Trifunun aylelerini. Karıları uşaklarınnan hem ihtärları trennän hayvannar için vagonnarda yollamışlar Sibirä. Brakmışlar alsınnar kişi başına sade 10 kila ük. Paalı rubaları, kilimneri iççerlerindän askerlər paylaştırmışlar kendilerinä. Öbür islää işleri almışlar küü sovetin izmetçileri. Kalanını hem hayvannarı vermişlər topraksızlara. Küü sovetin başı, Koyuncu Todur, almış kendinä Balaban Ristunun taligasını hem iki beygirini.

II

Geldiydi kirez ayın 22-nci günü. Dani uyandıydı taa dan eri aarmadaan. Uyandırdıydı onu güürtü hem yaraplan uluması, ani işidilärdi dışardan. Sanda kakusu bir çıvdırık gibi baarardı:

– Cenk, cenk başladı!

Dani annayamazdı, ne olêr. Aklına geldi ydi bıldırkı er tepremesi, açan bobası aldıydı onu kucaana da çıktıydı onunnan dışarı, nerdä artık bulunardı anası hem kakuları. Şindi sä kimsey alatlamazdı dışarı çıkmaa. Hepsi tekrarlardılar lafları “cenk başladı”.

Uyandıynan hembettän, Dani başladıydı annamaa, ani onun üstünä geler bir korkulu bela. O bilärdi, ani onun bobasının hem dädusunun başlarına düşmemişti katılmaa cenklerä. İlk Dünnäa Cengin yıllarında Kavalcı Dobri küçükmüş, Kavalcı Kolinin sä geçmişti yılları çaarılmaa cengä. Ama bobasının yakın dostu Azuoglu Örgi düüşmüştü İlk Dünnäa Cengindä rus askerinin tarafında romın frontunda nemçelerä hem macarlara karşı.

*

Azuoglu Örgi 12 yaş taa büüktü Kavalcı Dobridän. O bir serioz, ürekli, çetin karakterli hem zengin, ama cömert adamdı. Vardı iki kızı: Jeni hem Melani. Jeni başarmıştı pedagogik şkolasını Braila kasabasında da işlärdi kocasınınan üüredici küçük klaslarda Tumarvada. Melani zayıftı taa küçüklüündän. Bitirmişti salt 4 klas Yarküüdä, delikannıydı.

Azuoglu çok sevärdi Daniyi, çünkü yoktu kendi oolu. Açan gelärdi onnara, herkerä getirärdi ona bomboni, biskvit, para verärdi elinä. Dobri çıkarardı maazadan bir çölmek

şarap, Anka sa koyardı sofraya piinir, slanina da, içtiynän birkaç filcän şarap, o adam başlardı annatmaa cenktä geçirdii titsi düüş olaylarını.

Duygulu Dani açık aazlan seslärdi, nicä aar ıcırandan yada, yollandıynan atakaya, bir kıpışta ölärmüş saldatlar kurşumdan, süngüdän, bombadan.

Azuoglu kaavi, geniş omuzlu adammış taa gençliindän. Onuştan kurtararmış kendini beladan süngü atakalarında, kurşumnar sa dolaylarmışlar onu – kısmetliymiş, makar ki saklanmazmış başka saldatların ardına. Girginnii için kabletmişti Ay Örginin adına stavroz.

Yazın 1917-inci yılda bolşeviklerin agitaşıya sonucu – Rusiyanın askeri romın frontunda başlamış daalma. Askerliktän kaçaklar çok fenalık yaparmışlar bütün Basarabiyada hem, belliki, Bucakta da.

Azuoglu Örgi dönmüş evinä tüfeklän hem çok kurşumnan. O vakitlar Bucakta çok hırsızlık olarmış. Onuştan zengin Örgi pek kuşku uyuyarmış. Onun evi bulunarmış yamaçta. Aulun dolayında varmış üüsek pılan, bir dä kalın taftalardan üüsek porta.

Bir gecä o duymuş, ani auluna yaklaşêr bir sürü adam soymaa evini. Örgi çekilmiş saklı erä da ölä lafetmiş:

– Benim elimdä tüfek hem dä çok kurşum var. Kim girecek auluma, öldürecäm. Kendim ölümdän korkmêêrim. Sınaştım onu beklemää cenktä!

Küülülär bilärmışlär onun karakterini, tabeetini, onuştan kıyışmamışlar girmää auluna, daalmışlar evlerinä.

Gecän geceleri o kişilär artık soymuştular birkaç çorbacıyı. Onnarın öncüsüymüş Kavalcı Kolinin küçük kardaşı – Kavalcı Tanas. Cenk vakidında o yaparmış slujbasını

jandarlıkta. Etişmiş olsun urädnik. Slujbasına görä o düüşärmiş bolşeviklärlän, işçilärlän, fukaara çiftçilärlän.

Açan 1917 yılın Gücük ayın revolütiyası açıklamış serbestlik, jandarların çoyu daalmışlar evlerinä. Te, Kavalcı Tanas başlamış serbestlii kullanmaa küüyündä kendi bakışına görä.

Açan Basarabiya eklenmiş Romıniyaya, Tanası tezdä kapamışlar. Çok düümüşlär. İstärmişlär sölettirmää, ani küüdä var bolşevik organizaçiyası. Az vakıttan sora kolvermişlär kapandan, ama beş yıldan sora o hastalanmış da ölmüş.

1940-ıncı yılın başlantısında Azuoglu Örgidä vardı 25 hektar toprak, 4 beygir, iki öküz, 1 inek, bir devä, 30 koyun hem çok ev kuşu. 30-cu yıllarda kurmuş eni gözäl ev dört odaylan, örtülü kırmızı keremetlän. Aldıydı yanına bir delikannı çocuu bir dä etişmiş kızı fukaara aylelerdän – aulunda, evindä izmet etmää. Tutardı bir çırak. Kır işlerin sezonunda çok gündeliklän işçisi vardı, ama karışmamıştı politikaya romınnarın vakıtlarında. O küülülär dä, ani yanaşmıştılar ona izmet etmää, işlemää gündeliklän, fena laf sölemäzdilär onun için. Bekim onuştan onu zeetlemäzdilär ölä, nicä başka zenginneri.

*

Dışardan hep işidilärdi yaraplan uultusu, pulemöt patlaması. Açan Dani taa uyuyardı, küü içinä düşmüştü üç bomba, ama büük zarar yapmamıştılar: biri düşmüştü meydana, ikincisi – bir çorbacının başçasına, üçüncüsü sä – klisenin üstünä, ama patlamamıştı. Bezbelli Allah engellemiş yıkılsın klisä, ani kurulmuş taa 19-uncu asirin 60-ıncı yıllarında.

Dolay küülerdä yoktu onun gibi gözäl klisä. O donaklardı Yarküüyü. Çan sesleri işidilärdi küüyün bütün merasında. Şindi durardı kapalı. Sovet kuvedi, bolşeviklär inanmazdılar Allahu, popazlar da baskı altına konardılar. Yarküü klisesinin iki popazı hem dâkonu gittiydilär romınnarlan bilä.

Sabaalen küülülär çıktıydılar sokaklara. Toplanardılar grupaylan adamnar, ayırı karılardan, da fikirlärdilär, nicä var nasıl ilerlesin olaylar bu cenktä. Taa çoyu sayardı, ani Sovet Birliin Kırmızı Askeri brakmayacak Romıniyanın hem Germaniyanın askerini geçsin Prutu. Vardı kişilär, angıları düşünärdilär başka türlü, ama onnar sakınardılar sölemää sözünü açık.

Günbatısı tarafından yaraplan eskadrilyaları gök altında uçardılar gündusu tarafına dooru. Onnara karşı çıkardı birkaç avcı yaraplanı kırmızı yıldızlarlan kanatlarında. Eskadrilyadan ayırılardı bir grupa yaraplan da başlardı düüş havada. Küülülär saat daalışardılar evlerinä da saklanardılar maazalarda.

Kavalcı Dobrinin vardı büük, derin maazası kilerin altında, nerdä o tutardı şaraplan dolu fiçıları hem kışın – zarzavatlari, turşuları, yazın sa – bostandan karpuz, kaun. Maazanın tavanı kurulmuştu çorbacıya, kalın kütüklerdän, kaptusu sa – kalın salkım taftalarından.

Yukardan işidilärdi pulemöt patlaması. Ba bir taraftan, ba öbür taraftan kara tütünnän kuyruunda avcı yaraplannar kaybelärdilär gorizontun ardında. Tezdä kırmızı yıldızlı yaraplannar bitärdilär, eskadrilya sa tutardı yolunu. Tumarva tarafından işidilärdi top patlaması.

İkinci günü Tumarvadan kaçaklar başladıydılar daalmaa dolay küülerä. İki rus aylesi, Kavalcı Dobrinin romın

vakitlerinden dostları, geldiydilər ona. İslää lafedärdilär romın dilindä. Melin Grigoriy Petroviçin hem Mariya İvanovnanın vardı sade 15 yaşında bir oolu – Tihon, angısına deyärdilär Tişa.

Pavlenko Evgeniy Nikolaeviçin hem Nina Petrovnanın vardı salt bir 10 yaşında kızı – Katüşa.

Bu aylelärlän Kavalcı Dobrinin vardı alış-veriş işleri. O satardı onnara toptan birär fıçı şarap, un, yımırta, tumarvacılar sa sora, bu malları tek-tek taa paaliya satıp, kazanardılar çok para.

Katüşa bir karagöz kızcaazdı. Giiyärdi bir kısacık fistancık, angısının altından görünärdi kısa doncaazı. Saçlarını örärdi iki kısacık pelik, uçlarına sa baalardı iki pembä şiritçik. Sokulardı taa çok Daniyä, diil Zinaya, kimä taa yakındı yaşından. Çıktıynan kapunun önünä, çaarardı Daniyi:

– Çoçucak, çoçucak, gel burayı, isteerim seninnän oynamaa!

– Benim var adım, – üfkeli deyärdi Dani, – oyna yalnız!

Dani ondan azetmäzdi. O beenärdi Tişayı, hep onun dolayında dönüşärdi.

Tişa – bir gözäl, kıvrak boulu, kula hem sinkalı gözlü çocuktı. Düzärdi Daniyä uçurdak da, çıkıp sokaa, üüredärdi onu, nicä lääzım kullanmaa uçurdaa. Açan esärdi lüzgercik, Dani, sıkı tutup elindä uçurdak ipliin ucunu, kaçardı lüzgerä karşı da kaldırdı onu yukarı havaya. Komşu uşaklar kaçardılar onun ardına, neylän Dani pek hodullanardı.

Biri-biri ardisora geçärdi kasavetli günnär. Yarküüdä kimseydä o vakıtlar yoktu radio. Küülülär gazetaları okumazdılar. Elbetki, kimsey bilmäzdi, halizdän ne olër dolayda. İşidilärdi habärlär, ani Kırmızı Asker başka frontlarda

çekilärmış geeri. Tumarva – Kahul frontunda sa taa devam edärdi düüşläär. Korkunç düüşläär gidärmış Kahul rayonun bir küüyündä – Tıgankada. Çok romın askeri kıyılarırmış orda.

Kirez ayın bitkisindä durardı pek sıcak günnär, sansın kaynardı ortalık. Göktä orda-burda görünärdi siirek biyaz bulutçuklar. Çiftçilär kırda bakardılar işinä. Biçärdilär yulaf, arpa ekinnerini, tepelärdilär, kazardılar papşoyları. O yıl bereketliydi.

Rayondan sovet zaabitleri alat-kıpit başladıydılar gitmää gündusu tarafına. Yarküüdän kaçardı o kişilär, angıları izmet ettiydilär sovet kuvetlerinä: Jenioglu Stoyan, Karaman Dimitri, Karaivan Kosti, hem, elbetki, küü sovetin başı – Koyuncu Todur. Gidärdilär aylelerinnän, kendi taligalarinnän.

Koyuncu Todur geçirmişti kendi adına Balaban Ristunun iki beygirini hem taligasını. İlersi günü o kabletmişti izin rayondan yaksın küüyün un maşinasını hem oloynıtalari, ama küülülär engellediydilär çıkarsın başa bu fenalıı.

Yarküüyün içindän geçärdilär yayan, ter-su içindä, saldatlar kırmızı yıldızlı kaskalar başlarında, tüfekläär omuzlarında. Pek küsülü görünärdilär onnar, sansın utanardılar bakmaa küülülerin üzünä.

Ertesi günü tumarvalı adamnar gittiydilär annamaa, ne olêr kasabada. Tez döndüydülär geeri. Sölärdilär, ani Tumarvada yokmuş asker. Sovet askeri gitmiş, romın askeri sä taa girmemiş kasabaya. Kalaba soyarmış tükännarı. Alıp aylelerini, kaçaklar gittiydilär evlerinä.

III

Birkaç gündän sora Yarküüyä geldi yandarlar – bir pluton. Onun komandantıydı plutoner Ştefan Nikolaesku, yardımcısı sa – sercent-major İon Pasatu. Jandar postunu erleştirdiydilär Dolma Petinin evinä.

Yarküü girärdi İzmayıl bölgesinä hem Tumarva plasasına. Tumarvadan zaabitlik organnarı koyduydular küüyä primar bir zengin aylene başını – uslu adamı Tukan Evgeniyi, ona yardımcı sa – Karayani Vasiyi.

Jandarlar yapıştırdıydılar çorbacıların tafta aullarına emir, ki küülülär iki gündä kendileri versinnär posta tüfekleri, kılıçları, süngüleri. Kim saklayacak bu işleri, urulacak kurşuma. Yarküüdä bulunmadıydı ölä kişilər, ama işidildi, ani komşu küüdä urmuşlar kurşuma bir adamı, Salabaş Paniyi, angısında jandarlar bu iki gündän sora bulmuşlar saklı tüfek. Yarküüdä kapadıydılar Meracı Dimuyu, Partalı Vaniyi hem taa birkaç kişiyi Sovet kuvetlerinnän işbirlii için. Tezdä onnarı kolverdiydilär evlerinä, ama kendileri annadardılar, ani onnarı düümüşlär postta.

Topraksız ayleleri zorladıydılar çevirsinnär zenginnerä topraa hem hayvannarı, ani verilmiş onnara Sovet kuvedi zamanında, hem ödesinnär zarar için para yada çıraklık etsinnär onnara parasız, salt imäk için. Azuoglu Örgi afetti ydi ona borçlu adamnarı.

Maaledä laf çıktıydı, ani izmetçilerin Mişanın hem Veranın aralarında yakınlık olarmış. Azuoglu Örginin kulaana etişmiş bu laflar, da o çalışarmış evermää gençleri biri-birinä, söz verärmış geçirmää onnarın adına bir hektar toprak, ama tezdä gözäl Verayı anası-bobası everdilär aşırı küüyä bir

varlıklı çocaa, da bu laflar unutulduydu. Döndüydü evinä Mişa da.

Veranın erinä Azuoglu aldıydı izmetçi bir bulgar küüyündän dul, uşaksız, genç hem pek gözäl kariy, angısının adıydı Marina.

Azuoglu Melaninin saalı gün-gündän taa beter olardı. Bobası götürdüydü onu Galaş kasabanın bolniçasına, ama doktorlar ilacını bulamamışlar. 1942-inci yılın kasım ayında delikannı Melani öldüydü. Azuoglu Örgi gömdüydü kızını paalı tabutta, giyimni gelin rubalarinnan. Çiizlerini paylaştırdıydı fukaara delikannı kızlara.

Bir yıldan sora öldüydü eşi Dimitra da. Kaldıydı evindä yalnız, genç izmetçi kariylan. Enidän evlenmediydi, olduyu kakaval adam gibi, siirek gelärdi şindi musaafirlää Kavalcılara.

Kavalcı Dobri gecedän geceyâ kadar uşaklarınnan bulunardı kırdâ. Bitirdiydi ikinci kerâ kazmaa papşoyları, biçmäâ ekinneri.

*

Dobrinin bobası Kavalcı Koli bitki yıllar yazın bulunardı baada. Ufak çiftçi işlerini orda yapardı yalnız. Kurduydu orda oolunnan Dobriylän bilä bir bordey. Kazmışlar bir kuyu üç metra uzunnuu, iki metra genişlii bir metra da derinnii. Üstünä dikmişlär kamıştan bir örtü, içini suamışlar samannan karışık sarı topraklan. İçindä uydurmuşlar bir kapucuk bir dä pat. Olmuş bir yakışıklı yaşamak eri. Orda yazın gecä-gündüz yaşardı dädu Koli. Kimi kerâ Dani dä beenärdi yaşamaa baada birkaç gün dädusunnan, doyunca imää üzüm hem karpuz, kaun, angılarını dädusu büüdärdi çotuk sıraların arasında.

Kavalcı Koli ihtârlıında da bir balaban gözäl adamdı. Eşinnän Pareşkaylan büütmüş üç uşak: iki kız bir dä ool. Kırk yaşında kalmış dul. Evermiş kızlarını. Dört yıl yaşamış sade oolunnan. Everdiynän oolunu, enidän evlenmiş kendi dä bir dul uşaksız kariya, Selemet Kişaya. Gözäl çalarmış kavalda, ani kalmış ona bobasından. Çalarmış düz ava, kadınca, maramca, polka havalarını. Konuşkalarda o pek istenilän adammış. Şindi ihtârlıında siirek alardı elinä kavalı, etişmäzdi kuvedi üflemää. Kimikerä çalardı Daniyâ deyni, neçinki pek sevârdi onu.

1941-ıncı yılın bir yaz gecä yarısında dädu Kolinin bordeyinä yaklaşmış üç kişi. Dolu ayın şafkında o kişilär görünärmişlär pek kapsık, çoktan traş olmadık hem yorgun. Lafedärmişlär gagauzça, ama diil yarküülülär gibi.

– Avşam hayır olsun, çorbacı! – danışmış onnarın arasında en balaban kişi.

– Çorbacılar uyuyêrlar evlerindä, – demiş dädu Koli, – bän sä, nicä görersiniz, yatêrım baada bordeydä.

– Dooru lafedersin, hoş adam, – süzmüş dişlerin arasından öbür kişi, ani durarmış balabanın sol tarafında, – ama biz birkaç gün bir trofa almadık aazımıza. Yok mu sendä neylän doyumaa bizi?

– Bir hristiyan her vakit läüzım versin aazından bukasını aaç insana, bulacam neylän doyumaa sizi, – cuvap vermiş Kavalcı Koli.

Almış elinä bir sepetçik da yollanmış baaya dooru, ama üçüncü erif, ani şindiyä kadar susmuştu, gitmiş onunnan bilä.

– Korkêr, ani kaçacam, – şüpelemiş dädu Koli da bir titsi duygu almış onu, ama çalışmış saklamaa şüpesini o eriftän.

Doldurmuş sepetçii patlacannan, biberlän, salataylan, angılarını büüdärmış baayın içindä. Döndüynän geeri bordeyä, koymuş onnarı sofraya, dilimnemiş yarım somun ekmeke bir dä parça piinir – bütün zapasını bordeydä o anda.

Hiç beklemedään bordey saabisinin teklifini, o eriflär, aaç canavarlar gibi, yok etmişlär birdän o imekleri. Kalkmışlar sofradan da – ne sana saa ol, ne sana kal saalicaklan – yollanmışlar gitmää. Biraz vakıttan sora duruklanmışlar, da Kavalcı Koli işitmiş onnarın çekişlerini:

– Siz ne, isteersiniz brakmaa onu diri mi? Osaat gidicek küüyä da haber verecek primariyaya bizim için, – deyərmış o erif, ani gitmişti dädu Koliylän baa içinä.

– O diil ölä adam, – aykırı sölemiş balaban erif.

– Sän neçin susêrsın? – danışmış ilk erif öbür kişiyä, – o bizi satacek, da kaybelecez vakıtsız. Onuştan mı, öldürüp bekçiyi, kaçtık jandar postundan, ani dönelim genä orayı mı bu dädu için? Jandarlar bizi yok edeceklär bir kıpışta.

– Adam bizi doyurdu hristiyanca, göründü, ani ii üürerкли, diil o kişilerdän, angıları istär olsun ilişiklii jandarlarlan, – demiş o kişi.

Kavalcılar bilinärdilär küüdä nicä uslu, diil serbezli adamnar. Ama aar çiftçilik işleri yapmıştılar onnarı kuvetli, damarlı. Becerärdilär korumaa kendisini serbezli eriflerdän. Onuştan küüdä onnara kötü kişilər ilişmäzdi. Dädu Koli ihtärlünda da ölä duyarmış kendini.

O karar almış, eer dönärselär geeri bu gecä konukları, paali versin canını. Almış elinä nacaa yastık altından, mandallamış kapucuu da hazırlanmış korunmaa. Duyarmış kendini bir sıkılmış prujina gibi. Ama kimsey bordeyä başka yaklaşmamış. Dädu Koli enikunu açmış kapucuu da nacaklan

elindä çıkmış bordeyin önünä. Can-cun yokmuş dolayda. O taa şindi duymuş, ne bela güdärmüş onu birkaç minut geeri, da bir korku kaplamış, sıkılmış üreeni.

Ayakları kendileri götürmüşlär onu baayın ortasına, sel deresinin izinä, ani bitärmüş küüyün kenarına yakın. Nerdä adım-adım, nerdä kaçarak, etişmiş küüyä, auluna. Girmiş küçük evin içinä, nerdä yaşarmış karısinnan. Babu Kişa uyanmış, görmüş yanında kocasını nacaklan elindä da başlamış baarmaa. Dädu Koli taa ozaman gelmiş kendinä, koymuş nacaa patın altına da annatmış, ne seremcä gelmiş başına bu gecä.

Sabaalen bu olayı artık bilärdi bütün aylesi, ama kimsey küülülere bir laf kaçırmadıydı onun için. Bir hafta dädu Koli çıkmadıydı aulundan. Dönsün geeri baayına sakınardı, ama sora uslandıydı, kuşkuluu geçtiydi. Genä döndüydü baaya bordeyä.

*

Romınyanın zaabitleri başladıydılar Bucakta mobilizat etmää gençleri 19-25 yaşında, ama gagauzları fronta yollamazdılar. Sade o kişileri, angıların laapları benzärdi moldovan laabına, sokardılar cenkä.

Kavalcı Ankanın Kira kakusunun oolu Sırbu Vani düüşmüştü Odesada romın askerın tarafında Kırmızı Askerä karşı. Bir bomba parçası koparmıştı sol kolunun dirseendän aşasını da, ıçıranı alıştırıyan, o döndüydü küüyä evinä.

Çorbacıların ii soylu beygirlerini ucuz-ucuz alardılar cenkä. Front gün-gündän taa uzak bulunardı Bucaktan. Yarküüdä az duyulardı, ani gider cenk.

Güzün başladıydı işlemää şkola. Üüredicilerin çoyu yarküülü kişilärdi Romınyadan eşlerinnän, ani başarmıştılar pedagogik

şkolalarını Romıniyada: Taşçı Tamara, Karaivan Vani, Dermenci İgnat hem Duan Petri. Tamaranın kocası, Mihay Radu, direktordu.

Dani Zina kakusunnan gezärdi ilk klasa. Onnarlan bilä üürenärdi plutonerin kızı Ancelika Nikolaesku, angısı oturardı Zinaylan bir bankada. Urokların aralıklarında Zina konuşardı Ancelikaylan romın dilindä, onuştan o kardaşından taa islää lafedärdi romınca.

Üürediciydi o klasta Dermenci İgnatın eşi – Doamna Viorika. Makar ki Zina bitirdiydi bir klas ruslarda, romınnar saymadıydılar o klası.

Nastika hem taa birkaç kız hem çocuk, ani islää notalarlan başarmıştılar 4-üncü klası 1940-ıncı yılda, gezärdilär 5-inci klasa.

Başlandıydı slujbalar klisedä. Küüyä geldi ydi iki popaz: biri gagauz – Ay boba Nikolay Mitiş, biri dä moldovan – Ay boba Konstantin Virtosu.

Pazar günneri küüyün ortasında, meydanda, olardı horu. Gençlär evlenärdilär, düün yapardılar, steonozlanardılar klisedä, vaatiz edärdilär uşaklarını.

*

Şkolanın direktoru Mihay Radu, başka üüredicilär, taa çok Ay boba Nikolay Mitiş, inandırmıştılar Kavalcı Dobriyi yollasın kızını Nastikayı üürenmää Kişinöva Eparhial pedagogik şkolasına (şkoala normală) kızlara deyni.

Ayrı talantlı olarak kişilerä, diil zengin aylelerdän, Eparhiyanın tarafından büyük ikram-yardım olarmış: parasız üürenärmişlär, bakıarmışlar, yaşarmışlar obşcejitiyada. Nastika kazanmıştı konkursu en büyük notaylan da bobasına kalmıştı ödemää sade şkola taksasını – 3600 ley yılda, 20000 ley erinä – okadar tutardı bütün ödemäk. Üürenilärdi o

şkolada 8 yıl. Şkola forması için, başka rubaları hem ayak kabi için lääzimdi harcansın yakın taa okadar para.

Nastika ayırıldır öbür kızkardaşlarından duuma ruh inceliinnän, aklısınnan, fikirinnän. Kıvırcık, kara sülük gibi, saçları, alaca gözleri, uzun kirpikleri, eni ay gibi kaşları, biyaz tenni siması yapardılar onu pek gözäl kız. O kimseyä bir fena laf sölemäzdi. Kolegalarinnän annaşardı pek ii. Çoyuna yardım edärdi hazırlasın uroklarını ertesı günü için. Hepsi onu beenärdi.

–Sän hiç benzämeersin küülü çiftçi uşaana, Nastika, – deyardı ona surataları, – sän ölä cana yakınsın, sansın bümüşün bir klisä izmetçinin aylesindä!

Kavalcı Dobri çalışkan, becerekli, başarılı corbacıydı, ama diildi zengin. Ona aar gelärdi harcamaa okadar para Nastikayı üüretmää deyni, ama istemäzdi pek akıllı hem sevgili kızı kalsın çiftçilik etmää küüdä.

May her pazar günü o gidärdi taligaylan Tumarvaya panayıra karısinnän bilä satmaa şarap, tauk, yımırta, ilkyazın sa – kuzu da. Çalışardı yapmaa para Nastikayı üüretmää deyni. Çıkardılar evdän taa gecedän. Herkerä alardılar Daniyi dä. Ne kalarđ satılmadı, verärdilär toptan taa ucuz Melin Grigoriy Petroviçä.

Dani çok sevinärdi, ani dayma görüşer Tişaylan, angısı baaşlardı ona ba bir eni uçurdak, ba çakısını, ba topunu. Pek ii kalpli çocuktu.

Mariya İvanovna teklif edärdi Kavalcıları sofraya. Koyardı birär çini çorba inek şkembesindän hem biyaz ekmek. O çorba gözäl kokardı naaneyä, leuştäna hem petruşkaya da pek datlıydı. Dobri doldurardı büklerä birär filcän şarap.

Kalktıynan sofradan, annadardılar biri-birinä, ani gündän taa zor olêr yaşamak cenk vakidında.

Taa çok lafedärdi Mariya İvanovna. O bir Şen hem lafçı insandı. Giiyimniydi biyaz pamuktan bluzaylan, angısının altından sıridardı birazçık dolu güüsleri – bu pek düzärdi onu.

Grigoriy Petroviç hem Dobri lafa durardılar ayırı alış-verişlär için. Ayırıldılar ii dostlar gibi.

Pavlenko Nina Petrovna ayırılmıştı kocasından. Onnarlan Kavalcılar Şindi siirek buluşardılar.

IV

O aylelerin, ani kaçtıydılar Kırmızı Askerlän bilä, uymamış bir türlü ecelleri. Karaman Dimitriyi hem Jenioglu Stoyanı Rostov kasabasında ayırmışlar aylelerindän da haydamışlar Sibirä şahtalara. Karıları uşaklarınan duruklanmışlar Kavkazda, nereyi front etişmemiş. Karaivan Kostı aylesinnän hem kardaşınan İlişkaylan taa ileri gittiydi küüdän. Erleşmişlär Uralda.

Koyuncu Todurun karısı Donka başlamış nazlandırmaa kendisini taa baştan – hep istärmış dönmaa geeri.

– Git yalnız, bän döncäm uşakrımnan geeri, evimä. Şeytan biler, ne bekleer bizi yabancı taraflarda. Kimä biz läözümüz oralarda? – mırıldanarmış o bütün yol. İkidä-birdä çevirmiş taligayı geeri. Todur – yımışak, kararsız bir adam – yalvararmış:

– Yapma olä, mari Donka, beni rominnar afetmeyeceklär o işlär için, ne olduydu küüdü. Sän isteersin uşaklarımız üüsüz mü kalsın? – savaşarmış inandırmaa karısını herkerä Yarküüyün sovet başı Koyuncu Todur, ama olä kalmış geeri öbür küüdaşlarından.

Don deresinä yakın onnarı, Basarabiyadan hem Ukraynadan başka kaçaklarlan, etişmiş Germaniyanın hem Romıniyanın askerleri. Basarabiyalıları nemşelär vermişlär rominnara da siguranın ofiiterleri o saat başlamışlar sorguya çekmää aylä başlarını.

Koyuncu Todur kolay tanıtılmış kendini, ani o N-ci rayonun Yarküüyün başıymış Sovet Birliin günnerindä. Aylesini brakmışlar dönsün evinä yayan. Taligayı beygırlärlän almışlar askerlär. Aylä başını sa kapamışlar.

Bir aydan sora, aylesindän ileri, Koyuncuyu vermiştilär Yarküüyün postun elinä. Görünärmiş pek zeetlenmiş kişi gibi: gözlerin dolayı çüp-çürük, arkasında gölmeendä sıra-sıra kuru kan, ellerin parmakları morarmış.

Her gün postta bir küülü izmet edärdi taligasinnan. O gün Kavalcı Dobrinin sırasıydı izmet etmää. Görmüş, nicä iki jandar götürer Koyuncuyu sorgu odasına, nerdä beklärmiş plutoner Nikolaesku hem sergent-major Pasatu.

Dışardan işdilärmiş, nasıl geçer sorgu. Koyuncu bilmäzmiş romin dilini. Onuştan plutonerin soruşlarını hem Koyuncunun cevaplarını çevirärmiş bir küülü genç çocuk, Kostı Toduroglu, angısı başarmıştı gimnaziyaı Bolgrad kasabasında. Yazarmış postta sorgu protokollarını.

– Neçin kapadınız da yok ettiniz küüyün çorbacılarını: Balaban Ristuyu, Çavdar Tanası, Dogacı Tivçuyu, Dolma Petiyi, Kuyumcu Mitiyi, Şeremet Vaniyi, Yabancı Trifunu? – sormuş plutoner.

– Bän bilmeerim bişey onnar için. Bu olay olduydu ilk haftada Sovet günnerindä. Kurulmıydı taa küü soveti, bän dä diildim taa sovetin başı, – cevap vermiş Koyuncu Todur.

– Açan kaldırdılar Balabanın, Dolmanın, Kuyumcunun, Yabancıнын aylelerini, ozaman da mı diildin sovetin başı? Ne kaptın kendin hem ne aldılar başka sovet izmetçileri onnarın averäsından? – üfkeli sormuş plutoner.

– Bän aldım sade Balaban Ristunun taligasını hem iki beygirini küü sovetindä kullanmaa deyni. Bilmeerim, ne aldılar kaldırılannarın evlerindän sovetin başka izmetçileri. En paalı işleri, eni kilimneri aldıydılar taa ilerdän askerlär, – yavaşcak sölemiş küü sovetin başı.

– Neçin istedydin yakmaa un maşinasını, canabet

adam? Ne, bolşeviklär mi kurduydular onu? Un maşinasının var corbacısı – saygılı inciner Kuyumcu Sandi, – sertlenmiş Ştefan Nikolaesku.

– Olä izin verildiymi rayondan, – yavaşacık fisirdemiş Koyuncu Todur.

Plutoner artık bilärmüş derindän, ne olmuş Yarküüdä, açan küü bulunardı sovet kuvetlerin elindä. Onuştan Koyuncunun sorgusu geçärmüş formal, protokola yazmaa deyni. Sercent-major İon Pasatu, insan zeetlemää tamah, bir atmaca gibi bakarmış plutonerin gözlerinä, versin ona izin düümää gücülä ayakça duran kurbanı.

– Sercent-major, çöz dilini hem temizlä aklısını bu bolşeviini! – izin vermiş plutoner.

İki jandar yıkmışlar Koyuncuyu üzükoynu, kaldırmışlar kuru kannı gölmeeni, brakmışlar çıplak kıcını da İon Pasatu büük havezlän tutunmuş kamçılamaa halsız adamı nereyi razgetirärsä.

Koyuncu baştan pek baararmış, sora sa kaybetmiş kendini. Bir jandar dökmüş yarım kazan su başına da, adam geldiynän kendinä, iki jandar koltuktan çıkarmışlar onu dışarı, götürmää geeri maazaya.

Postun önündä toplanmış kaldırılmış aylelerin karı hısımnarı. Onnar sarmışlar doz-dolay küü sovetin başını da başlamışlar yumuruklamaa onu.

Balaban Ristunun kızkardeşı Başçavancı Nadi çalışarmış tirmalamaa üzünü, gözlerini. Keskin seslän baararmış:

– Zulum, seni asmaa läüzim meydanda da hepsi kaldırılmışların senseleleri tükürsünnär üzünä!

Jandarlar kuumuşlar karıları postun önündän da kapamışlar Koyuncu Toduru maazaya.

Dobri getirmiş aklına, nicä bir avşam üstü, biraz keflicä olarak, görmüş tükänın önünda büyük kalabalık. Satılmış pirinç. O da katılmış insan arasına, ama Koyuncu Todur çıkarmış onu sıradan, o manaya göre, ki pirinç satılêr sade fukaaralara. Dobri itirmiş onu da genä dizilmiş sıraya. Aralarında tutuşmuş haliz kavga, te-te geçsin düüşä. Başka kişilär engellemiş olsun bu iş aralarında. Eer küü sovetin başı bu oluşu bildiräydi komisarlar, Dobriyi mutlak kapana sokaceydılar, zaabitlerä karşı koymak için. Ama Koyuncu Todur susmuş. „Ölä ki, diildi okadar fena adam o. Koyulmuş olarak küü başı görevinä, yapardı ölä, nicä buyurardı rayondan zaabitlär!” – fikirlemiş Dobri.

Yarım yıldan sora Kişinövda Kurtä Marțialada⁹ olduydu sud. Koyuncu Todura kesilmişti 5 yıl kapan. Geçmediydi bir yıl, açan işidildi, ani Todur annaşılmaz durumda vakıtsız ölmüş kapanda...

---

⁹ *Curtea Marțială* – военный трибунал.

V

1942-inci yılda hederlez ayın ilk pazertesi günü sabalen Yarküüdä aazdan-aza işidildiydi haber, ani geçän gecesi olmuş bir büük bela: öldürmüşlər Karavasili Vaniyi. O kürk-çülük zanaatını becerärdi, angısını üürenmiş bobasından.

Vani bir 30 yaşında, alçak boylu, uslu hem zayıf adamdı. Bezbelli sepi kokuları, ani hojma duyulardı içerindä, osobit o odada, nerdä durardı sepi fıçısı koyun derilerinnän, yonmuştular onun saalını. Adam dayma üüsürärdi.

Vaninin eşi Girgina gözäl, eşil gözlü, büük güüslü hem biraz kalınca, oynaş görünüşlü karydı. Beş yaş taa küçüktü kocasından.

Uşakları yoktu. Karı mı kısırdı, osa adam mı yufkaydı, ama on yıl barabar yaşamakta uşakları olmadı.

Girgina bümüştü fukaara ayledä. Haliz bobası ölmüş, açan o doldurmuş 12 yaşını. İkinci bobası, Turlak Todur, çıraklık edärmış Çavdar Tanasta. Onun ilk karısı ölmüş oftigadan. Kalmış yalnız, 14 yaşında oolunnan. Bir yıldan sora evlenmiş dul karıyan, 14 yaşında Girginanın anasinnan, angısı çalışarmış popazların evindä izmetçi. Uşaklar kalarmışlar evdä ikisi. Tezdä aralarında başlamış yakınnık olmaa. Kızın anası, Sultana, bir gün ansızdan dönmüş evä da tutmuş onnarı yaparkan bu kötü işi. Fenalıklan düümüş kızını. Avşamnen hep ölä fenalıklan Todur düümüş oolunu.

Açan Girgina doldurmuş 15 yaşını, evermişlər onu 20 yaşında delikanni anasız-bobasız çocaa Karavasili Vaniyä.

Girgina kalmış tamah sevgiyä. Zayıf Vani onu kandırmazmış. Onun için kötü laflar daalardı küüdä. Yatıp-kalkarmış başka adamnarlan. Bitki vakıtlar sevişärmış evli

genç adamnan, Slavioglu Mitiylän.

Bu belayı bildirmiş jandar postuna kâr öldürülmüşün karısı Girgina. Aalayarak annatmış, ani, sansın, bu gecä gecelemiş suratasında Terbici Sonäda, bir dul uşaksız karıda da, döndüynän sabaalen evinä, bulmuş kocasını yatakta kesilmiş girtlaanan.

Sercent-major İon Pasatu iki jandarlan gitmiş kürkçünün evinä. Aulun içindä orda-burda yuvarlanarmışlar sepili derilär. Patta döşään üstündä, kuru kan içindä yatarmış ölü adam.

– Ne kaybeldi içerdän? – sormuş İon Pasatu.

Hiç düşünmedään, bakınmadaan dolayına, Girgina cuvap vermiş:

– Üç keptar, beş kalpak hem dört sepilenmiş, paklanmış toklu derisi, birkaç sepili deri.

Bu cuvap şüpelendirmiş sercent-majoru. “Nezaman bu karı etiştirmiş saymaa kaybelän işleri. Ölä tez söledi laflarını, sansın ilerdän hazırlamış cuvabı. Çalışêr inandırmama, ani hırsızlar soymuşlar evi hem öldürmüşlär saabisini”, – fikirlemiş Pasatu. Dönmüş geeri posta ölünün karısinnan. Bir jandarı brakmış kürkçünün evindä korusun aulu hem beklesin Tumarvadan kuvet organnarın temsilcilerini.

Plutoner Ştefan Nikolaesku açmış bir telefon Tumarva plasanın prokuraturasına da söylemiş, ne bela oldu geçän gecesi Yarküüdä.

Üülendän sora posta etişti Tumarvadan sorgu daavacısı Mihay Oltänu da sercent-majorlan hem Girginaylan bilä gitti Karavasili Vaninin evinä. Görgün olarak, o annamış, ani bu adamı öldürmüş ona yakın bir kişi, neçinki yokmuş zorlamak izi tenindä. Olabilir, ani adamı öldürmüşlär uykusunda. O

danıştıydı ölünün karısına:

– Sän mi öldürdün kocanı, kiminnän yaptın bu fenalı?

– Vay, nicä aklınıza geldi bölä fikir! – *şaştı Girgina.*

– Nerdeydin sän gecä vakıdında, ačan öldürülmüş bu zavallı raametli? – devam ettiydi sorgucu.

– Bän gecelediydim suratamda Terbici Sonäda, – cevap verdi raametlinin eşi.

Bu anda içeri girdi ölünün kakusu Varçi. Dizeräk, o başladı yumuruklamaa Girginayı:

– Kancık, zulum, sän yavklunnan yaptın bu kabaatı!

– Kimdi onun yavklusu? – danıştı Varçiyä Mihay Oltänu.

– Bütün maalä bilärdi, ani bu kancık yatıp-kalkardı Slavioglu Mitiylän, – dediydi aalayarak Varçi.

Sorgu daavacısı buyurdu İon Pasatuya getirsinnär posta Slavioglu Mitiyi hem Terbici Sonäyı. İki jandar gittiydilər tutmaa Slaviogluyu hem Terbiciyi. Öbürleri Girginaylan bilä döndüydülär posta.

Tezdä etiştiydi jandarlar Slaviogluylan hem Terbiciylän. Slavioglu Mitiyi kapadiydılar maazaya, Terbici Sonäyı sä Oltänu çektiydi sorguya.

– Sölä bana, kadın, geceledi mi sendä Karavasili Girgina? – sordu sorgucu.

– Da, geceledi, – dedi Sonä.

– Yalnız mıydı, osa Slavioglu Mitiylän bilä mi? – devam ettiydi sorgucu.

Sonä ilkin kızardıydı, sora sa olduydu bım-biyaz, ama topladıydı kendini da dediydi, ki yalnızmış. Sorgu daavacısı verdiydi izin İon Pasatuya temizlesin aklısını bu insanın.

Gördüynän rizina sopayı Pasatunun elindä, Sonä başladıydı titiremäa da o saat tanıttıydı, ani biläymişlär, ama

gecä yarısından sora gitmişlär ordan.

Sorgu daavacısı buyurduydu Terbici Sonäya, yazılsın sorgu protokoluna, da salverdiydi gitsin evinä. Osaat başladıydı sorguya çekmää Girginayı:

– Sölä, Karavasili Girgina, neçin hem nicä yavklunnan öldürdün kocanı?

– Bän onu öldürmedim. Döndüynän sabaalen evimä, bän buldum onu ölü, – cuvap verdiydi Girgina.

Sän işittin mi, ne söledi Terbici Sonä? – ekledi Oltänu.

– O söledi yalan korkudan, – bir kıpışta dedi Girgina.

Sorgu daavacısı verdiydi izin sercent-majora düüsün kabaatlıyı da tanıtsın kabaatını. İon Pasatu büük havezlän başladıydı sopalamaa karıyı, ama Girgina bir ses çıkarmadıydı. Çetin sıkıydı dişlerini, gözlerindän akardı yaşları. Oltänu annadıydı, ani olmayacak kolay çözmää bu karının dilini. İki jandar götürdüydülär Girginayı maazaya da getirdiydilär sorgu odasına Slavioglu Mitiyi.

– Neçin hem nicä yavklunnan bilä öldürdün Karavasili Vaniyi? – verdiydi hep o soruşu, nasıl taa ileri Girginaya.

– Aklım ermeer, netürlü öldürmök için gider laf, – çuwap verdiydi Slavioglu.

Onu başladıydılar zeetlemää halizdän. İlkindän, brakıp çıplak, çok düüdüydülär sopaylan. Slavioglu susardı. Ama, açan başladıydılar sokmaa tırnakların altına iineleri, sıkmaa kapuyulan parmaklarını, çözdüydülär dilini. O annatıydı, nicä kürkçünün karısınan bilä koymuşlar neetinä yapmaa bu fenalıı. O günnär Vani hastaymış. Girgina onu „ilaçlarmış” mak suyunnan da sora çok vakit uyuyarmış. Geçän gecesi da Karavasili Vani uyuyarmış, açan Slavioglu usturaylan kesmiş girtlaanı.

Bir aydan sora olduydu sud İzmayılda. Slavioglu Mitiyâ kestdiydilär 22 yıl kapan yapmaa, Karavasili Girginaya – 20 yıl.

1946-ıncı yılda Sovet Birlii istedi ydi Romıniyadan Basarabiyadan kapancıları kolversinnär evlerinä. Butürlü cellatlar yaptıydılar sade 4 yıl kapan.

VI

Kavalcı Dobrinin delikanni kızı, gözäl, kıvrak boylu, çalışkan hem çizli Kati evlenärdi bir akıllı, ondan bir yaş taa büyük çocaa – Karamuk Kirçuya.

Kirçu bitirmiş 4 klas. İslää üürenmiş. İslää bilärdi üç dil: gagauzça, bulgarca, romınca. Manisi bulgarkaymış. Sovet Birliin vakıdında üürenmiş birazçık rus dilini dä. Bobası Karamuk Ligor ölmüştü iki yıl geeri. Yaşardı sade anasinnan Vasılaylan, ama başarılı yapardı kır işlerini. Şeremet olarak, gösterärdi kendisini ii çorbacı gibi.

Bobasından kalmış onnara anasinnan 6 hektar toprak, biyaz keremetli üç odalı ev, iki beygir talıgaylan, 10 koyun. Diildi gözäl, ama gururlu duruşu, fikirli bakışı yapardılar onu bir yakışıklı genç.

Ceviz ayın bitki pazar günü olduıdu düün. Durardı güneşli, sıcak hava, ama duyulardı artık güzün soluu, gündüusu tarafından usulca esärdi bir lüzgercik.

Bütün küü bilärdi, ani büün evlenerlär Kavalcı Kati hem Karamuk Kirçu. Çoyu sayardı, ani onnar uyêrlar biri-birinä da olaceklar uygun eş. Birkaç delikanni sa, angıları beenmiştilär gözäl Katiyi, fikirlärdilär başka türlü:

– Neçin Kati kayıl olmuş evlenmää orta boylu, diil gözäl Kirçuya? – şaşardı biri. – Bildir o sevärdi gözäl hem zengin Dogacı Mitiyi, ona verärdi çiçeeni horuda.

– Miti dä sevärdi Katiyi, – deyärdi öbürü, – ama Dogacı Tivçu kayıl olmamıştı eversin oolunu Kavalcı Dobrinin kızinnan, neçinki Dobri istemäzdi vermää kızına toprak. Dogacı aldıydı ooluna karı Çavdar Tanasın kızını, Jekayı, 5 hektar topraklan, makar ki aazı biraz buruktu taa

küçüklüündän.

–BolşevikläR yaptılar doysun buazından topraklan, – dedi üçüncü olan, – kim bilir angı tarafta çürüyer şindi Dogacı Tivçu...

Düün yapıldıydı eski gagauz adetlerinä görä.

Sabaalendän güvenin deveri Ristu Uzun, kakusu Varçi hem eniştesi Kolçi Punarcı, başka hısımnarı, kafadarları kaniskaylan hem bir şişä şaraplan, klarnetçiyän, kemençeciylän, daulcuylan önnerindä, yollandıydılar almaa saadıcı naşaylan – Duracı Vasiyi hem Maşuyu, saadıç koltuklarını.

Güveenin evindä saadıcın önündä, adam hısımnarın, kafadarların arasında berber traş edärdi güveeyi. Klarnetçi çalardı bir şen hava. Havaya görä gülümsärdi Kirçu. O sevinärdi, ani tezdä gözäl hem temiz Kati, angısını pek sevärdi, istärdi, olacek onun karısı, onun paalı eşi. Kirçu sansın görärdi önündä Katinin kömür gibi kara gözlerini, olmuş tatlı kirez gibi dudaklarını, çıplak dolu güüslerini, da ürää düülärdi bir kuşçaaz gibi.

Berber bitirdiydi işini, klarnet sustuydu, da Kirçunun fikiri döndüydü gerçek vakıda.

Güvää giyimniydi kara donnan, maavi gölmeklän, kara jiletkaylan, maavi paraliyaylan, yalabık çizmelärlän. Güüsünü hem paraliyasını gerciklärdi sakız mumundan gözäl çiçekläR. İki hafta geeri o vermişti Katiya bim-biyaz ipektän bir plat gelinnik fistanı için, fatayı hem bir çift emeni.

Saadıçlarlan, deperlän, yakın hısımnarınnan, kafadarınnan, iki taligaylan gittiydi gelinin evinä. Saadıçlar götürärdilar gelinä sakız mumundan koronayı, yalabık gelin tellerini. Çalgıcılar çalardılar marş havalarını.

Düün kalabalı etiştıydı Kavalcı Dobrinin auluna. Çalgıcılar çalardılar maasuz bu olay için yaradılmış havayı, ama Katinin çocuk hısımnarı brakmazdılar güveeyi yaklaşsın gelinin evinä.

Samannın üstündä durardı dikili bir bayrak biyaz peşkirdän, angısı simbollardı gelinin temizliini. Güveenin saadıcı lääzımdı satın alsın o bayraa. İstenärdi sä onun için çok para.

Bitkidä annaştıydılar, da saadıç bayraklan elindä, naşa, güvää, dever hem başka düüncülär yaklaştıydılar kapunun önünä. Onnara karşı kolaçlan hem şaraplan çıktıydılar Kavalcı Dobri hem Anka.

– Zaman hayır olsun, paalı, çok saygılı corbacılar! – danıştıydı saadıç ev saabilerinä.

– Sefa geldiniz, paalı hem çok saygılı konuklar! – cevap verdiydi gelinin bobası.

– Biz geldik almaa en paalı yaratımı aylenezdä gelin olsun onurlu olana – güveeyä Karamuk Kirçuya – da götürelim onnarı kliseyä steonoz etmää, karı-koca yapmaa bu iki genci, – olä lafettiydi saadıç.

Naşa hem onun tarafından karılar girdiydilär içeri büük odaya donatmaa gelini, angısının dolayında bulunardı kızıkardeşları, surataları.

Kemençeci, angısını tutmuştu Kavalcı Dobri, çalardı bir gamnı hava. Aalardı kemençä, sessiz aalardı Kati. Bezbelli ölä adet kalmış eveldän. Evli karının omuzlarına çok aar işlər düşer. Evlenmäk diil sade sevinç, zevk, sevgi, ama hep okadar gamsız kızlıından ayrılmak.

Gelin rubalarında, gümüş blezıklän, küpelärlän, bir dizi sedeflän, altınnarlan ensesindä, Kati görünärdi pek gözäl, bir

açmış gül gibi, hazırды görüşmää güvääylän, steonoz olmaa klisedä.

Naşa çıkardıydı gelini aul içinä, nerdä düüncülär oynardılar horu. Naşa gelinnän, güvenin tarafından başka karılar dizildiydilər horuya da oynadıydılar üç çevirim düz havasını. Güvääylän gelin oynardılar yannaşık.

Naşa gelinnän genä döndüydülär içeri. Onnarlan bilä girdiydilər güvää, saadıç, dever, güvenin kakusu hem eniştəsi.

Gelinin anası-bobası teklif ettiydilər güvääylän gelini öpsünnär ikonayı, angısını baaşladıydılar gençlerä, hem uzattıydılar öpsünnär onnarın ellerini.

Küçük kaynana Kavalcı Anka baaladıydı iki uzun gergefli peşkirlän çapraşık saadıçlan naşayı hem birär peşkirlän güvenin yakın hısımnarını, deveri.

Geldiydi vakit Katiyä saalıcaklan ayırılmaa ana-boba evindän. Kirçu çekildiydi bir tarafa, Kati sä sarmaştıydı anasına da seslän aalardı, sansın istemäzdi ondan ayırılmaa. Anası öptüydü onun yanaklarını, yaptıydı stavrozunu da dedi:

– Allah seninnän, kızım. Sayın kocannan biri-birinizi, sevgiylän yaşayın ikiniz da kismetli olun!

Dört taligaylan – ikisi güvenin, ikisi dä gelinin tarafından – düün kalabalı muzikaylan, “lii-hu-hu-hu-huu!” baarak, hızlı çıktıydı Kavalcı Dobrinin aulundan...

Dani meraklan siiredärdi, ne olêr dolayında da çalışardı annamaa, neçin Kati kakusu aalardı? Neçin gidärdi onnardan bu yabancı çocuklan? Neçin anası-bobası yollardılar onu evindän şindi, açan o, Kati kakusu, ölä uygun yapardı herbir işi evdä dä, kırdä dä, açan o ölä lääzımdı onnara.

Sade Dani durardı dürük, dolayında sa hepsi şendi. Ama

o kıyışmazdı aaramaa cuvap bu soruŖlara kakularında, utanardı saysınnar onu bir annayıŖsız çocuk.

Steeoz olduynan klisedä, güvääylän gelin, öbür düüncülär gittiydilär Kirçunun evinä.

Haliz düün olardı güveenin evindä. Orda gençlär beklärdilär güvääylän gelini. Artık üülendi, açan düün alayı etiŖtiydi Karamuk Kirçunun tokadına. Çalgıcılar çalardılar marŖ havasını, düüncülär hep baarardılar: “İi-hu-hu-hu-huu!”

Güveenin anası hem daykası Stepan Meleka çıktıydılar kapunun önünä. Ellerindä tutardılar bir uzun kadrä, bir peŖkir üstündä dä – bir büyük kolaç.

Güvääylän gelin, saadıçlan naŖa hem dever yaklaŖtıydılar onnara. Düüncülär, gençlär yaklaŖtıydılar kapu önünä. Sundurmanın boyunda durardı bir kazan dolu suylan. Güvääylän gelin öptüydülär anasının hem daykasının ellerini, anası sa öptüydü güveenin hem gelinin yanaklarını da kadräylän ellerindä, batüsunnan bilä, hızlandıydı çekmää onnarı içeri. Dever taa ileri aldıydı onnardan kolacı, angısını kırdıydı güveenin kafasının üstündä. Gençlär dolayda çalıŖardılar koparmaa birär parça o kolaçtan...

Pinärkän sundurmaya, güvää ayaannan devirdiydi kazanı suylan. Adetä görä, sayıldardı, ani gençlerin yaşaması ileri dooru geçeceydi ölä kolay, nicä akardı su.

Düüncülär soktuydular gelinin çizlerini güveenin evinin büyük başına.

İkram ettiynnän mezäylän hem birär filcancık rakıylan, dever hem güveenin hısımnarı geçirdiydilär muzikaylan saadıçlan naŖayı evinä dinnenmää.

Güveenin aulunda üülendän geceyä kadar olduydu horu,

angısına karışardılar güvääylän gelin dä. Gözäl horu havalarını çaldı çalgıcılar: klarnetçi, kemençeci, daulcu. Gözäl oynardı düüncülär, başka gençlär.

Bütün maaledä duyulardı hoş düün havezi. Geç vakıda kadar şennendiymi gençlär Karamuk Kirçunun hem Kavalcı Katinin düünündä.

Gecä bastıydı, açan artık onnar daaldıydılar evlerinä. Oldıydu bir aralık karnına koymaa hem dinnenmä çalgıcılara, hazırlamaa düün sofrasını güvenin evindä.

Büük düün sofrası için hazırlanardı imeklär: bakırdan kalaylı sinilerdä fırında pişirilmiş domuz hem koyun etleri kartofiylän, laanaylan, bulgurlan; domuz kafasından hem horoz etindän paça; süüş tauk, sarma, gevrek...

Yakın gecä yarısına genä getirdiydilär saadıçları. Hep ozaman toplandıydı başka düüncülär dä büük düün sofrasına.

Karşıda oturardı saadıçlan naşa hem saadıç koltukları. Gelinin tarafından kimsey bu sofrada yoktu. Onnar konuşardılar Kavalcı Dobrinin evindä. Yoktu sofrada güvääylän gelin dä. Onnar bulunardılar başka odada. Orda onnara koyulmuştu küçük sofracık imeklärlän.

Güvääylän gelin çaarılardılar büük sofraya, açan saadıçın kefi gelärdi şakalaşmaa, cümbüşlenmää gençlärlän, türlü bilmeycelerä cuvap istemää.

Hep ölä "zeetlärdi" saadıç deveri dä, angısı kiraz edärdi düüncüleri şaraplan tepsidän orta filcannarlan.

– Getir bana bir fayton koşulu dört beygırlän! – izin verärdi saadıç.

Dever getirärdi ona tepsidä dört filcan dolu şaraplan da teklif edärdi buyursun şarabı.

– Getir bana bir fıçı iki türlü şaraplan, ani karışmêêrlar! –
eklärdi saadıç.

Dever getirärdi bir yımırta...

Çalgıcılar çalardılar sofrâ havalarını. Saadıcın nişanına görä, başlardılar çalmaa oyun havalarını: kadınca, maramca, polka...

Gözäl oynardılar kadınca Kolçı hem Varçı Punarcı, Ristu Uzun.

Kırçu kendinä er bulamazdı, onu sıklet alardı. Beklärdi taa tez bitsin bu düün konuşkası da sonda olsun yatakta sevimni, sevgili Katiylän. Çıplak soyundursun onu da doyunca sevsin temiz tenini. Şindi dä, kalarkan ikisi yalnız, o öpärdi onun yanaklarını, gözlerini, tatlı dudaklarını, sıkardı onu güüsünä, suvazlardı güüslerini, dizlerini. Utancak Kati yalvarardı uslu dursun, olmasın dar ürekli.

Sabaaya karşı genä çaardıydılar güvääylän gelini baaşıç vermää.

Güveenin anası Vasila söz verdiydi geçirmää oolunun adına bütün averäyi: evi, toprakları, hayvannarı...

Saadıç adadıydı bir koyun kuzusunnan, naşa sa – bir kaaz bıçılarlan.

Kırçunun kakusu hem eniştesi verdiydilär gençlerä bir eni masa hem dört skemnä, gelinä sä bir fistannık plat hem bir dizi sedef. Türlü-türlü işlar adadıydılar başka düüncülär dä. Güveenin anası baaşladıydı saadica bir anteri, bir dimi, maavi pamuktan gölmek hem kara jiletka, naşaya sa – fistan için plat, toklu derisindän eni keptar hem bir şalinka. Türlü baaşışlar yapıldıydı saadıç koltuklarına.

Pazertesi sabaalen dever hem güveenin hısımnanı geçirdiydilär muzikaylan saadıçları evinä, daalıştıydılar

öteekilär dä, yattıydı dinnenmää kaynana.

Saadıcı geçirenneri beklärdi genä sofra imeklärlän hem şaraplan, ama hepsi toktu hem yorgundu. Onuştan, alıp birkaç buka imeklerden hem birär filcan şarap, şükür ettiydilär saadıçlara da gittiydilär evlerinä.

Sonda Kirçu hem Kati kaldıydılar yalnız düün yataanda. Onnar ikisi dä temizdi, ikisi dä taa datmamıştılar haram meyveyı, ama o sevda, ani baalardı onnarı, yapardı nereyisä kaybelsin utanmakta ta, sakınmak ta, yorgunnuk ta. Onnar derin duyguyan doyunca seviştıydilär, dattıydılar büyük havezlän Evanın hem Adamın cennet almasından. Sarmaşık daldıydılar derin uykuya. İkisi dä gülümsärdi. Bezbelli, düşündä dä tatlı sevärdilär biri-birini.

Hep o pazar günü gençlär avşama kadar horu oynadıydılar gelinin evindä dä. Sora gelinin hısımnarına koyulduydu sofra. Konuşka uzadıydı bütün geceyä. Hepsi şendi. Kemençeci çalardı sofra yada oyun havalarını. Pek gözäl oynardılar kadınca Kavalcı Dobri hem Anka.

Dobri ellerini tutardı ardında, ayaklarinnan sa yapardı ölä kımıldamaklar, örümeklär, ani seçämäzdin onnarı. Anka sa bir kuu kanatları gibi kımıldadardı kollarını uzadılmış iki tarafa, ayaklarinnan da gösterärdi ölä örümäk, sansın kayardı döşemedä.

İkinci pazar günü olduydu haftalık. Güveenin hem gelinin senseleleri toplandıydılar gelinin anasında-bobasında. Konuştıydular bütün gün.

Kavalcı Dobri adadıydı gençlerä bir düvä, Anka sa – bir pipi edi pipiciklän. Taa baaşladıydılar bir dolap hem bir kanape.

Saadıca verildiydi ellän dokulu dolaplı materiyadan bir

yaamurluk, kara kuzu derisindän kalpak hem gölmek, naşaya sa – beş metra çit, şalinka hem bir çift emeni.

Güveenin anasına Vasilaya verdiydılar örülmüş yapaa ipliindän kofta hem etek, fistan için plat bir dä kara şalinka, daykasına sa, Stepan Melekaya, – bir donnuk plat hem gölmek.

Güveenin anası hem daykası baaşladıydılar gelinin bobasına bir çift çizmä, anasına da – 5 metra bürüncük bez hem bir çift emeni.

Ayırıldıydılar biri-birindän ii keflän, yakın hısımnar gibi.

1942-inci yılda, ilkyazda Kirçu çaarıldıydı Romıniyanın askerinä. Slujbasını yapardı Ploeşt kasabasında. Etişmişti kapral artilerist bölüündä, ani koruyarmış neft sondalarını nemşelärlän bilä.

Orak ayın 22-nci günündä, Ayoz Mariya Magdalina yortusunda eni stilä görä, Kati duudurduydu bir kızçaz. Elbetki naşası Maşu Duracı vaatiz ettiydi uşacı Mariya adınnan.

Cenk vakıdında bu maana için Kirçuya verilmediydi otpuska, makar ki bulunmazdı frontta. O yazardı Katiyâ kiyat gün aşırı, serinnedärdi canını alifli laflarlan, derin duygularlan annadardı can sıkıntısını, darsıklını.

Kavalcı Dobri hem Anka, Katinin anası-bobası, çalışardılar ona arka olmaa, yardım etmää büük havezlän, can sıcaklınnan. Dobri öbür uşaklarınnan ekärdi Kirçunun tarlalarını, toplardı bereketi. Anka sa Katinin kaynanasınnan yardım edärdilär ev işlerini yapmaa. Çalışardılar, ki Katiyâ kalsın taa çok vakit bakmaa, büütmää uşacını.

VII

Günduusu frontta Germaniyanın hem Rominiyanın askerleri kaybedärdilär düüşleri.

1943-üncü yılda gücük ayın ilk günnerindä Stalingradta, sora da harman ayın ikinci yarısında Kurskta Kırmızı Asker ensediymi onnarı.

Yarküüdä romın kuvetlerin kendini kullanmaklarına bakarak, annaşılardı, ani işlär cenktä zor halda bulunardı onnar için. Ay-aydan front taa çok yaklaşırdı Nistruya, Basarabiyaya. Yarküüdä olardı türlü kötü işlär. Taa fena götürärdilär kendilerini jandarlar hem başka romın izmetçileri.

Bir avşam Kavalcı Dobrinin Sofi kakusunun 17 yaşında oolu, Vasi Daacı, şıladarmış cep fenerciinnän, dönärkän kafadarından evinä. Ona karşı çıkmış jandarlar da götürmüşlär onu posta. Sercent-major İon Pasatu bütün gecä zeetlemiş onu. İstärmiş sölettirmää, ani o Sovet Birliin şpionu da butürlü verärmiş nişan Kırmızı Askerin yaraplannarına annasınnar, angı tarafta bulunêr Galaş kasabası. Almış kabaatsız çocuun saalını. Çüp-çürük yapmış arkasını, butlarını, üzünü.

Sercent-major İon Pasatu bilinärdi Yarküüdä nicä bir zulum, adamnıksız erif. Yırtıcı hayvan sınaşıklınnan zeetlärdi o kişileri, kim düşärdi onun elinä.

Sabaalen sercent-major raport vermiş plutonerä, Ştefan Nikolaeskuya, ani bu gecä jandarlar tutmuşlar bir şpion. Gördüynän önündä bir çiftçi olanı, angısı gücülä durarmış ayakça, plutoner sormuş:

– Sercent-major, sän karşı geldin mi makar bir kerä haliz

şpionnan? Hemen kolver bu zavallıyı gitsin evinä, etişärsä kuvedi!

Cep fenerciini ko braksın burada!

Vasi iki hafta durduydu yatakta, ilaççı babular gücülä koyduydular onu ayak üstünä.

17 yaşında çocukları, asker adaylarını¹⁰, toplardılar instruktıyaya, edensinnär asker becerekliini deyni. Onnarın komandanıydı üüredici Duan Petri. O ikidä-birdä şamarlardı, sopalardı onnarı. Şkolada üürenicilärlän dä ölä götürärdi kendisini. Bu sayılardı bir sıradan iş o vakıtlar.

Açan Kırmızı Asker etişmişti Nistruya, bir küülü asker adayı Bekçi Trifun demiş koldaşlarına:

– Kalmadı çok dayanmaa Duan Petrinin dayaklarına. Tezdä gelecek ruslar.

Bu lafları işitmiş Duan Petri. Buyurmuş Trifuna yaklaşsın onun yanına, zorlarmış tekrarlasın taa bir kerä, ne demiş koldaşlarına.

– Afedin, Domnule komandan, aklım ermeer, ne isteersiniz bendän, – cevap vermiş Bekçi Trifun.

– Aklın mı ermeer, soysuz bolşevik? – demiş Duan Petri da başlamış düümää onu gornaylan kafasına. Bir kıpışta doldurmuş çocuun kannan. O urmaklardan gorna ezilmişti, bükülmüştü, a çocuun kafası nasılmış?

O gün Yarküüdä bulunarmış Tumarvadan bir kapitan. Gelmiş inspektıya yapmaa, bakmaa, nicä hazırlêêr slujbaya gençleri instruktör Petri Duan.

Duan Petri savaşarmış almaa kapitanın pistofunu, ani kurşuma urmaa Bekçi Trifunu.

¹⁰ *Asker adayları* – premilitari/допризывники.

– Sän ne kaybettin aklını mı, instruktur? – demiş kapitan, – nicä sän kıyışêrsın koymaa elini benim silähıma? Alma öla serioz esaba herkerä, ne söleer bu taa pişmemiş gençlär!

Ölä kurtulmuştu Bekçi Trifun bir hatalı seremcedän.

Dani Zina kakusunnan bitirdiydi romınnarda üç klas. Yoktu gözü görsün popazı Konstantin Virtosuyu. Religiya uroklarında o düüyärdi üürenicileri sopaylan açlarına. Bir kerä gelmişti Daninin da sırası. Söleyämemişti nicä düşer Noyun gemisi için.

Dani islää üüenärdi. Hepsindän tez çözüardı arifmetika uroklarında problemları, hızlı esaplardı, ama beenmäzdi religiya uroklarını. Ona zor gelärdi annatmaa Bibliyanın yazılarını, neçinki bilmäzdi taa derindän romın dilini.

Makar ofițial olarak düümäk şkolalarda yasak edilmişti taa 20-nci yıllarda, üüredicilär düüyärdilär üürenicileri, açan uroklarını hazırlamazdılar evdä, bilmäzdiilər temayı yada seslemäzdiilər üürediciyi: şamarlardılar, urardılar sopaylan açlarına, diz cöktürärdilär, kimi kerä papşoy tenelerin üstünä.

Klaslarda vardı çok ikinci yıla kalan üürenicilär. Taa çok onnarı düüyärdilär üüredicilär. O çocuklar, kızlar Danidän taa büüktülär, istemäzdiilər üürenmää. Gezärdilär şkolaya salt onuştan, neçinki cezalardılar o ayleleri, kim yollamazdı şkolaya 14 yaşından aşaa evlatlarını. Zakona görä, hepsinin borcu vardı üürensın 4 klas. Türlü şiretliklän çok aylä başı annaşardı primarlan yada direktorlan da alardı büük uşaklarını şkoladan çiftçilik etmää.

Fukaara aylelerin uşaklarına deyni Karaman Dimitrinin evindä işlärdi kantina. Onnara verilärdi üülen ekmää.

VIII

1944-üncü yılda harman ayında Kırmızı Asker hazırlarmış İaş-Kişinöv düüşünü.

Rominiyada kral Mihay I, ona baalı olarak ofiterlärlän hem askerlärlän, angıları bulunmazdı ftontta, harman ayın 23-üncü günü uzaklaştırmış İon Antoneskuyu kuvettän, kapamış onu hükümetinnän bilä da buyur etmiş Rominiyanın askerlerinä çevirsinnär silähları nemțelerä hem macarlara karşı. „Uzlaşmak Konventiyası” sa, bakarak Rominiyanın geçmesinä Birleşmiş Milletlerin tarafına, yazılmış biraz vakittan sora, ceviz ayın 12-inci günündä, Văçeslav Molotovun, Sovet Birliin Dışışleri Komisarının hem Amerika Birleşik Devletleri hem Büük Britaniya büükelçilerinin imzalarinnan, bir taraftan, hem komunistin Lukrețiu Patrașkanunun (Rominiya delegațiyasının başı) imzasinnan, öbür taraftan.

Harman ayın 22-24 günnerindä Kırmızı Asker başarılı bitirmiş İaş-Kişinöv düüşünü. Frontta bulunan romın askeri silahsız edilmiş, saldatlar sa alınmış plenä.

Rominiyanın zaabitleri alatlan gidärdilär Bucaktan. Yarküüyün gün-batı tarafından, Bolgrad-Tumarva şöşesindän biri-biri ardsora geçärdi nemțelerin tankları, maşinaları.

İki gündän sora Yarküüyün içindän Galaț kasabasına dooru hep ölä alatlan geçärdi Kırmızı Askerin tankları.

O günnär Kavalcı Dobri hem Dani taligaylan, beygirlärlän durardılar saklı baada, doz-dolay sarılı büük ceviz hem meyva aaçlarınınan. Dobri sakınardı, taligası läüzım olmasın birkimseyä romın kuvetlerindän kaçmaa Rominiyaya deyni. Küüyä döndüydülär ozaman, açan Sovet Birliin kuvetleri

erleştirdilər hembettän.

Yarküüdä bütün cenk vakıdında düüş olmadıydı.

Sovet kuvetleri rayondan Yarküü sovetin başına koyduydular okumaa-yazmaa bilmeyän Meracı Dimuyu. O pek çalışardı beendirmää kendini sovet kuvetlerinä, kalın üzlüydü küüdaşlarınnan, pek hoduldu. Ona yardımcı oldu ydu Partalı Vani.

Enidän kurduydular batrak hem karı sovetlerini, komsomol organizaçıyasını serbezli, işä az sınaşık çocuklarlan.

On kişi y fukaara aylelerdän koyduydular istrebitel tufeklä. Küülülär çok şaşardı, ani o kişilerin çoyu primariyada gardistlik ettiydilər romınnarın vakıdında. Bu çok fasıl görünärdi hepsinä. O kişilerä emir verildi ydi yok etsinnär duşman saldatları, ani kalmıştılar frontun ardında da saklanardı baltada, daada, hem gezsinnär batrak, karı sovetlerin temsilcilerinnän, komsomollarlan bilä aaramaa çorbacılar da saklı terekä.

Kırmızı Askerin speşial bölüü da aarardı duşman saldatlarını.

Canavar ayın ortasında küüyün kenarında yaşayan çorbacının aulunda urmuştu lar kurşuma bir tatar simalı genç adamı.

O maaledä yaşayannar toplanardı lar görmää ölü yü. Ordaydı Dani dä.

Ev saabisi annadardı: "Gördüm, nicä bir kişi giyimni şivil rubalarlan kaçardı evimin tarafına dooru. Onu koolardı üç atlı saldat maavi rubalarlan, avtomatlarlan ellerindä. O erif girdiydi içeri da saklandı ydi camalın ardına. Hemen etiştı ydi saldatlar da. Söledim, nere ydi saklandı o şivil giyimni erif. Saldatlar çıkardı lar onu içerdän aul içinä. Biri, üç yıldızlı

pagonnarlan, ayın-açık soktu ydu avtomatın borusunu aazına da ateş ettiydi...”

Erdä up-uzun kan içindä yatar dı ölü adam. Açık aazında görünärdi falanmış dişleri. Kolunda dirseenä yakın kara tıfralarlan yazılıydı bir uzun nomer. Ölä nişan koyarmışlar nemtelär lagarlarda Kırmızı Askerdän plenniklerä.

Dani getirdiydi aklına, ani bir yıl geeri şolanın yanından geçärdi bir taliga ölüylän koşunda, ölü giyimni asker rubalarinnan, kırmızı yıldızlı kaskaylan güüsündä. Onu urmuştu kurşuma nemtelär baltada, demir yolun boyunda. Kimsey bilmäzdi, ne aararmış Kırmızı Asker saldatı orada, açan front taa uzaktı Nistruya.

Nemtelär çekilärkän Bucaktan, havaya attıydılar demir yolunu, köprüleri. Dolay küülerdän gençleri götürärdilär yardım etsinnär düzmää onnarı.

Bir yarküülü delikanni, gözäl çocuk Tukan Vasi, urulmuştu kurşuma köprüdä. Koldaşları sölärdilär, ki tüfek patlaması işidilmiş baltanın tarafından. Ölä ki istrebitellär pek yorulmazdılar aaramaa duşman saldatlarını. Taa üstünä dayma sarfoş olardı varlıklı çorbacılar da.

Baalarda, otlukta çok mina koyulmuştu. Bilinmäzdi kim yapmıştı bu fenalı: nemtelär mi, romınnar mı, kırmızı askerlär mi, ama birkaç insan, uşak öldüydü, ıcrannı olduydu o minalarlan. Geberärdi hayvannar da.

Bir gecä küüdän uzak tırlaya, neredä çobannık edärdi üç serbezli, bıçakçı kişi Mirza Koli oolunnan Todurlan hem Tokmak Panti, gelmiş üç saldat giyimni nemtä asker rubalarinnan, tüfeklärlän omuzlarında. İstemişler doyursunnar onnarı. Çobannar koymuşlar sofraya ekmek, piinir, nur hem bir çölmek şarap. Aaç, yorgun saldatlar

imişlär doyunca, içmişlär şarabı da yıkılmışlar uyumaa, ama başka uyanmamışlar. Çobannar öldürmüşlär onnarı.

Bu "iitlik, kıyaklık için" hepsi kablettiydi medali "За доблесть".

Romıniya askerın düüşlerinä nemçelerä hem macarlara karşı katılmıştı Basarabiyadan saldatlar da, angıları yapardı slujbasını Romıniyada: moldovannar, gagauzlar, bulgarlar.

Karamuk Kirçu düüşmüştü iki hafta Transilvaniyada artilerist bölüündä macarlara karşı.

Sovet Birlii istediymi Romıniyadan, ki Basarabiyadan saldatlara demobilizaşıya olsun.

Tezdä moldovannarı aldıydılar Kırmızı Askerä da soktuydular cengä. Canavar ayında çaarılmıştı Kırmızı Askerä Tişa da, angısı ancak doldurmuştu 18 yaşını. Gagauzlara hem bulgarlara sa inan yoktu. Onnarı almazdılar askerlää. Bekim onuştan, ani Bulgariya sayılmıştı bu cenktä Germaniyanın baalaşuı, türk soyların arasından sa Kavkazdan hem Kırmdan çok kişi geçmişti nemçelerin tarafına.

1944-üncü yılın hedelez ayın bitkisindä Kırmdan tatarları kaldırmıştılar da götürmüşülär Uzbekistana hem Kazahstana.

İşidilärdi, ki olabilir kaldırılınsın Bucaktan gagauzlar da, ama bu haberlär gerçekleşmediydi. Bezbelli alındıydı esaba, ani gagauzlar diil musulman, ama ortodoks hristiyan.

Karamuk Kirçu güzün döndüydü küüyä. Seftä görärdi uçacını Maşucuu. Aldıydı onu kucaana, öptüydü yanacıklarını, sora da, onunnan kucaanda, sarmaşıydı Katiylän da çok kerä büük havezlän, duyguylan öptüydü yanaklarını, dudaklarını. Dinnendiynän birkaç gün, tutundaydu çiftçilik işlerinä. Saldatlık hem cenk diıştirmiştilär

Kırçuyu. O görünürdü şimdi taa büyük, taa nüfüzlü yaşlarına bakarak. Ama hep ölä duygulu sevârdi Katiyi, sevârdi kızcaazını, sayardı anasını. Anası da, karısı da duyardılar, ki Kırçu haliz ev saabisı, haliz çorbacı, da onun aazına bakardılar.

Kavalcı Nastika ancak bitirdiydi iki klas pedagogik şkolasında, açan Basarabiya genä alındıydı 1944 yılın harman ayın bitkisindä Sovet Birliin içinä. Üüredicilär gittiylär Romınıyaya.

Sovet Birliin kuvetleri yolladıydılar üüredicilik kursalarına o gençleri, angıları bitirmişti birkaç klas lişeylerdä, pedagogik şkolasında yada gimnazıyayı. Onnarın arasında bulunardı 16 yaşında Nastika da, ani sora çalışardı üüredici Yarküüdä.

Şkolada uroklar başladıydılar canavar ayın 15-inci günündä. Hepsi üürenicilar tekrarlardılar bitki klası, ani yapmıştilar rominnarda. Onuştan Dani hem Zina Kavalcı, makar ki üürenärdilar pek islää, enidän gezärdilär 3-üncü klasa. Zavallı Zina ikinci kerä tekrarlardı klasları.

Üürenilärdi şkolada moldovanca, Nistrunun öbür tarafından dilindä rus alfavitinnän. Uroklar geçärdilär meraksız. Üürenmäk kiyatları, tetradi yoktu.

Şimdi cenk vakıdında kin duyulardı hererdä. Küüdä olardı çok kötü olaylar. Kapadıydılar primarı Tukan Evgeniyi, onun yardımcısını Karayani Kostiyi, o kişileri, kim primar ayırılmıştı romınnarın vakıdında 1920-1940-ıncı yıllarda; kimin vardı ilışiklii romınnarın kuvetlerinnän 1941-1944 yıllarda.

Tezdä işidildiydi, ani saalam, 55 yaşında adam, Tukan Evgeni ölmüş kapanda Kahulda. Hep ölä ölärdilär kapanda başka kapancılar da. Aylelerinä kimsey cevap vermäzdi,

nedän yok olardılar onnarın kocaları-bobaları hem nerdä gömülüydülär. Şüpeli durardı hepsi, kim sayıldar varlıklı çorbacı.

Küülülärä koyulduydu büük vergi, yıl sa diildi bereketli, ama zaabtlär saymazdılar bunu önemni. Gezärdilär auldan-aula, evdän-evä istrebiteällärlän bilä. Hepsinä sorardılar:

–Nerdä saklı tutêrsınız terekenizi? Verin kendiliinizdän! Eer bularsak saklı terekä, ev saabisini sokaces kapana, terekeyi dä alaces bitki teneyä kadar!

Ölä dä olardı. Komisarlar genä başladıydılar sorguya çekmää varlıklı aylelerin başlarını. Dayma çaarılardı küü sovetinä yada rayona Kavalcı Dobri dä. Dönärdi evinä kapsık, yorgun, dürük. İkinci günü, ükledip taligayı terekäylän, götürärdi vergisini. Hep ölä götürärdi yaanı, yımırta, süt, piinir, yapaa. Karısı Anka sorardı ona:

–Sölä bana, Dobri, neylän doyuracez uşaklarımızı kışın? Dobri brakardı bu soruşu cuvapsız.

Sade taa aşaa iildärdi kafasını. Küüdä tuz, sabun etişmäzdi. Başladıydı tif salgını.

Kıran ayında hastalandıydı Dani hem Zina. Taa aar geçärdi Daninin hastalıı. O dayma kaybedärdi kendini, ama naz yapardı taa çok Zina.

–Sıcak, pek sıcak geler bana, bunalêrım! – deyärdi o.

Anası-bobası yattırdılar Daniyi camalın boyuna, Zinayı da – pençereyä yakın. Az vakıttan sora Zina genä aalaşardı:

–Üşüdüm, pek üşüdüm, dondum!

Onu geçirärdilär camalın boyuna, Daniyi dä – pençerenin tarafına.

Dani hiç tutmazdı aklında bu olayları. O bilmäzdi, ani anası umut etmäzdi, ki o alışacak. Bilmäzdi, ani anası

tutuşturmuştu kandilcii hem hazırlamıştı mum, günnük ona deyni. Ama Allah korumuştı Daniyi bölä eceldän. Bir aydan sora o başladıydı alışmaa. Taa ileri alıştıydı Zina.

iki buçuk ay Dani hem Zina gezmediydilär şkolaya. Baştan onnarın klasın üüredicisiydi Mariya Vasilyevna Paskal – bir akıllı, ii kalpli delikannı kız. O evlendiydi aşırı küüdän bir üürediciyä, da onun erinä geldiydi Vasili İvanoviç Burka – az bilän, ama hodul hem inat erif.

Dani beenmediydi onu taa ilk gündän. Uroklar geçärdilär bıktırıcı bir halda, can sıkıntısınan, ilk sıradan arifmetik urokları. Ne savaşırdı annatmaa üüredici, Dani artık bilärdi romın şkolasından. Ancak bitirärdi Vasili İvanoviç yazmaa ekzersizleri yada problemayı tablaya, Dani hemen sölärdi çıkışlarını.

– Kavalcı, bän sana sormadım, – kızardı üüredici, – taa bir kerä ölä yaparsan, uuradacam klstan!

Dani susardı. Susardı Zina da. Urok bitärdi, hesaplar hem problema kalardılar çözülmelik.

Front gün-gündän uzaklaşardı. Düüşlär gidärdilär aşırı devletlerin teritoriyasında. Yarküüdän kimsey bulunmazdı centä. Onuştan o az duyulardı burada.

Kimi kerä küüyün içindän geçärdilär Kırmızı Askerin bölükleri, ani gidärdilär fronta. Erleşärdilär küüyün kenarında, ceviz aaçlıında, çadırlarda. Gençecik saldatlar, genç ofiçerlär koolardılar ayak topunu, güreşärdilär biri-birinnän, çalışardılar unutmaa, ne bekleer onnarı frontta.

Maalenin uşakları, aralarında Dani dä, toplanardılar onnarın dolayına, meraklan gözedärdilär oyunlarını. Açan iyärdilär üülen ekmeeni, kalan arpa bulgurundan kaşayı verärdilär uşaklara.

1944-üncü yılın bitkisindä 18-45 yaşında adamnarı zorlan götürärdilər yısıdılmayan vagonlarda Rusiyaya zavodlarda yada şahtalarda işlemää. Çok gagauz aylesi kaldıydı ev saabisiz. Birkaç kişi ölmüştü yolda.

Kavalcı Dobriyi aldıydı bir rus – un maşinasının direktoru, cenk invalidi Motorin İvan İvanoviç, izmet etmää maşınada taligasınnan, da o kaldıydı evindä.

Cenk bittiydi 1945-inci yılda hederlez ayın 9-uncu günündä Germaniyanın kapitulätiyasınnan.

Romıniya, naştist Germaniyanın soyuznii olarak, ensenildiği günduusu tarafında cenktä da vazgeçtiydi hembettän umudundan almaa geeri Basarabiyayı hem Bukovinanın poyraz tarafını. Sovet Birliinnän bilä sä, kazandıydı günbatısı tarafında cengi da çevirdiydi Transilvaniyayı. Ama bitkidä hesaba alındıydı sade onun soyuzniklii naştist Germaniyanın da, Parij Barış Annaşmasında 1946-ıncı yılda, sayıldıydı ensenilmiş devlet.

Bütün Sovet Birliindä o günü hepsi şennennärdi, makar ki may herbir ayledä vardı kişilər, angıları vermişlər canını o cenktä.

Kimsey bilmäzdi, kaç saldat Sovet Birliin tarafından yok oldu ydu cenktä. Bu gerçeklii Stalin saklardı Sovet Birliin halkından.

Vermişti yaşamasını bu kannı cenkä Tişa da. Kirez ayın bitki günnerindä, bulunarkan Tumarvada, Kavalcılar dolaştıydılar Melinneri. Mariya İvanovna hem Grigoriy Petroviç görünärdilər şindi iki ihtär kişi gibi. Saçları aarmıştı, durmadaan aalardı. Mariya İvanovna giyimniydi kara fistannan, angısının yakası doz-dolay kaplardı ensesini. İkonanın altında bir sergenciktä bulunardı Tişanın patredi

kara şiritlän köşelerindä. İkonada yanardı kandilcik, sergenciktä dä – bir büyük mum. Daninin gözleri dolduydu yaşlan.

O sinkalı gözlü Tişa, o pek cana yakın Tişa, angısını pek beenärdi Dani, geçmişti diveçlää. O gözäl çocuk, angısı bekim taa öpmemişti hiç bir kızın dudaklarını, datmamıştı karının tenini, yoktu artık bu dünnäada.

Patredin yanında duarda asılıydı bir ramkacık, sırça altında da – bir kiyatçık, angısında yazılıydı rus dilindä:

“Mariya İvanovna hem Grigoriy Petroviç, yollêêrız sizä acı haber, ani oolunuz Melin Tihon Grigoryeviç düştü girgin ölümnän Keniksbergi almak için düüşlerdä!” Bölün komandiri kapitan Zaharov İvan Vasilyeviç.

Patretçiin yanında asılıydı iki medali: “ЗА ОТВАГУ” hem “ЗА ВЗЯТИЕ КЕНИГСБЕРГА”.

IX

Bittiydi cenk, ama bitmediydi kavga zaabitlerin hem çiftçilerin arasında. Bükük vergi, ani koyulduydu küülülerä, boşalttırdıydı hambarları, braktıydı çiftçileri rezervasız.

Küüdä olmazdı horu, yapılmazdı düün. Sade maalelerdä çırtma sesinä pazar günneri toplanardı delikannılar.

Kavalcı Dobrinin delikanni kızı Sandika, sormadaan anasına-bobasına, evlendiydi küüdä saygısız ayledän bir çocaa – Kapancı İlişkaya. Dobri, ii kalpli, aklısınnan yaşayan adam, pek üfkelenmişti. Gezärdi dürük, er bulamazdı kendinä, sıklaştırdıydı girmää maazaya. Ama tezdä uslandıydı da iki haftadan sora karısınnan Ankaylan çardıydılar gençleri prost etməä.

Sandika hem İlişka diz çöktüydülär onnarın önündä da öptüydülär ellerini, sora ikonayı. Yazıldıydılar küü sovetindä karı-koca gibi, da yapıldıydı sade bir konuşka Kavalcılarda gelinin hem güvenin yakın hısımınarınnan. Dobri hem Anka verıydılär gençlerä Sandikanın kız çizini hem baaşladıydılar bir düvä.

1945-inci yılın güz vakıdında hem bütün 1946-ıncı yılda oldıydı kurak – yaamadıydı ne kaar, ne yaamur. Yazın durardı pek sıcak havalar. Maavi göktä kimi kerä orda-burda peydalanardı kısır bulutlar, ama kızgın üülen lüzgeri sade gezdirärdi onnarı faydasız kuru topraan üstündä. Kışın sa ölä suuktu, ani var bir laf, taşlar çatlardı.

*

1946-ıncı yılda gücük ayın 10-uncu günündä geçtiydi seçimnär Sovet Birliin Üüsek Sovetinä. İki deputat erinä vardı

sade iki kandidat: Vetçinkin Kuzima Födoroviç – Sovet Birliin geroyu, Kahuldakı 12-nci pogranzastavanın komandiri, angısı 14 saat, taa etişincä Kırmızı Askerin bölükleri, braamamıştı nemçeleri hem romınnarı geçsinnär Prutu, hem Mordoveţ İosif Lavrentyeviç – Moldova Sovet Soţialist Respublikasının devlet eminnik¹¹ bakarı.

Üüredicilär, küü sovetin izmetçileri, komsomollar, başka aktivistläär taa gecedän gezärdilär evdän-evä da yollardılar küülüleri seçimnerä – “kiyat atmaa”. Yarküüdä büyük “şennikti”. Küüyün sovetindä çalardı klarnetlään “Katüşayı” Mumcu Vani, oolu da düüyärdi dauļu. Seçim kesimneri bulunardılar devledä alınmış zengin aylelerdän evlerdä. Herbir kesimdä urnanın yanında kırmızı galstuklan durardı pionerläär. Patefon çalardı cenk vakıdın türkülerini.

İkinci günü bilinärdi, ani seçimnerä katılmış 99,99 proţent seçimci; 99,98 proţent vermişläär seslerini bu kandidatlar için.

*

Geldiydi orak vakıdı. Kavalcı Dobri çavdarlan ekilmiş bir hektardan topladıydı sade 300 kila tenä.

İlkyaz ekinneri başak baalamadıydılar, kaldıydılar ufacak. Papşoyların koçannarı, gündöndünün sapları bümüşülär dizä kadar. Dübüdüz kurduydu ot, aaçların yaprakları. Baalarda üzümnäer buruştuydular, kurduydular çotuklarda. Tolokalarda eşerärdi sade acı pelin hem sütlen, kırlarda – çorlan hem çökelek, küüdeki derä izin boyunda – genger hem sarı tiken.

Bölä hallarda kuvetläär istärdilär çiftçilerdän ödeşsinnär devletlään, versinnär terekä vergisini. Kavalcı Dobri ödeştiydi

¹¹ *Eminnik* – securitate/безопасность.

bıldırkı terekäylän. Evindä kaldıydı sade bir çuval un hem 120 kila toomnuk çavdar.

Batrak hem karı sovetlerin, komsomolun temsilcileri hem bir istrebitel tüfeklän gezärdilär evdän-evä da süngülärlän içerlerdä, kilerlerdä, maazalarda, sayvannarda – hererdä, aarardılar gömülü terekä. Açan bulardılar saklı bir zengin yada orta ayledä, bitki teneyä kadar ükledärdilär taligalara, götürärdilär garaya da boşaldardılar açık erä, demir yolun boyuna. Ev saabileri düşärdilär çok vakıda kapana yada yok olardılar hembettän.

Haksızlık, uursuzluk duyulardı küüdä. Umutsuzluk, korkuntu kapladıydı insannarı.

Azuoglu Örgi yaşardı evindä sade izmetçisinnän Marinaylan, angısı giyimniydi paalı rubalarlan. Kulaklarında yalabıyardı altın küpelär, ensesindä – dizili sedeflär. Kızı Jeni kocasinnan gitmişti romınnarlan. Ödeştiydi devletlän. Yoktu vergi borcu, ama ona koyduydular üstünä versin taa 2500 kila terekä. Örgi kayıl olmadıydı, dedi, ani onda başka terekä yok.

İki gün aktardıydılar içerlerini, aulunu. Bulduydular iki kuyu birär buçuk ton boodaylan hem çavdarlan: biri örtülü samannık altındaydı biri dä – suuk odanın döşemä altında.

Elbetki, kimsä amazladıydı, nerdä saklı kuyular. Bezbelli, o kişi, kim yardım ettiydi kazmaa onnarı. Azuoglu duyardı, ani o yaptı bu fenalıı. Örgi ödeştiydi bol-bol yardımcısinnan, onuştan annamazdı, ne fayda oldu o erifä amazlamak için.

Terekeyi taşıdıydılar garaya, ev saabisini sä kapadıydılar.

Kapancıların evleri, averäları alınardı devledä, ayleleri sä kalardılar sokakta. Alındıydı Azuoglunun da evi, averäsi. İzmetçisi yok oldıydı. Kimsey bilmäzdi, angı tarafa almıştı

yolunu hem nekadar paalı ufak işleri götürmüştü kendisinnän.

Kavalcı Dobrinin aylesi, orta kategoriyada sayılarak, kurtulduydu tamannayıcı vergidän. O karısinnan Ankaylan, uşaklarinnan çalışardı toplamaa alaf için ekinnerin ufak saplarını, paşoyların kuru koçannarını, biçärdi çorlan, başka yaban otu da tepelärdi aulunda. Çalışardı, kışın ölmesin aaçlıktan hayvannarı.

Dani komşu çocuklarlan her gecä gidärdi kira atlı otlatmaa beygirleri. Aaç hayvannar iyärdilär ne olursa: körpä çorlan, hıştır, kuru koçan yapraa...

Bir avşam Kavalcı Tanasın unukası Todur, üç yaş taa büyük Danidän, biraz ahmakça çocuk, koymuş Daniyi yola gitsinnär başka erä otlatmaa beygirleri. Onun bobası, Kavalcı Örgi, iki yıl geeri aldıydı satın Dobridän ucus bir ihtärca beygir. Çalışardı meracı. Todur demiş Daniyä:

– Bän bilirim bir paşoyluk erini, nereyi toplanêr çok çocuk beygirlerinnän. Orada paşoy baalamış koçan tenäylän. Biz yakêriz ateş da pişireriz paşoy, beygirlär dä otlêrlar yada iyerlär paşoy.

Dani inanmış onu, ama boşuna. Duruklanmışlar bir kulakta, o kurak yıl için sıradan paşoylukta. Can-cun yokmuş dolayda. O gecä hava açıktı, ama karannıktı. Ay geç duuardı o gecelerdä.

Daniyi kapladıydı umutsuzluk, annadıydı, ani o erif yalan söylemiş. Kolverdiydilär boş beygirleri da yattıydılar paşoyluun içindä, diil pek uzak yoldan. Todur o saat daldıydı uykuya. Sivri sineklär sürüylän sardıydılar Daniyi. Bezbelli o az akıllı Todurun kanı da acıymış.

Gecä yarısında göktä peydalandıydı ayın yarım diski.

Yoldan işidilärdi bir taliga gıdırdaması hem adam sesleri. Lafedärdilär rusça, süümäklän karışık. Taliga durduydu yakın o erä, neredä bulunardı Dani hem Todur. Dani enikunu soluyardı, işidärdi, nicä düüler ürää. Todur sa horuldardı sansın bir nazlı beygir. Dani elinnän kapadıydı onun aazını. Öbürü uyandıydı, ama Dani verdiydi bir nişan sussun.

Biraz vakıttan sora taligacılar gittiydilər, da Dani uslandıydı, korkusu geçtiydi. Aydınlandıyan sa, o denedi, ani bir beygiri yok olmuş. Kahir hem hasret kapladıydı canını. Nicä o annadacek anasına-bobasına, ani inandı ahmak Toduru, gitti ölä uzak erä da kaybetti beygiri?

Bir kişnemäk işidildi, uzaktan. Ona görä kişnedi, öbür beygir. Az vakıttan sora döndüdü yok olan beygir. Ancak durardı ayakların üstündä. Titirärärdi bütün köpüklü güüdesi. Bezbelli o kişilär koşmuşlar onu taligaya başka pek yorgun beygirin erinä da haydamışlar düşüncä. Koşup kendi dinnenmiş beygirini, bunu boşlamışlar. Hayvan dönmüş o erä, neredä kalmış eşi. Dani yaklaştıydı ona, sarmaştıydı ensesinä, suvazladıydı kalaanı. İstediydi göstermää beygirinä, ki acıyêr onu hem şükür eder, ani dönmüş saabisinä.

Döndüynän evä, Dani annattıydı anasına-bobasına, ne avantüra geldi başına gecän gecä. Onnarı sıklet aldıydı, ani ölä zeetä düşmüş beygircik hem çok seviniş, ki Dani saalam dönmüş evä. O zamannarda gagauz çiftçilerin aylesindä nazlı uşak yoktu. Sınaşardılar işä hem cuvap vermää kendini kullanmak için taa küçüklüündän.

Kavalcı Nastika gittiydi üürenmää Kahul Pedagogik Şkolasına, ikinci kursa. Makar ki çok kerä aaç durardı, üürenärdi pek islää.

Pazar günneri maaledän karılar üülendän sora toplanardılar gölgedä bir çorbacı aulun boyunda da serinnedärdilär cannarını boş laflarlan. Kavalcı Anka da gidärdi kimi kerä o toplantılara. Bir uzak hısıımı demişti:

– Dün bizi, karı hem batrak sovetlerini, komsomolları bir temsilci rayondan topladı küü sovetinä da ölä lafetti: “Kışın açlık olacek, ama devlet sizä, batraklara hem fukaaralara, yardım edecek. Zenginnär sä yok olaceklar”. Düşündüydüm sizi, Anka. İkindän canım acıydı, ama sora fikirlediydüm başka türlü. Yaşadınız pek islää şindiyä kadar. Geldi vakit sizä dä zeetlenmää.

Anka döndüdü evinä. Gözleri doluydu yaşlan. Canavar ayında ansızdan öldüdü Kavalcı Kolinin karısı Kişa. Bir aydan sora aar hastalıktan öldüdü kendisi dä. Onu bitki yıllar pek zeetlärdi karnı acısı. Dobri gömdüdü onnarı hristiyanca, tabutta.

Kavalcı Ankanın raametli Sofi kakusunun gelini Aksina, angısının vardı küçük uşacı, kocası sa bulunardı Rusiyada iş frontunda, komşu küülerdän karılarlan bilä, almıştı garadan açık erdän iki kazan booday. Tutulduydu da düştüydü kapana on yıla. Uşacını büüttüdü kakusu.

Kıran ayında başladıydı aaç ölmää ilkin batraklar. Öldüdü Ankanın uzak hısıımı da. Birär-birär yok olduydu bütün aylesi.

Küülülär kesärdilär imää deyni hayvannarını, beygirlerini. Kuvetlär sä hep aarardılar çiftçilerin evlerinä terekä tamannamaa küüyün vergi planını, genä sokardılar kapana çorbacıları.

Sandika döndüdü anasına-bobasına. Bozulmuştu dirlii kocasinnan. İlişka istärmış kesmää imäk için düveyi, angısı

beklärmiş buzaalamaa beş aydan sora. Koca gibi dä göstermemişti kendisini makar sıradan uurda. Yakın iki yıl yaşardılar barabar, ama ölä dä kalmadıydı Sandika üklü. Getirdiydi geeri düveyi dä, çüizlerini dä.

Dobridä olduydu şindi iki inek. Onnara çok alaf harcanardı. O sattıydı bir beygirini canavar ayında Tumarvada. Öbürünü kasım ayında verdiydi ucuz çüusunun ooluna Kavalcı Tanasa. Etişmäzdi alafı doyurmaa onnarı da.

Dobri annardı, ani Tanas beygiri kesecek imäk için. Beygircik sansın duyardı, ne olacek onunnan, da akardı yaşları. Aalardı Dani. Ancak tutardı yaşlarını Dobri.

Gün-gündän taa beter olardı yaşamak Dobrinin aylesindä dä. Vardı yaanı, biraz zarzavat, turşu, ama yoktu ekmek. Onsuz sa tok olmazsın.

Küü soveti başladıydı satmaa fukaaralara, orta aylelerä hem baaşlamaa topraksızlara dört kila terekä bir aya kişi başına. Kabledärdi Kavalcının aylesi dä. Herbir aylenin payından alıncı bir litralık bankaylan terekä mezar kazıcılarına deyni.

İnsannar o terekedän yapardılar kayada bulgur yada un, ama o etişärdi salt bir-iki haftaya. Onuştan her gün açlıktan ölärdi çok kişi. Öldüydü Ankanın batüsü da, Kristoglu Demirçu.

Kavalcı Dobri verärdi Tumarvada ofiiterlerä bir büük hem gözäl, düzendä dokunmuş kırmızı gül hem lelek resimnerinnän kilimi, iki 3-kilalık somun kara ekmek için.

Şkolada üürenicilerä satıncı ikiüz gram kara ekmek. Daninin iki kolegası, angıların bobası Meracı Ristu – küü soveti başının oolu – ekmek fırınının direktoruydu, satardılar paylarını ona. Dani o ekmekleri payedärdi Zinaylan.

1947 yılın gücük ayında tertiplendiği birkaç barak distrofiklerä deyni. Kimisi alışardı, ama çoyu ölärdi orada da.

Mezarcılar kazardılar mezarın kenarında büyük kuyular: 10 m uzunnuu, 3 m genişlii, 2 m derinnii. O kuyulara gömördilär ölüleri tabutsuz, atardılar onnarı kuyuya nicä olarsa, kütük gibi.

Zaabitlär zorladıydılar çorbacıları boyundruklamaa ineklerini da taligasinnan, açan düşecek sırası, götürmää maalesindän ölüleri mezarlaa.

Yarküüdä bu zamana kadar kimseyin hiç aklına da gelmäzdi, ani läüzim olacek boyundruklamaa saamal yada yakın buzaalamaa inekleri.

Geldiydi Dobrinin sırası. Ona haber vermiştilär, angı evlerdä var ölü insan.

– Boba, al beni dä seninnän, – dediği Dani.

– Oolum, bu iş diil senin gözlerinä deyni. Gecä uykunda sora fena düşlär görecän, – cevap verdiği bobası, ama meraklı Dani düşünmäzdi verilmää:

– Açan sän ükledecän taligaya ölüleri, bän tutacam inekleri. Onnar korkudan var nasıl kaçsınnar.

– Ne kötü vakıtlara etiştik, – fikirlärdi Dobri, – 12 yaşında uşak sınaşık ölüyü görmää bir ihtär gibi.

Kavalcı üklettiydi taligasına üç evdän 11 ölü. Koyduydu üstlerinä bir hasır, koşun başına da ineklerin tarafından bir aykırı tafta, angısının üstünä oturduydu oolunnan da gittiği mezarlaa. Kuyu yakın doluydu ölülärlän. Mezarcılar boşalttıydılar Kavalcının taligasını o kuyuya da tutunduydular gömmää onu. Dobri hem Dani yollandıydılar evinä. Yarım yol sustuydular ikisi dä, kaskatı kalmıştilar o iirenç görüdän. İlkin lafettiği Dani:

– Boba, olduydu mu Yarküüdä şındiyä kadar açlıktan ölsün ölä çok insan?

– Olmıydı, çocuum, – dediydi Dobri. – İşidildi, ani pek çok insan açlıktan ölmüştü Ukraynada 1932-1933 yıllarda. Bucakta olardı kurak yıllar ildän dä, ama o zamannar koyulmazdı çiftçilerä vergi terekäylän. Onuştan çoyunda vardı rezerva ilerki yıllardan, fukaaralara sa bankalar ödünç verärdilər papşoy, yardım edärdi kliselär, da insannar çıkardılar kıştan. Kimsey ölmediydi açlıktan. İşitmedim bobamdan da, dädumdan da, ani makar bir kerä bölä seremcä gelsin gagauzların başına.

Küüdä may kalmıydı beygir, köpek, kedi. Hepsi olduydu kurban aç insannara. Olduydu kaniballık oluştaları da, ama zaabıtlär saklardılar onnarı.

Kavalcı Dobrinin sokak aşırı komşularını – büyük yaşlı karı-kocayı, angıları ileri zengindilər, bir gecä öldürdüydülär. Cellatlar bıçaklamışlar nereyi razgelärsä, çalmışlar ne ellerinä ilişmiş: dikmää maşinasını, yarım küp piinir, bir bakır papşoy unu...

Dobri koyduydu dışardan kapuya eni mandal, avşamnen alardı içeri diireni, naca. İnekleri kilitlärdi dama, koyunnarı – sayvana.

Daniyi hem Zinayı Dobri geçirärdi şkolaya, uroklar bittiynän, alardı geeri. Korkardı olmasın bir seremcä uşaklarınan. Kaybelärdi izsiz diil sade uşaklar, ama genç insannar da. Kimisini bulardılar ölü Tumarva yolunda yada küü içindä, açan kaar eriyärdi.

Açlık, kaniballık kapladıydı bütün Basarabiyayı, ama taa beterdı olaylar Moldovanın orta hem üülen tarafından küülerdä, Bucakta.

Kimsey bilmäzdi doorusunu, kaç kişi aaç öldüydü, kaybeldiydi o betvalı, zulum vakıtlarda. Sovet Birliin zaabitleri yapmazdılar sayım yok olan insannara.

Kirçu Karamuk taa canavar ayında yanaşıydı demir yoluna makazçı. Kabledärdi talonnan 400 gram ekmek kişi başına bütün aylesinä. Kati çalışardı izmetçi barakta da çöplenärdi orada. Butakım onnar taa kolay kışladıydılar.

Baba Marta ayında buzaaladıydı Kavalcı Dobrinin inää, iki aydan sora da – Sandika kızının düvesi. Düzüldüydü bölä biraz yaşamak onun aylesindä dä.

X

Geldiydi vakit düşünmää, nicä yaşamaa ileri dooru. Küü soveti kurduydu plan herbir aleyä, kaç hektar ekmää arpaylan, kaç ta – papşoylan. Verärdi ödünç toom: 80 kila arpa hem 40 kila papşoy tenesi bir hektara.

Kavalcı Dobri ekti ydi güzün iki hektar çavdar. Şindi, plana görä, lääzımdı eksin 4 hektar arpa hem iki hektar papşoy. Kabletti ydi 400 kila toom terekesi, serpilmiş maasuz zihirlän koryuculuk için çiftçilik zararçılarında. O ilacın pek bet kokusu vardı.

Dobri sürdü ydü ineklerinnän tarlalarını Daniylän bilä. O hayvannar diildilär sınaşık tutmaa çiziyi. Dani edärdi inekleri, brakmazdı çıksınнар çizidän, Dobri sa kullandı puluu. Bir gündä sürärdilär yarım hektar. Açan bir hektarlık tarla uzaktı küüdän, gecelärdilär kırdä. Dobri saayardı inää da pişirärdi bulamaç avşam ekmeenä deyni. Biçärdi türlü yaban otu da doyardı inekleri koş içindän. Sakınardı kolvermää otlasınнар. O zamannar çok canavar haytası gezärdi kırlarda, onuştan bütün gecä yakardı ateş. Dani bir kerä sordu ydu bobasına:

– Korkmêêrsın mı, ani hırsızlar geleceklär ateşä dä, öldürüp bizi, alaceklar inekleri?

– Onnar da korkêrlar bizdän, nicä biz onnardan. Hepsi korkêr gezmää gecä kırdä, – cuvap etti ydi bobası, ama kosayı hem naca tutardı yanında, kuşku ydu uykusu.

Dobri ekti ydi 60 kila arpa hem 35 kila papşoy hektara. Ölä normaya sınaşıktı çiftçilär Yarküüdä. Kaldı ydi 80 kila arpa hem 10 kila papşoy tenesi.

Anka yıkadı ydi birkaç kerä haşlak suylan o zihirli

teneleri, kokusu kaybelincä, kuruttuydu güneştä, sora da fırında. Düüdüydü dübektä arpayı, ayırdıydı tenelerin kabını, sora özündän yaptıydı kayada un.

Beş ayın içindä seftä pişirdiydi fırında haliz ekmek arpa unundan. Seftä etiştiydi hepsinä doyunca imää sofrada ekmek.

Küüdä birkaç kişidä kalmıştı beygir, öküz yoktu kimseydä. Sade birkaç çorbacıda vardı iki inek. Az ayledä kalmıştı birär inek. *Onnar uydurmuştlar boyundruu bir inek için.*

Bu çorbacılar ekiydilär toomnarı sürülmüş tarlaya. Başkaları çalışardı ekmää makar bir hektar bellän yada kazmaylan. Çoyu sa fukaara aylelerdän harcardılar ödünç toomnarı imäk için da otalanardılar, kimi kerä ölüm dä olardı.

Çok iş açıldıydı baada. Çotuklarda çıbıkların yarısından zeedesi ya kurumuştı, ya da donuktu. Lääzimdi enikunu paklamaa onnarı, taa çok göz brakmaa saa çıbıklarda. Bunu Dobri yapardı sade kendisi, inanı yoktu kimseyä.

Sandika dikärdi çotuk sıraların arasına sarmısak, suan, toplardı bobasının ardından kesilmiş çıbıkları da yıvardı onnarı baayın kenarına. Avşamnen alardılar çıbıkları evä, olsun neylän yısıtmaa camalları suuk vakıtta.

Kışın çok kaar yaadıydı, ilkyaz da yaamurluydu. Çiftçilär umutlanardılar olsun bereketli yıl, ama yoktu maana pek sevinmää. Çorbacılar koyulduydu enidän büyük vergi terekäylän, ödünç verilmiş toomnar için dä lääzimdi ödeşmää.

Yarküüdä popazların evindä açıldıydı uşak evi dolay küülerdän ondört yaşından aşaa üsüzlerä deyni.

Terbiyecilär lafedärdilär sade rus dilindä. Bir komşu moldovan küüyündä vardı taa bir uşak evi moldovan dilindä.

Kavalcı Dobri uşaklarınnan genä gecedän geceyâ kadar bulunardı kırdâ, baada. Kazardı papşoy tarlalarını; kazardı, hereklärdi baayı; biçärdi çayırdâ, tepelärdi, taşıyardı auluna alaf otunu. Baayın içinä ektiydi salata, karpuz, kaun; haşladıydı patlacan, biber.

Sandika büük şeremetliklän yapardı herbir işi kırdâ da, baada da, evdä dä. Geçtiydi kahırî kocasınnan ayırılmaktan sora, görünärdi bir delikannı kız gibi.

Açan başladıydı kararmaa üzümnä, olmaa karpuzlar, kaunnar baada, Dobri yolladıydı Daniyi beklemää baayı. Her avşamdan sabaaya kadar kendi dä bulunardı orada. Getirärdi sıcak manca ooluna. Gündüz sä Dani iyärdi salata, karpuz, kaun, olmuş üzüm. Tez geldiydi kendinä aaçlıktan sora. Baştan biraz korku alardı onu, ama tezdä sınaştıydı yalnızlaa. Baacı da dayma dolaşardı onu.

O baacı iyärdi kelemä sıçanı. Kimi kerä pişirärdi onu Daninin bordeyindä, ama Dani çok kerä kayıl olmazdı, neçinki sora pek çirkin koku kalardı bordeydä. Dani azetmäzdi o adamdan, sanardı, ani başlamış benzemää kelemä sıçanına. Diildi hoş onu görmää.

Bir vakittan sora uşaklar başladıydı peydalanmaa başka baalarda da. Olduydu iki komşu Danidä dä: bir ona akran çocuk hem bir kızçaaz 14 yaşında – Sonä adıydı. Gözäldi, benzärdi bir gül toomruuna, ani te-te açılacak. Onnar kardaş uşaklarıydılar, sınaşmıştılar olmaa taa çok birerdä. Çocuun anası yoktu, ölmüştü birkaç yıl geeri. Yaşardı sade bobasınnan hem delikannı batüsunnan. Onuştan, bezbelli, ölä baalıydı o kızçaaza.

Dani görünärdi taa büük yaşlarına bakarak. O kızcaaz göz koymuştu ona: ba yaklaşırdı ansızdan ardından, yapışardı arkasına da kaplardı gözlerini auçlarınınan, ba, sanki razgelä, dokunardı ona. Dani herkerä duyardı onun sıcacık ellerini, tenini, tombarlacık güüsçeezlerini, da ürecii başlardı düülmää sık-sık. Canı çekärdi oynaşmaa onunnan, suvazlamaa güüsçeezlerini, sokmaa elini eteciinin altına... ama o çocuk hiç ayırılmazdı onnardan, da yoktu nicä gerçekletmää neetini. Ölä geçärdi Sonänın da havezi braamaa Daniyi yapsın ne isteer.

Geldiydi harman vakıdı. Kavalcı Dobrinin 2 hektar topraa ekili çavdarlan bereket vermediydi. İncecik bildirkı çavdar teneleri uymazdılar toom olmaa. Bir yarısı hiç çıkmadıydı, öbürü donduydu kışın.

Arpaylan ekili tarlalardan aldıydı 12 şentner terekä hektar başına – toplama 4800 kila. Götürdüynän vergisini 2000 kila hem ödeştiynän toom için 320 kila, ona kaldıydı 2480 kila arpa, angısı pek yakışmazdı ekmek yapmaa.

Yarküüdä yoktu kiminnän diişmää arpayı boodaya. Tumarvada sa yada Bolgradta booday 2-3 kerä taa paalydi arpadan.

Melin Grigoriy Petroviç yardım ettiydi Dobriyä diişsin 6 çuval arpayı 2 çuvala booday onunnan, da artık Kavalcılar kimär kerä iyärdilär doyunca biyaz ekmek. Taa sık katardılar booday ununa papşoy unu, ama ölä dä tatlı ekmek olardı. Aaşıktan sora Yarküülülere ekmektän taa tatlı imäk yoktu.

Dani döndüydü evä baayı bozduynan. Dobri yaptıydı 5 fıçı şarap. Üç fıçıyı erleştirdiydi maazaya, iki fıçıyı da – küçük evin bir odasına duarın boyuna da bu taraftan işlediydi taa bir duar, olmasın kolay onnarı bulmaa. Şaraplar için büük

---

vergi koyulardı paraylan. Kuvetlerä Dobri bildirdiydi, ani yapmış sade 1000 litra şarap.

XI

Zaabitlär verdiydilär çiftçilerä ödünç güzlük toomu. Kavalcı Dobri ektiymi ineklerinnän 3 hektar. Diildi sınaşık ölä booday ekmää. Korkardı donmasın ekinnär kışın. Bucakta çiftçilär alışıklılar ekmää ilkyaz boodayı.

Yarküüdä kurulduydu ilk kolhoz “Eni yaşamak” adına. Onun başı olduydu Savçenko Andrey Andreeviç – ukrain, ani dönmüştü cenktän. Evliydi bir karıyan, angısını, sölärdilär, nemtelär haydamıştılar Germaniyaya aar işlerä. Ama benzemäzdi o aar işä koyulmuş insana. Auçları, parmakları – pamuk gibi yımıştı; kula saçlı, pembä yanaklı, kırmızı dudaklı karıydı. Çalışardı bibliotekacı.

Kolhozun pravleniyası erleştirildiymi Tukan Evgeninin evindä.

Kurulduydu maşına-traktor stanşiyası (MTS), angısı izmet edärdi taa beş Yarküüyün dolayında küülerin kolhozlarına. Onun direktoruydu Velihov Aleksey Nikolayeviç.

Kolhoza yazıldıydılar ilk sıradan fukaaralar, angıları yoktu ne kaybetsinnär, hem birkaç çorbacı orta kategoriyadan. Zenginneri kolhoza almazdılar, ama onnarın toprakları çernozöm erlerdä alındıydılar kolhoza. Verdiydilär sä onnara tarla taşlıkta yada kumsallıkta. Kavalcı Dobri, nicä başka çalışkan çorbacılar da, istämediymi girmää kolhoza.

Güzün traktoristlär çıktıydılar kira sürmää kolhozun topraanı. Birkaçı gelmişti başka erdän, ama aralarında vardı Yarküüdän dä gençlär, ani geçmiştiylär kursaları rayonda: Karaman Dimitrinin oolu Koli, Meracı Dimunun oolu Mälçu, Jenioglu Örgi...

Çıkardıydılar kıra kolhoznikleri, üürenicileri kırmızı lozunglarlan: YAŞASIN TOVARIŞ STALİN – DÜNNÄÄ HALKLARIN BOBASII YAŞASIN SOVET BİRLİİ!..

TraktoristläR çekärdilär ilk çiziyi. Muzikacılar çalardılar düz hava. Hepsi oynardı horu. Kinocular çıkarardılar bu oluşu kinoya...

Dani hem Zina gezärdilär 6-ıncı klasa. Matematika uroklarını üüredärdi Yanikov Stepan Borisoviç – un maşinasının mekaniin oolu. Bitirmişti Bolgradta lişeyi. Düşmüştü Romıniya askerın tarafında macarlara karşı. Yalvarmıştı alınsın düşmää Kırmızı Askerdä. Kaybetmişti saa elindä iki parmaanı. Bilgili, ii kalpli üürediciydi. Dani pek sevärdi onu. O da sayardı Daniyi en kaavi üürenici matematika uroklarında.

Bitirdiynän 6 klas, Zina, artık 16 yaşında kız, koymuştu neetinä gitsin üürenmää ileri doru Kahul Pedagogik Şkolasında, nereyi o yıllar kabledärdilär üürenicileri 6 klaslan da. Yalvarardı Daniyä gitsinnär bilä, ama Dani kayıl olmadıydı. O sınaşıktı olsun ilk üürenici klasında. Sakınardı, ani 7 klas bitirennerin arasında olamayacak en kaavi üürenici. Kaldıydı bitirmää 7 klas.

1948-inci yıl bereketliydi. Kolhozun tarlalarından çernozöm toprakta, sürülmüş traktorlarlan, toplandıydı taa çok terekä hektar başına, nekadar yalnız çiftçilerdä. Verdiynän vergisini devledä, ödeştiynän maşına-trakor stanşiyasınınan, ayırdıynan toom payını, kolhozniklerä paylaştırıldıydı bir buçuk kila bir işlenän günä görä. Taa çok terekä kablettiydi brigadirlär, pravleniyanın izmetçileri, ama sıradan işçileri kapladıydı umutsuzluk, osabiti çok uşaklı ayleleri. Bu terekä ancak vardı nasıl etişsin ekmek yapmaa.

Ama diil sade ekmeklän tok insan. Neylän doyursun, büütsün kuşlarını? Aniki olsun birkaç yımırta içerdä, bir tauk eti manca yapmaa pazar günnerindä.

Diildi taa ii yaşaması özel çiftçilerin dä. Onnarı buuardılar büük vergiylän. Genä sokardılar kapana varlı aylelerin başlarını. Evleri, averäları geçärdi devledä. Ayleleri yol üstündä kalarđı. Çoyu kaçardılar küüdän Ukrayna tarafında Bucaan gagauz küülerinä, hısımnarına yada nemşelerin küülerinä, nerdän yaşayannar gitmiştilär Germaniyanın askerinnän 1944-üncü yılda. O küülerdä artık yaşarmışlar ukrainnar, angıları gelmişlär Ukraynadın fukaara küülerdän nemşelerin zengin evlerinä, angıları yapılmıştı kalitetli, nemşelerin traditiyelerinä görä.

Dayma kimsä gecä vakıdında yapıştıradı pravleniyanın duarlarına dışardan manifest kiyatlarını ölä yazırlan: “Öldürün kolhozun başını, karısını, pravleniyanın izmetçilerini! Gösterin bolşeviklerä, ani beenmeersiniz eni yaşamayıl!”

Ertesi günü rayondan gelän komisarlar sokardılar kapana birkaç zengin aylelenin başını da zeetlärdilär tanıtmaa, ani onnarın birisi yazmış manifest kiyatlarını, ama onnar peydalanardılar genä. Laflar diiştirilärdi, stil sä hep birtürlüydü. Komisarlar annardılar, ani bu işi yapmêêrlar çiftçi adamnar, da kapalıları kolverärdilär evlerinä.

Sandika evlendiydi ikinci kerä bir dul uşaksız genç adama – Solak Petraşkuya. Götürdüydü onun evinä ineciini, açlıkta satılmadık kalan çiiizini. Petraşku çalışardı Tumarvada portta hamal. İslää kazanardı.

Nastika başardıydı pedagogik şkolasını. Evlendiydi bir kolegasına Yançu Petriyä – o bir kıvrak boylu, gözäl simalı,

akıllı hem kulturalı çocuktı. Olmuştu Kahul rayonda bir moldovan küüyün edi klaslı şkolanın direktoru. Nastika etiştiydi en başaralı üredici rayonda.

Küüdä klisä kapalıydı 1944-üncü yılın harman ayından beeri. Onuştan kimsey steonoz olmazdı, uşaklarını vaatiz etmäzdi. Kolhozun pravleniyası yaptıydı klisedä sklad.

Yarküüdä yapıldıydı taa bir kolhoz – “Leninin sımarlamaları” adına. Onun başı oldıydı bir rus – Trofimov İvan Makaroviç. Karısı Ekaterina Nikolaevna rus dili hem literaturası üredicisiydi. Vardı 17 yaşında oolu Şura. Gözäl çalardı garmoşkada.

Kavalcı Dobri yazılmadıydı bu kolhoza da. Şindi oldıydı ortak büük güveesinnän Kirçuylan, da iki ineklän bilä onnar yapardılar kır işlerini.

Şkolada başladıydı eni yıl. Dani gezärdi 7-nci klasa. Stepan Borisoviçi geçirmiştilär bir moldovan küüyün şkolasına direktor çalışmaa. Onun erinä gelmişti bir gençecik gözäl, kara gözlü, biyaz tenni kız – Malay Valentina Petrovna. Ancak bitirmişti iki yıllık pedagogik institutunu Tiraspolde. Cayıldı hem bilmäzdi derindän matematikayı. Stepan Borisoviça bakarak üz yapmazdı.

Matematika urokları geçärdilär bıktırıcı halda. Teoremları kanıtlamaa becermäzdi. Hep bakardı ürenmäk kiyadına da yazardı tablaya birä-bir ölä, nicä yazılı kiyatta. Dani ürenärdi temaları ürenmäk kiyatlarından, yalnız çözürdi kiyattan problemaları.

Bir algebra uroonda Valentina Petrovna çaardıydı tablaya bir üreniciyi çözsün problemayı, angısını okudıydı kiyattan da yazdıydı kısıdan tablaya. Ürediciykaylan bilä ürenici çözdüydü problemayı, ama çıkışı diildi nicä kiyatta.

– Bezbelli tiparlarkan kiyadı yanniş yazılmış problemanın çıkışı, – yavaşacık dediği Valentina Petrovna, ama yanakları kızardıydı.

– Kiyatta dooru yazılı çıkış, ama Siz çözdünüz problemayı yanniş, – hiç kalkmadaan erindän ses veriydi Kavalcı Dani.

Üürediciyka şaş-beş olduydu, hepsi susardı, işidilärdi sade üürenicilerin solumakları. Beklemedään Valentina Petrovnanın teklifini, Dani yaklaştıydı tablaya da çözdüydü problemayı ölä, nicä yazmıştı kendi tetradisindä. Problemanın çıkışı uyardı kiyatta yazılı çıkışa.

Üürediciyka bim-biyaz olduydu, ama osaat topladıydı kendini da butürlü lafettiidi:

– Üürenicilär, afedin beni, yazın tetradilerinizä ölä, nicä yazdı Kavalcı tablaya.

Ozamandan beeri Dani hem üürediciyka annaşardılar nicä kediyän köpek. Ama Valentina Petrovna hazırlanardı uroklarına bu olaydan sora taa çok, çözüardı problemaları, algebra ekzersizlerini evdä da sade angıların çıkışları uyardı çıkışlara kiyatta, onnarı çözüardı klasta. En dolaşık problemaları, ekzersisleri çözmää tablada çaarardı Daniyi, ama o herkerä becerärdi başarmaa onnarı, herkerä kabledärdi en büyük notayı.

Şkolada kurulduydu artistik dernekleri. Katıladı o derneklerä Dani dä.

*

O zamannar canavarlar hayta gezärdilär küüyün dolayında. Taşıyardılar koyun tırlalardan, kolhozların yada insannarın sürülerindän. Kimi kerä girärdilär küü içinä dä.

Bir avşam şkolada repetişiyyä uzandıydı geç vakıdadan. Dani ilkin geçirdiydi evinä klasından kolegasını, ani yaşardı

bayır maalesindä. Saalıcaklan ayırıldıynan ondan, korkusuz inärdi aşaa, kendi evinä dooru. Tezdä kuşkulandıydı köpek seslerinä. Salardılar ölä çirkin, sansın bir korku almıştı onnarı. Dani düşünärdi koparsın aulun boyundan aaçtan bir dal, korunmaa köpeklerdän deyni, ama bu kıpışta bir fasıl hırlamak ürküttü onnarı. Dani şüpelendiydi, ani köpekleri olmalı ölä korkuttuydu canavar. Osaat saptıydı bir corbacının auluna da duruklandıydı sundurmada, kapunun önündä.

O evdä yaşardı bir fukaara aylä. Ev saabileri artık yatmıştilar uyumaa. Aulda köpek yoktu. Evin öbür başından işidilärdi bir ses, angısı benzärdi sopa traklatmasına don erä. „Bezbelli yoldan geçer bir ihtär da trakladêr sopasınnan”, – fikirlärdi Dani. Özendiydi baksın evin öbür başından, halizdän mi adam geçer yolda, ama işittiydi, ani kimsä çatırdadêr kemiş aulunu, kemirer kemişları, savaşêr yapmaa bir delik da girmää aul içinä, nerdä şindi durêr o, Dani. Şindi o üzdä üz annadıydı, ani önündä canavar, neçinki bilärdi, ki aaç canavar, duyarkan kurbanı, bölä takırdadarmış dişlerinnän, düüyärmış çenelerini.

Dani genä döndüydü geeri. Denediydi, ani canavar vazgeçti kemirmää kemişları da girdi aul içinä evin o tarafından, nerdän taa ileri girdiydi kendisi. Başladıydı bütün kuvetlän düümää kapuyu. Bu gümbürtü, olmalı, korkuttu canavarı da onuştan o atılmadı o saat onun üstünä, geçti ileri. Durardı Daninin önündä, birkaç adım sade onu ayırdardı bu yırtıcı hayvandan. Canavar oturduydı geerki ayakları üstünä, gözleri sä karannıkta şılardı iki yıldız gibi.

– Açın, yalvarêım, kapuyu, canavar aul içindä! – tangırdadardı kapuyu bütün kuvedinnän Dani.

Ev saabisi açtıydı kapuyu, da Dani girdiydi içeri. Canavar, pençeredän gördüynän şılaa, o saat yok olduydu karannıktä. Saabilär teklif ettiydilər Daniyä kalsın gecelemää onnarda, ama o istediydi gitmää evä. Gururlu çocuk olarak, istämediydi kalmaa yabancı insannarda. Artık gecä yarısı yakındı, açan maaledä köpeklär sustuydular, ortalık uslandıydı. Dışarda suuktu, karannıktı, can-cun yoktu sokakta.

Dani yollandıydı evinä dooru. Sokaan sol tarafında yaşardı bir varlı çorbacı. Tutardı 20 koyun, angılarını doyurardı aulunda papşoy koçanınnan, gecä sä kapardı onnari dama.

Elbetki, bu okolda alaf kırıntılarında kalmıştı koyun kokusu. Dani taman geçärdi o okulun yanından, açan gözünä iliştıydı genä canavarlar o erdä, nerdä gündüz durmuştu koyunnar. Canavarlar kokalardılar koçan kırıntılarını, gezinärdilər bütün okolda, yoklardılar herersini. Dani hızlandıydı kaçmaa. İştıttıydı, nicä canavarlar, atlayıp aul üstündän birär-birär, onun ardına takıştıydılar.

Daninin yoktu vakıdı baksın ardına, canavarlar etişerlär mi, etişmeerlär mi onu. O bilärdi bir iş, ani läüzüm kaçsın nekadar kuvedi var. O işitmişti anasından-bobasından, ani canavar insanın üstünä atılmış, açan o düşärmış erä. Bir erdä sürçtüydü – ne kaldıydı düşsün, ama verilmediydi, çetin kendini tuttuıydı, etiştıydı kendi evinin yanına da giriverdiydi aul içinä.

Kavalcıların köpää Gücük gür seslän salardı, çalışardı koparmaa sinciri. Kuşku olarak, duymuştu bu yırtıcı hayvannarı. Dani üreklendiydi, gördüynän kendisini evin önündä.

Girdiynän içeri, o annattıydı anasına-bobasına, ne seremcä geldi ydi başına bu gecä. Kaar gibi biyazdı benizi, tersu içindä kalmıştı.

Anası üç kerä yaptıydı stavrozunu ikonanın önündä, şükür ettiydi Allaha, ani korumuş oolunu büyük beladan. Tutuşturunp kandilcii ikonanın önündä, söledi ydi bir dua. Aul içindä fena Gücük hep salardı tokada dooru.

Bayırın aşaaında, diil uzak Kavalcıların evindän, küü çobanı tutardı aulunda kendisinin hem hısımınarının koyunnarını.

Sabaalen işidildi ydi, ani o gecä canavarlar kavramşlar o sürüdän beş koyun.

*

Her cumertesi hem pazar avşamnarı klubta olardı tañt. Çalardı garmoşkaylan Trofimov Şura. Toplanardı MTS-ın genç izmetçileri, delikannı üredici ykalar, açıkgöz delikannı çocuklar, kızlar.

Herkerä gelärdi kluba Rita Albertovna da – kolhoz başın karısı. Götürärdi kendisini moralsız. Tañt oynarkan gençlärlän, yapıştıırdı büyük güüslerini onnarın güüsünä, yanaanı – yanaana. Hepsi çalışardı oynamaa onunnan. Kötü haberlä daalardı küüdä onun için: yatıp-kalkarmış genç evli adamnarlan, delikannı çocuklarlan – kiminnän olursa. Kocası, gecedän geceyä kadar iştä, bekim bilmäzdi, ne yapêr karısı yada becermäzdi onu sıraya koymaa.

Kıسادan sölemää, o yıllar küüdä moral düştü ydü pek aşaa. Açlıktan sora çok genç karı dul kaldı ydı. Taa çok adam, çocuk öldü ydü. Razgelä ilişkilär kötü hastalıklan bitärdilär. Birkaç delikannı çocuk, genç adam hem dul karı bulaştı ydılar sifilislän. Sarfoşluk, tütün içmäk gençlerin,

adamnarın arasında olduıdu bir sıradan iş.

Tutmaa hristiyan yortularını yasak edilärdi. Paskellä yortularında kolhoznikleri zorlan çıkarardılar kıra işlemää. Şkolalarda ateizma propagandası yapıları. Bölä hallarda türlü laflar işidilärdi, aniki gecä yarısından sora küüdä şeytannar görünärmişlär. Fasil olaylar olarmış. Kefli adamnarın arkasına tırmaşarmış dolaşık saçlarlan bir karı, kara suratlı, uzun biyaz gölmeklän, uzun sivri tırnaklarlan. Taşıdarmış kendisini iki-üç sokak arası da ansızdan yok olarmış.

Bir gecä bu olay olmuş bir ürekli, genç dul adamnan. O tutmuş karının ellerini, ayırmış girtlaandan da atmış onu bir tarafa. Bakıp, adam tanımış onu – büücüykanın dul kızı – Despina.

– Yalvarêrim, – demiş “şeytanka”, – sölämä kimseyä, ne oldu, yap benimnän, ne istärsän, ama sus!

O ürekli adamın ürää diilmiş taştan. Dul olup, o çoktan datmamıştı yasak meyveyi. Nicä var bir demäk: “Göz görer, can çeker!” Ama o ölä lafetmiş:

– Ne läüzimsin sän bana ölä kirli. Suratın, ellerin boyalı kurumnan, saçların dolaşık, tırnakların uzun – haliz şeytankaysın!

– Anam yok evdä, dönecek yaarın. Bän çabucak yıkanacam, tarayacam saçlarımı, kırkacam tırnaklarımı – olacam kırnak karı gibi. Gel benimnän, pişman olmayacan...

Adam doyunca oynaşmış genç, sevişmää tamah kariylan da bakmış yoluna.

O gecedän sora “şeytanka” yok olmuş küüdän, adam sa büücüykanın kızınnan dayma buluşarmış da oynaşarmış büyük havezlän. Şindi o karı görünärmiş yakışıklı: saçlarını

örmüştü bir kalın pelik, biyaz üzlü, temiz tenni – yatmıştı adamın üürenä, ama okadar. Derindän olsun ilişiklii onunnan – „şeytankaylan“, hesabına uymamış.

XII

Geldiydi 1949-uncu yıl. Dani bitirdiydi edi klas sade pek islää notalarlan. Ama küüyün çok aylesinä deyni bu yıl hatalıydı.

Orak ayın 6-ıncı günü 7-inci gününä karşı, gecä vakidında, Yarküüyä geldiydi birkaç kamion askerlärlän. Hepsı duyardı, ani bu gecä küüdä genä bir seremcä olacek, nicä 1941-inci yılda.

Sabaalen bilindiydi, ani kaldırmışlar 21 aylä, onnarın arasında Grozdev Vaninin karısını, Grozdev Nadiyi, üç kızınnan: Nataliya – 16 yaşında, Varvara – 14 yaşında, Veronica – 12 yaşında. Kaldırdıydılar o maanaya görä, ani o aylelä, sansın, devledä aykırı gidärmişlär, eni sistemaya zarar yaparmışlar.

Ne zarar vardı nicä yapsın eni sistemaya Grozdev Nadi kızlarınnan? İşlärdi izmetçi şkolada, kırnaklık yapardı üüredicilerin içerlerindä birkaç rublä için, olsun neylän büütmää, üüretmää uşaklarını.

Nataliya başarılı üüreniciydi. Bitirdiydi ana küüyündä 7 klas sade pek islää notalarlan, sora da 8-inci klası komşu küüyün orta şkolasında. Üürenärkän Yarküüdä 7-inci klasta, rayonda olimpiadada kablettiydi 1-ci derecä laureat diplomu, neçinki hepsindän islää bilärdi rus dilini hem literaturayı. Pek gözäl hem demekli sölediydi Mihail Lermontovun “Borodino” şiirini.

Diildi ölä, ani çalışkan, ii çorbacı çiftçilär gidärdilär sistemaya aykırı, ama sistema, angısını yaratmıştı Sovet Birliindä Stalin, ilk sırada azetmäzdi ii çiftçilerdän, çorbacılardan.

Hederlez ayında ilkin Sandika sora da Nastika duudurdudular birär kızcaaz. Adlarını koyduydular Maşu hem Corceta.

Sandika hem Petraşku saklı vaatiz ettiydilər kızcaazını Tumarvada. Corceta kaldıydı vaatizsiz. Üüredicileri uuradardılar iştän, eer vaatiz edärselär uşaanı.

Yarküüdä kurulduydu üçüncü kolhoz – “Şafklı yol”. Onun başı olduydu küülü bir genç adam – Saaroglu Kosti. Bitirmişti 4 klas romınnarda 30-uncu yılda. İslää üürenmişti.

Şindi hepsini özel çiftçilik edenneri zorladıydılar yazılmaa kolhoza. Yazıldıydı Kavalcı Dobri dä. Verdiydi kolhoza topraklarını, baayı, taligasını, eni demir puluunu, bornalarını, lini, fıçılarını, 5 koyun. Sayıldardı o brigadada, ani erleştiydi Azuoglu Örginin evindä. Görünärdi, sansın bir kara bulut düşmüş üstünä. Averäsını, ani topladıydı, kazandıydı yıllarlan kendi terinnän, uşakların yardımınan, kaybettiydi bir kıpışta. Çalışkan, küüdä saygılı çorbacı, şindi duyardı kendini bir çirak gibi.

Çirak, yanaşarkan işlemää çorbacıda, bilärdi, nekadar para, terekä kazanacak bitkidä. Kolhozda sa işinä görä yazıldardı sana işlenän gün. Ne kazanacan işlenän günnär için yılın bitkisindä, salt Allah bilärdi.

– Güç ecel bekleer beni ilerdä, – fikirlärdi Kavalcı Dobri.

Dani gittiydi üürenmää Kahul Pedagogik Şkolasında, angısını artık bitirdiydi Nastika kakusu hem nerdä üürenärdi şindi Zina. Kabledärdi stipendiya 150 rublä bir ayda. O zamannar bu pek az para sayıldardı. Ekmek satıldardı talonnan. Bir booday unundan pesmet, ani satıldardı talonsuz, tutardı 5 rublä. Yoktu nicä yaşamaa ölä stipendiyaylan bir ay.

Pedagogik şkolanın önderlii vermäzdi stipendiyaları

üürenicilerä, toplardı o paraları bireri da “dozurardı” onnarı kantinada: sabaalen bir filcan ancak tatlı çay hem 200 gram kara ekmek; üülendä – bir çini yaanısız çorba, angısında üzärdi birkaç fasülä hem iki-üç dilimcik kartofi, 200 gram kara ekmek; avşamnen genä çay hem ekmek. Bu imäk etärdi salt aç ölmemää deyni.

Sıradan kolhozniklerdä yoktu para yardım etmää uşaklarına. Dani hem Zina alardılar evdän bir torba kuru ekmek, 2-3 kila inek piiniri, pişirilmiş fırında tez küflenmesin deyni, da ölä etişärdilär aydan-aya.

İlk semestruyu Dani bitirdiydi sade en islää notalarlan, ekzamen sesiyasında da kablettiydi genä salt en büük notaları da olduydu ilk başarılı üürenici pedagogik şkolasının kurulma günündän beeri. Şindi onun stipendiyası büüldüydü 25 proçent – 37 buçuk rublä kabledärdi elinä.

O vakıtlar Kahul Pedagogik Şkolasında çalışardı çok bilgili hem talantlı üüredicilär. Onnarın arasından Dani pek beenärdi rus dili hem literaturası üüredicisini Zelter Yakob Emanuiloviçi, moldovan dili hem literaturası üüredicisini Kreştu Zinaida İvanovnayı – gagauzkeyı, ani başarmıştı Aleksandru İoan Kuzanın adına Universitedi İaş kasabasında, Romıniyada.

Yarküüdä yaradıldıydı politbölüm taa 5 dolay küülerä deyni, angılarına izmet edärdi bir MTS. Onun başıydı bir ukrain – Grişçenko Nikita Kuzmiç. Giiyimniydi yarı asker formasınan. Kuşanardı kayışlan, angısına asardı pistofunu.

Bir kerä haftada tiparlanardı rus hem moldovan dillerindä gazeta “Kırmızı Oktäbri”. Gazetanın pedaktoruydu Kostı Toduroglu.

Politbölümün borcuna girärdi agitaşıya yapmaa

kolhozniklerin arasında bahtlı eni yaşamak için hem bastırmaa provokaşiyaları eni yaşamanın duşmannarı tarafından. Elbetki Yarküüdä, nicä dolay küülerdä dä, ölä kişi yoktu. Ozaman cezalardılar kabaatsız adamnarı. Manifest kiyatları dayma peydalanardılar, avtorunu sa taa bulmadıydılar.

Kolhozun ustavına görä kolhozniktä vardı nasıl olsun bir çiierek hektar toprak evin dolayında, bir inek buzaasinnan, bir skrofa potmarlarinnan, 5 koyun kuzularinnan hem kuş nekadar istärsä. Bir işlenän günä sä verilärdi bereketli yılda iki kila terekä. Çalışkan kolhoznik yapardı bir yılda 250-300 işlenän gün. İki işçi ayledä üç uşaklan ancak kazanardı 1000-1200 kila terekä, başka bişey. Neylän vardı nicä doyumaa hayvannarı, kuşları?

Şindi Kavalcı Dobri Ankaylan işlärdi bütün aulunu. Ekärdi papşoy, kartofi, fasülä, salata, karpuz, kaun, morkva; haşlardı biber, patlacan. Doz-dolay aulun kenarına diktiydi meyva fidanı.

Herbir kolhozniktän istenärdi devletä vergi: inektän – 100 litra süt, skrofadan – 50 kila yaanı, bir koyundan – yarım kila yapaa hem 150 tauk yımırtası.

Eer birkimsey tutularsa getirärkän baadan birkaç salkım üzüm yada kırdan birkaç sütlü papşoy uşaklarına deyni, onun silärdilär adından 10 işlenän gün, üzümneri, papşoyları sa alardılar. Bir çuval papşoy için sud kesärdilär 5 yıl kapan.

Butürlüydü yaşamak Bucakta tovariş Stalinin – dünnäa halkların bobasının – vakıtlarında.

Geçärdi yıllar. Bucakta insannar yavaş-yavaş sınaşardılar eni yaşamaya. Uşaklar üürenärdilär şkolalarda. Gidärdilär üürenmäa ileri dooru tehnikumnarda, kursalarda.

Kolhozlarda etişärdi kendi küülü speşialistleri.

1950-nci yılda gagauz gençlerini artık başladıydılar almaa Sovet Birliin askerinä, ilkindän alardılar onnarı, kimin vardı 7 klas hem taa zeedä şkolası. Ozamana kadar gagauz gençlerini yollardılar sade FZO-ya¹², orda onnar işlärdilär zavodlarda yada şahtalarda.

---

¹² FZO – фабрично-заводское обучение.

XIII

1951-inci yılın harman ayında döndüydü kapandan Azuoglu Örgi. Geçtiydi 5 yıl o gündän, açan haydadiydılar onu küüdän. Onun gibi başka kapancılara sud kesärdi 10 yıl sıkı rejimnän Sibir lagerlerindä durmaa. Neçin, acaba, Azuogluya sud kesilmişti sade 5 yıl kapan yapmaa? Kahulda kapanda onun sorgu daavacısıymış ölä bir yakın 60 yaşında intelligent görünüşlü adam – İvanov Pötr Petroviç, ani katılmıştı ilk dünnää hem tivil cenklerinä. Nicä düşmemişti o Stalinin baskı tokmaanin altına 30-40-inci yıllarda, zordu annamaa.

– Neçin gittin Sovet Birliin kuvetlerinä aykırı, neçin istämedin vermää kendiliindän vergini devledä? – sormuş sorgu daavacısı.

– Benim yoktu borcum vergimnän devledä. Bän kayıl olmadıydım üstünä vermää taa 2500 kila terekä. Eni kuvetlerä aykırı gitmedim. Romınnarlan politika yapmıydım. İlk dünnää cengindä düüştüm Rusiya için, – cevap vermiş Azuoglu.

– Sän düüştüydüñ tar için, diil Rusiya için, – doorutmuş onu sorgu daavacısı.

– Var mıydı nasıl bileyim bän, bir çiftçi gagauz, ani o cenktä Rusiya hem tar diilmişler birerdä, – demiş Azuoglu Örgi. – Bän yaptım borcumu bir haliz saldat gibi. Girginniim için kablettim “Ayoz Örginin adına stavroz”.

Sorgucu yapmış bir kısa yazı blokotuna da devam etmiş sorguyu:

– Tutardın çok çirak – ekspluatatordun!

– Bän çiraklarıma ödärdim taa çok başka çorbacılar bakarak. Açan döndüydü romınnar 1941-inci yılda da

zorladıydılar topraksızları ödesinnär zenginnerä çok para, ani kullanmıştilar onnarın topraanı, hayvannarını Sovet Birliin vakıdında, bän afettiydım bana borçlu olannarı, – ölä cuvap vermiş Azuoglu Örgi. Sorgucu genä yapmış kısa yazı bloknotuna.

Marturların çoyu göstermiştilär, ani Azuoglu dooru lafetmiş. O kişi, angısı amazlamıştı, nerdä saklı çorbacısının kuyuları, yok olmuştu açlıkta. Kimsey bilmäzdi, nerdä kaybelmişti o adam.

Fasil görünür bu iş, ama Azuoglu Örgi sorgu daavacısının hoşuna gitmişti. Bekim onuştan, ani düüşmüştü İlk Dünnä Cengindä da kabletmişti “Ayoz Örginin adına stavroz”, bekim onuştan, ani diildi bir sıradan adam, ayrılarıdı başka kapancılardan namuzluunnan. O onun “kabaatına” bulmuştu bir taa yımışak statya, angısına görä sud kesmişti 5 yıl sıkı rejimnän lager.

Şindi Azuoglu görünärdi yaşlarından çok taa ihtär. Saçları, bıyıkları bim-biyazdı, prost görärdi, aazında kalmıştı sade birkaç diş. O geniş arkalı, kuvetli, gururlu adam şindi benzärdi bir kurumuş meşeyä.

Kolhozun pravleniyası izin vermişti Azuogluya yaşasın ilerdän kendi evinin bir odacıında. Kimsä getirmişti bir eski döşek, yorgan, yastık – olsunnar yatak bu cömert adama geçmiş vakıtlarda. Saacıykalar verärdilär saklı bir çaşka süt, komşuykaları – bir çanak çorba, ekmek. Ölä geçirärdi günnerini bu diil sıradan adam küüdä.

Kimi kerä dolaşardı onu Kavalcı Dobri. Getirärdi bir şişä şarap, birkaç dilim piinir, ekmek, da konuşardılar ikisi. Dobri annadardı kendi yaşamasını, sorardı, nicä geçirmiş Örgi beş yıl lagerdä. Bu soruşa Örgi cuvap vermäzdi. Ya istemäzdi

aklına getirmää, ne çekmiş orada, ya da yasaklanmıştı lafetsin birkimseylän lagerin rejimi için.

Küü sovetin başı olduydu Karaman Dimitri – Kırmızı Askerlän kaçannarın birisi. O bitirmişti XX-nci asirin ilk 10-uncu yıllarında ruslarda 4 klas. 1941-1946-cı yıllarda işlemişti Rusiyada şahtada. Onuştan türlü olaylar gelmişti onun başına, görgülü adamdı. Vardı saygısı küüdä, erindä uygun kişiydi.

Karamuk Kirçu yaptıydı yarım yıllık kursaları Odesada da işlärdi şindi demir yol stanşiyasında baş izmetçi. O vakıtlara bakarak islää kazanardı. Katiylän annaşardılar islää. Kızçaazı Maşu gezärdi 3-üncü klasa. Başaralı üüreniciykaydı.

*

Dani üürenärdi 3-üncü kursta. Okuyardı çok kiyat, ilk sıradan rus hem sovet klasik literaturasını: Puşkinin, Lermontovun, Lev Tolstoyun, Gonçarovun, Turgenevin, Şolohovun, Aleksey Tolstoyun hem başka şanni yazıcıların yaratmalarını.

O vakıtlar Mihay Emineskunun, Vasile Aleksandrinin peetleri, Liviu Rebränunun, Mihail Sadovänunun düz yazıları literatura programalarında bulunmazdılar, onnar sayıldılar romın burjua peetçileri, yazıcıları. Başka moldovan yazıcıların yaratmaları sa Danidä merak uyandırmazdılar.

Nastika kakusunda kalmıştı birkaç kiyat romınnarın vakıdından, açan üürenärdi Kişinövda şkoala normalada: Mihay Emineskunun bir peet kiyadı, Liviu Rebränunun ı „İon” roman. Onnarı Dani saklı okuyardı. Onuştan taa 50-nci yıllarda biraz bilärdi romın klasik literaturasını da. Şindi beenärdi diil sade matematikayı, ama hep okadar literaturayı da.

Dani, artık 18 yaşında delikanni çocuk, sevdiydi bir gözäl, ona akran kızı, Volontir Sorinayı, ani üürenärdi ikinci kursta. Görünärdi bir açmış gül gibi.

Dani çoktan denediymi onu, yattıydı kalbinä, ama şindi, döndüynän kanikuldan harman ayın 30-unda, başka gözlän baktıydı kıza. Giiyimniydi maavi fistancıklan, angısının altından gözä ilişärdi kıvrak, güneştän yanmış ayakları, hep ölä güneştän yanmıştı üzü. İki uzun pelik olmuş kestenä boyasında, incä taliyası hem dolu güüsleri pek düzärdilär onu. Daninin ürää başladıydı sık-sık düülmää.

Sorina konuşardı iki kolegasınnan, nesä onnara annadardı da gülärdi ölä tatlı seslän, ki ayakları kendileri götürdüydülär Daniyi kızların yanına.

– Zaman hayır olsun, kolegalar! Ölä tatlı gülersiniz, ki dayanamadım yaklaşmamaa sizä, – danışdıydı o, bakışı sa çapraştıydı Sorinanın bakışınnan, da ikisi dä onnar kızardıydı.

– Bizim laflarımız diil hepsinin kulakları için, – dediydı kız, sansın kestiydı.

– Afedin beni, Sorina Volontir, düşünmediydim, ani söleersiniz ölä laflar, angıları uymêêrlar bir çocuun kulaana.

Sorina taa pek kızardıydı, uzun kirpiklerinnän sakladıydı gözlerini.

– Avşama olacek tañ şkolada, umutlanêrım görmää sizi orada, – eklediydı Dani da yollandıydı şkolaya dooru. Ardından işittiydı bir kızın laflarını:

–Ne, Sorina, kısalttı mı birazıcık uzun dilceezini Dani Kavalcı?

Pedagogik şkolasında cumertesi avşamnarı, yortu günnerindä, şkola yıl başında olardı tañ. Çalardı akordeonda Dani hem taa bir üürenici. Üürenmiştilär dernektä çalmaa

vals, fokstrot, tango, polka havalarını.

Oynarken tango Sorinaylan, Dani yavaşacık sölediği kulacına:

– Sän pek gözäl kız olmuşun, Sorina, benzeersin bir açmış gül çiçeenä!

– Ölä bekim görünerim Sizä. Benim gibi çok kız var şkolada, – dediği Sorina.

– Bekim dä var, ama bän sade seni beenerim, Sorina. Kayıl mısın geçireyim seni bu avşam obşçejitiyaya kadar? – sorduğu Dani.

Kavalcı gözäl hem nüfüzlü çocuktı şkolada. Kızların çoyu beenärdi onu.

– Elbetki kayılım, – dediği Sorina.

Ölä başladı Daninin hem Sorinanın ilişkileri, ani geçtiği sora derin hem tatlı duygulara. Onnar dayma görüşärdilär ya kasabanın gercik başçasında, ya da kinoda. Onnarın arasında tutuştuydu büyük sevda, ama aralarında yakınlık olmazdı. O vakıtlar büyük ayıptı kız kaybetsin namuzunu taa evlenmedän.

XIV

1952-nci yılda gücük ayında rayondan aaraştırmacılar bitki-bitkiyâ bulduydular o kişiyi, ani yazarmış manifest kiyatlarını. O kişi "Eni yaşamak" kolhoz başının karısıydı – Rita Albertovna Savçenko. Onu o saat kapadıydılar. İşidildi, ani o insan işbirlii yapmış nemşelärlän Litvada – provokatormuş. Kaçmış nemşelärlän bilä, ama orada, cenk bittiyän, karışmış karırlan, angılarını nemşelär zorlan haydamıştılar Germaniyaya aar işlerä.

Kolhoz başını çıkardıydılar iştä, da o gitti, küüdän.

Güzün üç kolhozu birleştirdiydilär, da Yarküüdä oldu, salt bir büyük kolhoz – "Eni yaşamak". Kolhozniklerin toplantısı ayırdıydı predsdatel Saaroğlu Kostiyi, angısı çorbacıya, becerekli kullanmıştı "Şafklı yol" kolhozunu. Başlamıştı kurmaa inek hem domuz ferması yapılarını, dikmişti eni baa, eni başça. Şindi bütün küüyün kuvedinnän, çalışmasınan bu ii başlantıları taa kolay, taa başaraı olaceydı çıkarmaa başa.

Azuoğlu Örginin evindä, aulunda erleştirdiydilär baa brigadasını. Bir odada düzülmüşdü brigadirin kabinedi. Başka odada çalışardı uçötçik. En büyük odada sabaalennär toplanardı zveno başları iş almaa brigadirdän bu günä.

Gündüz kalardı sade izmetçiyka, gecä sä – beki. Onnarlan lafa durardı arada-sırada dädu Örgi. Taa çok gecä vakıdı konuşardı bekçiyän. İkisi dä çalışardı butürlü kısaltmaa geceleri.

– Ölä canım darsiyê bir karı için, ama nereyi getireyim hem neylän bakayım onu, açan braktılar beni evsiz, averäsiz. Durêrim kapalı bir odacıkta bir hayvan gibi, – demiş Azuoğlu Örgi can acısınan, sansın fikirlämiş.

– Ne yapacan o kariylan, dädu Örgi, – karişarmış lafa bekçi, – ihtärsin, hastaysın?

– Açan karım yıkardı ayaklarımı, beenärdim suvazlamaa onun omuzlarını, şindi dä havezim var ölä yapmaa, – cuvap vermiş Azuoglu Örgi.

Gagauzlarda vardı bir adet: cumertesi avşamnarı karı yıkardı kocasının başını, ayaklarını da, idiynän avşam ekmeeni, onnar verilärdilər derin duyguya, sevişärdilər alatsız, nicä geçer küüdä, bir hafta aar çiftçilik işindän sora.

Şindi şkolada üürenilärdi sade rus dilindä. Taa 1946-ıncı yılda başlandıydı geçmää rus dilinä ilk klastan. Kimsey istämediydi annamaa anaların-bobaların fikirini: angı dildä onnar isteerlär üüretmää uşaklarını? Karar alındıydı, nicä olardı o zamannar herkerä, respublika zaabit organnarının uurunda.

1951-1952 üürenmäk yılında bitki evlatboyu başardıydı şkolayı moldovan dilindä. Çok bilgili hem ii üüredici gittiydi moldovan küülerin şkolalarına. Onnarın erinä geldiymi üüredicilik etmää ukrainnar, ani bitirmiştilär on klas. Direktor oldıydı bir mariet – leytenant Stepanov Gennadiy Borisoviç, ani düüşmüştü geçän cenktä artileriya bölüündä.

Geldiydi 1953-üncü Eni Yıl. Kolhoz başının Saaroglu Kostinin buyurmasına görä düzüldüydü üç yılbaşı aacı: biri kolhoz pravleniyasın içindä, biri klubta, biri dä şkolada. Verildiymi türlü baaşş kolhozun öncülerinä, üürenicilerä – bomboni.

Bütün gecä klubta çaldıydı muzikalar, şennendiymi gençlär. Sansın duyulardı, ani bu yıl getirecek çiftçilerä, başka yaşayannara Bucakta bir ilinnenmäk, bir seviniş.

Azuoglu Örginin saalı gün-gündän taa beter olardı. Mart

ayın 5-inci gecesi sabaaya karşı bekçi işitmiş bir yavaş ses. Girmiş hastanın odasına. Annamış, anı Azuoglu Örgi yaşêêr bitki annarını. Tutuşturmuş bir mum. Bu şafka ölän adam büyük açmış gözlerini da bitki soluunnan can vermiş. Ölmüş uslu, sansın artık uzlaşmıştı ecelinnän.

Hep o gecä Moskovada ölmüş İosif Vissarionoviç Stalin – Sovet Birliin Komunist Partiyasının genel sekretarı, Bakannar Sovetin Başkanı, generalisimus, dünnää halkların bobası. Üç gün buuşmuş can vermää. Kimsey ona mum tutmamış. Koldaşları – hepsi kendi aklısında – beklärmişlär taa tez geçinsin bu tiran, angısının yanında kimsey duymazmış kendisini koruntulu, elbetki koldaşları da.

Açan vermiş bitki soluunu, hepsi ilinnenmäklän raatça soluk almışlar...

Azuoglu Örgiyi baa brigadanın izmetçileri gömdüydülär ertesi günü. Götürdüydülär mezarlaa taligaylan iiri taftalardan tabutta. Kimsey ölüyü aalamadıydı. Kimsey yas tutmadiydı ona, yapmadiydı dokuzunu, kırkını. Kimi kerä Kavalcı Anka, gidärkän dolaşmaa, tertiplemää hısımnarının mezarlarını, çiçek haşlamaa yada su dökmää, gidärdi Azuoglunun da mezarına. Biraz tertiplärdi onu, sucaaz dökärdi.

Tovariş Stalinä bütün Sovet Birliin devletindä beş gün yas tutulduydu. Zavodlarda, fabrikalarda, kolhozlarda, askerlerdä, şkolalarda – hererdä olardı toplantı, da çoyu aalardı, onnarın arasında kimisi sıralardı: „Nicä yaşamaa onsuz bu dünnääda?“

Gömüldüydü Stalin mart ayın 9-uncu günü Moskovada Kırmızı Meydanda Vladimir İlyiç Leninin Mavzoleyindä.

Toplanmıştı pek büyük kalabalık. Moskovada yaşayannar, respublikaların, bölgelerin, aşırı demokrat devletlerin delegaŋiyaları toplanmışlar son kerä ayırılmaa dünnäa halkların öndercisinnän, bobasinnan. Sıkışmalıkta çiinemiştilär biri-birini. Ölmüştü üzlän kişi, aralarında uşak ta. Bezbelli, sınaşık insan zän etmäa önderci istemiş ölüsünnän dä çok can almaa kendisinnän bilä.

Basarabiyalılar, aralarında Bucakta yaşayannar da, umutlanardılar, ki yaşamakları ileri dooru taa ii olsun...

KLİSÄ

Avşamdan hava açılmış. Üülen tarafından usulca esärmış bir lüzgercik. Yorgun aar çiftçilik işlerindän insannar tez yatmışlar uyumaa. Usluluk duyularmış küüdä. Sade birkaç evdä taa yanarmış gaz lampaları.

Gecä yarısına yakın kara bulutlar dübüdüz kaplamışlar gökü. Bol yaamur borannan gelmiş Yarküüyün üstünä. Durmadaan çimçirik çakarmış. Bir üüsek salkım aacını yakın kliseyä yıldırım urmuş. Boran köktän çıkararmış aaçları, alarmış fukaara evlerin kamış örtülerini. Ama tezdä furtuna geçmiş komşu küülerä.

Çin-sabaalen klisenin starostası Manzul Dimu gitmiş kliseyä bakmaa, yapmamış mı boran zarar dolayında. Bulmuş klisenin kapusunu açık. Baktıynan içinä, şaş-beş kalmış. Kimsä gecä vakıdında girmiş kliseyä. Döşemedä kalmış çamurlu çarık izleri. Erdä darmadaan yuvarlanarmış popazların rasaları, başka rubaları, klisä kıyatları, birkaç ikona. Belliymiş, ani soymuşlar kliseyi. Bu fenalı starosta o saat bildirmiş daskala Aksenti Yanulova, daskal da – popazlara David Dronova hem Silanti Parfönova. Bu kötü haber hemen daalmış bütün küüyä, da inancılar pek kasavetlenmişlär.

1856-1878-inci yıllarda Yarküü bulunarmış Moldova vovodluunda, sora da Romıniya devletindä.

Kaybettiynän Kırım cengini Türkiyeyä, Angliyaya hem Franñiyaya karşı, Rusiyayı zorlamışlar, Paris paktına görä, versin Basarabıyanın Kahul, Bolgrad hem İzmail bölgelerini Moldova Vovodluuna, Türkiyenin vasalına, angısı 1859 yılda

birleşmiş Valahiya Voevodluunnan da 1861-inci yılda bilä almışlar eni ad – Romıniya.

Ensediyän Türkiyeyi Rus-Türk cengindä 1877-1878-inci yıllarda Romıniyanın yardımınan, Rusiya almış geeri Basarabıyanın üülen tarafını da bütün Bucaa genä kullanarmış rus zaabitleri. Romıniya sa olmuş kendi başına devlet.

Yarküüyün eni klisesi kurulmuş 1860-1866-ncı yıllarda küülülerin paralarınan hem İzmail, Bolgrad, başka Tuna boyundan kasabalarındaki kliselerin yardımınan.

Kırk yıldan zeedä slujba yapılmış klisedä. Binnärlän uşak vaatiz olmuş, gençlär steonazlanmış orada. Pazar günnerindä, hristiyan yortularında küülülär gidärmışlär kliseyä da te 1908-inci yılın orak ayın 4-üncü perşembä gününä karşı olmuş bu bela – soymuşlar kliseyi.

Geçän pazar, orak ayın 20-nci günündä, yaamurlarlan, gürültüylän, yıldırımnan Ayoz İliyä prorokun yortusunda klisedä büyük slujba olmuş. İnancılar çok para koymuşlar. Bezbelli hırsızlar tamah olmuşlar o paralara, klisedä başka paalı işlerä.

Yarküüyün başı Petrioglu Stepan yollamış haber Bolgrad bölgenin pristavına, ani geçän gecä hırsızlar soymuşlar kliseyi. Cumaa günü sabaalendän küüyä gelmiş urädnik Mihail Petroviç Lütıy iki jandarlan.

Popazlar artık hazırlamışlar klisedän çalınma kıymetlerin listasını: iki gümüş stavroz sudan ayazma yapmaa deyni, iki gümüş çaşka hem altı gümüş komka kaşu, yaldızlı melhiordan iki derin çanak, iki kandila, üç mumnuk, çok ufak klisä kıymetleri hem 112 rublä.

Yarküüdä delikannıların arasında ayırılarmış bir kıvrak boylu, karagöz hem gözäl simalı çocuk – Avramoglu Kosti.

Yaşarmış sade anasinnan Sultanaylan. O dördüncü uşakmış ayledä. Kosti doldurduynan 15 yaşını, geçinmiş bobası, Avramoglu Vani. Sora biri-biri ardından evlenmiş kakuları.

1908-inci yılda Kosti 21 yaşındaymış. Beş destina topraa işlärmışlär anasinnan ikisi. Tutarmışlar iki beygir, birkaç koyun hem ev kuşları aulda.

Kosti büümüş girgin, çemrek hem kuvetli olan. Güreşmektä o hepsini ensärmış, serbezli kişileri kolay uslandırarmış, küüdä saygılı çocukmuş. Çok kız onu beenärmış, ama varmış duşmannarı da – ilk sırada zengin çocuklar, kimin beendii kızları verärmışlär ona çiçeciklerini horularda.

Geçän pazar günü vermiş Kostiyä çölmek çiçeciini varlı Beylikçi Lambunun gözäl kızı Tudora, kimi beenärmış zengin Stanço Todurun oolu, Tanas. O o saat başlamış dikleşmää Kostinin önündä.

– Nicä sän kıyıştın istemää Tudoranın çiçeeni? Bilmersin mi, ki bän onu beenerim?

– Unuttum sormaa sana, istemää senin kayıllını, – güleräk demiş Kosti.

– Bobası bana ister onu evermää, ölä ki karışma bizim aramıza, zerä sora çok pişman olaçan, – eklemiş Tanas da çekilmiş bir tarafa, ama üzü bim-biyaz olmuş üfkedän, kindän.

Avşam üstü Kosti kafadarınnan, Daulcu Trifunnan, gitmiş kırçmaya buyurmaa birär filcancık rakı. Orada artık bulunarmış Stanço Tanas iki batüsunnan hem onnarın çiraanın oolunnan, akılsız Eşekçi Panayotlan. Hepsi kefliymiş.

Çıktıynan kırçmadan, Kosti demiş:

– Acaba ne fenalılı hazırlêêrlar arsız Stançolar birkimseyä karşı? Onnar boşuna harcamêêrlar parasını sarfoş yapmaa akılsız Eşekçiyi.

– Kim biler ne var canabetlerin neetindä, – cuvap vermiş Trifun, – kal saalıcaklan! – eklemiş o da sapmış auluna.

Kosti hem Trifun yaşarmışlar bir maaledä, Tumarva yolun boyunda, birkaç ev aşırı. Kosti bakmış yoluna, ama gitmemiş evinä. Diil uzakta yaşarmış yalnız bir gençecik 25 yaşında dul karıcık, Taşçı Domnika. Kocası Taşçı Yordan üç yıl geeri bulmuş göldä. İki dâ saygılı ayledänmişlär. Onnar evlendiynän, bobaları kurmuşlar onnara eni ev, vermişlär toprak, ama, bezbelli, verämemişlär kısmet. Dört yıl yaşamışlar barabar, uçacak sa yapamamışlar. Domnika yas tutmuş kocasına iki yıl, sora sa göz koymuş Avramoglu Kostiyä. O karagöz, biyaz tenni, incä belli, dolu güüslü, kıvrak boylu, kıvırcık saçlı, kırnak insancık çok adamı maaledä uykusuz yaparmış, ama varmış ilişiklii hem sevärmış sade Kostiyi. Sevärmış aalemin gözündän saklı, sevärmış bütün canından, sade onun için yanarmış ürecii gecä-gündüz. Sevärmış umutlanmayarak ona eş olmaa. Yaşarmış büünkü günnän, şindiki sevgilän.

Kosti enikunu urmuş sırçaya parmaannan üç kerä. Domnika hemen açmış kapuyu, sarmaşmış Kostinin ensesinä da çeketmiş öpmää yanaklarını, gözlerini, yapıştırmış dudaklarını onun dudaklarına. Kosti almış karıcı kucaana da yaklaşmış pata, döşeli biyaz taazä çarşaflan, yastık üzlerinnän. Çabucak soyunup, yattırmış onu yataa...

Yastıkların altında Domnika tutarmış taazä feslen, angısından daalarmış yataa gözäl aromata. İçerdä duyularmış kara naanä hem leuştän kokusu. Domnika hazırlamış maasuz

Kostiyä deyni manca kuzu etindän hem gözlemä koyun piinirinnän bir dä çölmecik boza. Buyurduynan biraz o imeklerden hem içtiynän birär filcancık boza, genä dönmüşlər yataa. Bütün gecä onnarı uyku almamış. Kostinin kefini pek çok uyandırarmış Domnikanın temiz soluu, onun bal gibi tatlı dudakları, taa uşak emmemiş güüslerin pembä teneleri.

– Bän hazırım canımı vermää senin için, Kosticiim. Bilerim, ani sän bana, dul kariya, evlenmeyecän, ama seni sevecäm, nekadarmış yaşayacam bu dünnedä. Bän salt seninnän duydum sevginin haliz dadını, aydın dünnää bana cennet oldu. Bu laflar ölä dalgalandırarmış Kostiyi, ki o genä, kaçınıcı kerä bu gecä, istemiş sevişmää bu melek gibi gözäl hem cana yakın karıcıklan. Sabaaya karşı yorgun hem sevgidän sarfoş gibi gitmiş evinä.

O hatalı gecedä, açan soymuşlar kliseyi, Kosti genä yatmış Domnikaylan, angısı sabaaya karşı açmış ona sekretini:

– Dört yıl yaşadım kocamnan, ama uşacıım olmadı. Kaynanam beni gözdän çıkarardı, yapardı beni kısır karı. Te sade üç ay sevişerim seninnän da üklü kaldım taa ilk ayın içindä. Ama sän raatsız olma. Bän lafettim Paraskiva babuylan. O kayıl oldu bana düşürmök yapmaa.

– Neçin sustun şindiyä kadar? – sormuş Kosti.

– Korktum, ani istämeyecän görüşmää benimnän bundan sora. Bana sensiz kalmaa ölümdän beter, – itraf etmiş Domnika.

– Alatlama yapmaa bu işi, düşünecez, nicä yaşamaa ileri doru, – demiş Kosti. O bütün havezlän, can sıcaklınnan öpmüş Domnikanın dudaklarını da saalicıklan ayrılmış ondan. O bilmäzmiş o anda, ne seremcä bekleer onu tezdä.

Onnarın ilişikliini bilmäzmiş hiç biri bilä, hiç kafadarı Daulcu Trifun da.

Cumaa günü Eşekçi Panayot gitmiş primariyaya amazlamaa, ki o bilärmüş, kim soymuş kliseyi:

– Bän geçärdim klisenin yanından, açan çimçirik çaktı, da kapunun önündä gördüm Avramoglu Kostiyi. Bekim o soydu kliseyi, – eklemiş o.

Jandarlar o saat gitmişlär tutmaa Kostiyi. O hazırlanarmış anasınnan harmannamaa booday demetlerini, angılarını getirmiş ilerki günü arabaylan kırdan. Jandarlar kelepçelemişlär ellerini da dönmüşlär onunnan primariyaya.

O bulanık vakıtlarda, açan iki yıl geeri Komratta olmuş kalkıntı, jandarlar Bucakta karezliymişlär. Onnara büyük kuvet verilmiş. Bölä durumda düşmüş onnarın ellerinä Avramoglu Kosti. Urädnik Lütıy tutunmuş onu sorguya çekmää:

– Nereyi sakladın klisedän çaldıın işleri? Çevir onnarı kendiliindän da ozaman taa ilin ceza kabledecän.

– Bän yapmadım bu fenalı, – aykırı söylemiş Kosti.

– Burada var martur, Eşekçi Panayot, angısı görmüş seni o gecä klisä kapunun önündä! – sertlenmiş urädnik.

– O yalan söyleer, – sorgucunun gözlerinä bakarak, uslu seslän lafetmiş kabaatsız çocuk. O istämemiş söylemää, ani o gecä yatmış Taşçı Domnikaylan da yokmuş nicä bulunsun klisenin yanında, istämemiş laf çıksın küüdä onnarın sevdası için da gülüntü olsun sevgili Domnikası karıların arasında, babuların dillerindä, utandırısın anasını-bobasını.

– Çözün dilini bu kanırık hırsızın, – buyurmuş Lütıy jandarlara, – düyün, zeetleyin itraf edincä kabaatını!

Jandarlar canavarlar gibi atılmışlar Avramoglu Kostinin üstünä, soyundurmuşlar rubalarını, yıkmışlar erä da

başlamışlar düümää arapniklärlän, kısa jandar sopalarinnan nereyi razgelärsä. Zeetlemişlär iki gün sabaalendän avşama kadar, gecä vakıdında sa tutarmışlar maazada çıplak. Kostiyi yokmuş nicä tanımaa: bütün güüdesi kaplıymış kannı ıçırannarlan, üzü, göz kapakları şişmiş, tırnakları morarmış kapuyulan sıkılmaktan...

Kosti annamış, ani zeetleyecekler öldürüncä da almış üstünä kabaatı. Pazar günü o demiş:

– Bän soydum kliseyi. Çalma işleri sakladım, bir payını sandıın içinä, rubaların altına, öbür payını da kilerdä unnuun dibinä.

Urädnik popazlan David Dronovlan pinmişlär bir taligaya, jandarlar da Kostiyän ikinci taligaya da gitmişlär bulmaa çalma işleri, ama boşuna. Taraşlamışlar bütün evi. Hiç bir erdä bişey bulmamışlar. Anası aalayışlan danışmış Kostiyä:

– Neçin, oolum, almışın üstünä bu fenalı, angısını sän yapmadın?

– Dayanamadım artık zeetlerä, mamu. Butürlü kazandım bir aralık. Öldürecekler köpeklär, – yavaşacık, tutnuk seslän cuvap vermiş Kosti. O gücülä durarmış ayakça.

Domnika görmüş aulundan, ne halda bulunêr Kosti, da gitmiş onun evinä. Girmiş içeri, diz çökmüş Panaiya ikonasının önündä, üç kerä yapmış stavrozunu da, korkusuz bakarak urädniin üzünä, ölä lafetmiş:

– Bän, Taşçı Domnika, Kıvırcık Petrinin kızı, raametli Taşçı Yordanın dul karısı, Panaiya ikonasının hem ay bobanın önündä emin ederim, ani Avramoglu Kosti o gecä, açan soymuşlar kliseyi, avşamdan sabaaya kadar yattı benimnän

da hiç çıkmadı içerdän. Siz boşuna zeetlemişiniz bu namuzlu, pak ruhlu, çetin karakterli çocu.

– Çoktan mı buluşêrsınız? – sormuş urädnik Domnikaya, angısının gözellii büülemiş onu.

Kocam buuldu göldä üç yıl geeri. İki yıl yas tuttum ona, sora sevdim Avramoglu Kostiyi bütün ürektän umutsuz, ki o, delikanni çocuk, isteyecek bana, dul kariya, eş olmaa, – çuvap vermiş Domnika.

Urädnik Lütüy inanmış kariyı da buyurmuş jandarlara bollatsinnar Avramoglu Kostiyi.

Koyup ortalaa kendi karı namuzunu, kendi raatlını bu diil sıradan insancık ölä kurtarmış sevgili çocuun canını.

Jandarlar popazlan gitmişlär, Kostiyi sä brakmışlar evindä pek yufka halda: o durmadaan üüsürämiş, gölmää yapışmış ıçırannara kuru kannan, güüdesindä saa er yokmuş, teni yanarmış koor gibi.

Tezdä toplanmış kakuları, enişteleri, çıçusu. Kesmişlär bir koyun da onun taazä sıcak derisinnän sarmışlar çıplak güüsünü hem arkasını.

Komşular siiretmişlär aul aşırı hepsini, ne olmuş Avramogluların aulunda, evindä. Sabaalen bütün küü bilärmış, ani Avramoglu Kostiyi kabaatsız zeetlemişlär. Türlü laflar daalarmış haliz hırsızlar için. Maaleci babular sa tutunmuşlar bilemää dillerini Domnikaya karşı:

– İştiniz mi, mari, dul Taşçı Domnika kendisi açıklamış, ki yatıp-kalkarmış delikanni çocuklan, Avramoglu Kostiyän? Ne üzsüz karı!

Urädnik Lütüy şüpelemiş, ki olabilir Eşekçi Panayot yaptı bu hırsızlı da çalıştı doorutmaa onu yannış yola, da düşünmüş ertesi günü, pazertesi, çekmää onu sorguya.

Gitmiş gecelemää Stanço Todura. Keflicä olup, sölemiş şüpesini ona. Sabaalen yollamış jandarları tutsunnar Eşekçi Panayotu, ama o yok olmuş izsiz. Kimsey onu başka görmemiş. Lafedilärmiş, ki çok para harcamış Stanço Todur koyunca yola urädniî vazgeçsin bu hırsızlı aaraştırmaktan. Lütıy yazmış raport pristava, ani kliseyi soymuş Eşekçi Panayot, angısı kaçmış küüdän.

Kostinin saalı gün-gündän taa beter olarmış. Çıplak, suuk maazada, suuklatmış ak ceerlerini. Üüsek yangından dayma kendini kaybedärmiş. Durmadaan innärmiş, acıyarmış bütün güüdesi, sızlarmış herbir kemicää. Anası artık umutlanmazmış, ki oolu alıſacak, çıkabilecek bu haldan. Hazır tutarmış mum, günnük, hojma yanarmış kandilcik Pananiya ikonanın sergenciindä. Açan oolu açarmış gözlerini, hep sorarmış, neçin yok yanında Domnika.

– Domnikanın var kendi evi, ne aarasın burada? – cuvap verärmiş anası, ama Kosti onu işitmäzmiş, genä kaparmış gözlerini.

Domnika Kostinin büük kakusunun kocasinnan, Tuzla Vançuyulan, gitmişlär taligaylan Tumarvaya aaramaa bir doktor, angısı kayıl olacek gelmää Yarküüyä da incelemää bir hastayı. Çok para harcamış o sevdalı karıcık bulmaa ölä doktoru. Doktor vermiş türlü ilaç, annatmış, nicä onnarı kulanmaa.

– Çok saa ol, Domnika, çok şükür ederim sana, ani kurtardın beni o canavarların pañçalarından. Te ſindi dä çalıſêrsın çıkarmaa beni bu haldan, – yavaşacık, ancak işidilän seslän lafetmiş Kosti. Domnikanın gözleri dolmuş yaşlan. Hiç sakınmadaan anasından, doktordan, öpmüş onun yanaklarını, dudaklarını.

Doktorun ilaçları hem küüyün ilaççı babuların çalışmaları kurtarmışlar küüdä en saygılı çocuu arhangilin elindän. Yakın iki ay düülmüş Avramoglu Kosti yaşamak hem geçinmək arasında da şindi, küçüklüündän kuvetli hem saalam olarak, Allahın yardımınnan, yavaş-yavaş gelmiş kendinä, makar ki saalı taa yufkaymış.

Diil sıradan, käämil hem ii kalpli Taşçı Domnika hepsinin dilindäymiş. Çoyu ona maana bularmış, kötülärmış. Geler şaşmaa, ani Kostinin anası da, kakuları da ona arka olmamışlar. Hepsindän çok çalışarmış kirletmää Domnikanın adını Stançolar, neçinki engellemiş gerçeklensin onnarın hayın plannarı.

En aar lafetmək beklärmış Domnikayı anasinnan-bobasinnan:

– Sän yaptın gülüntü küüdä kendini dä, bizi dä, – demiş mamusu, Kıvırcık Sofi, –neçin baalanmışın delikannı çocuklan sendän dört yaş taa küçük? Ne, korktuydun, ki bulmayacan kendinä eş bir genç dul adam mı?

– Siz beni zorlan everdiniz Taşçı Yordana, zengin ayledän deyni. Dört yılın içindä hiç duymadım yaşamanın dadını onunnan. Ev başı gibi dä, koca gibi dä beceriksiz adamdı. Dört yıl uçacıım olmadı. Anası çıkarardı gözlerimi bunun için, ikidä-birdä yapardı beni kısır karı. Sevdaya düştüm Avramoglu Kostiyä ilk bakıştan. Onun gibi çocuu yok nicä sevmemää. Üç ay görüştüm onunnan da taa ilk ayın içindä üklü oldum. İstedim düşürmək yapmaa, ama o kayıl olmadı. Dedi, ki ikimiz düşünecez, nicä yaşamaa ileri doru. Bilmäzdi, zavallı, ne seremcä bekleer onu tezdä. Öldürüceydilər kabaatsız çocuu jandarlar, eer bän karışmasaydım, – ölä cuvap vermiş Domnika anasına-bobasına.

Kıvırcık Domnika bitirmiş iki klas rus devlet şkolasında. İslää üürenmiş, islääcä lafedärmış rusça. İki yıl geeri geçirmiş kendi adına evi hem iki destina topraa, angısını işlärmış bobasinnan bilä. İki destinayı, buulduynan kocası, kaynatası sudlan çevirmiş kendinä. İstemiş yarım ev için ona Domnika para ödesin, ama sud kesmiş bütün ev kalsın raametlinin eşinä.

Kosti yavaş-yavaş kuvetleşärmış. Genä başlamış dolaşmaa Domnikayı, angısı tatlı duyğularinnan çalışarmış unutsun o zcetleri, angılarını çekmiş kabaatsız jandarların ellerindän.

– Kosticiim, sev beni nicä canın çeker. Bän seninim fikirlerimnän dä, canımnanda, bütün tenimnän dä, – deyärmış Domnika. Öpärmış onun dudaklarını, gözlerini, yapışarmış ona sıcak teninnän, dolu gözäl güüslerinnän.

Kosti annarmış, ani bu akıllı, käämil, ona candan baalı karı, angısı taşıyêr onun uşacını, olacek onun eşi, ki ona başka kimsey diil läüzim dünnäada.

Birkaç gündän sora, aldıynan avşam ekmeeni, o demiş anasına:

– Domnika geçecek yaşamaa bizä. O yakın beş ay üklü bendän, da bän istämeerim, ki benin uşacım büüsün bobasız.

– Vay, oolum, ayıp aalemdän, ki sän, küüdä saygılı delikanni çocuk, evlenäsin dul karıya! – çiledän çıkmış Sultana.

– Benim hiç umurumda diil, ne düşünecek aalem. Açan beni, kabaatsız, zcetlärdi jandarlar, kimsey acımadı, kimseyin uykusu bozulmadı. Sade Domnika, koyup ortalaa

kendi namuzunu, kendi raatlını, kurtardı benim canımı, –
cuvap vermiş Kosti.

O pek diişilmiş o seremcedän beeri. Şen hem girgin, ilk delikanni küüdä, şindi olmuş bir kakaval çocuk. Sade sevdalı duyguları Domnikaya derinnenmiş, aliflenmiş taa çok.

İkinci günü Domnika dolaşmış anasını-bobasını da ölä lafetmiş onnarlan:

– Biz Avramoglu Kostiyän ikimiz karar aldık evlenmää. Bän geçecäm yaşamaa onun evindä. Saa olun, ani istämediniz geeri iki destina topraa, angılarını adadınız bana düündä ilk kocamnan, hem ani yaptınız bizä onun bobasinnan eni ev. Afedin, ki bu evlenmäk olmêêr adetlerä görä. Bän dul kariyım, o sa delikanni çocuk. Yollasın dünürçüleri istemää beni sizdän yakışmêêr. Ačan isteyeceniz bizi blagoslovit etmää, biz büyük havezlän gelecez. Sora steonoz olacez da yapacez bir konuşka.

Nekadar lafetmiş Domnika, bobası salt kıvırdarmış bıyıklarını, bir laf eklämemiş anası da.

– Afedin, kalın saalicaklan, – demiş Domnika da dönmüş evinä.

Ertesi pazara karşı Kosti getirmiş Domnikayı kendi evinä. Anası Sultana karşılamış onnarı Panaiya ikonasinnan. Genclär, diz çöküp, öpmüşlär ikonayı, sora da çocuun anasının elini. Sultana yapmış üç kerä stavroz onnarın üstünä da söylemiş:

–Ko o sevda, ani birleştirmiş sizi, bilä olsun sizinnän bütün ömürünüzdä!

– Saa ol, mamu, şükür ederim sana, ani annadın beni da verdin kayıllını, ki Domnika olsun benim eşim, – demiş Kosti.

– Saa olun, – eklemiş Domnika, – hatır güdecäm Sizä, nicä güderim kendi anama, her zaman sesleyecäm Sizin nasaatınızı!

İki haftadan sora Kıvırcıklar teklif etmişlär gençleri prost etmäâ. Kasım ayın 5-indä, cumertesi günü, Avramoglu Kosti hem Taşçı Domnika steonoz olmuşlar klisedä, da o akıllı, gözäl hem geniş cannı karıcık, şindi artık Avramoglu olup, bulmuş kısmetini bu dünnäâda.

Naşa hem saadiç steonozlukta olmuşlar Kostinin büyük kakusu Kireki hem eniştesi Tuzla Vançu. Steonoz etmiş gençleri ay boba Silanti Parfönov.

O avşam, pazara karşı, olmuş konuşka. Toplanmış Kostinin kakuları, enişteleri, çiçusu, bulusu; Domnikanın anası-bobası, iki batüsü karılarının hem Daulcu Trifun, Kostinin kafadarı. Konuşkacılar çok baaşış getirmişlär gençlerä. Seftä o seremcedän beeri Avramogluların evindä duyulmuş şennik.

1909-uncu yılda, gücük ayın 10-uncu günündä Domnika duudurmuş bir çocuk – birä-bir Kosti, sade saçları kıvırcıkmiş, nicä Domnikanın saçları. Adını koymuşlar Vani – vakitsiz geçinmiş dädusuna anmak. Kırk gündän sora uçacı vaatiz etmiş İvan adınnan genä ay boba Silanti Parfönov. Nuna olmuş Kireki.

Ortodoks hristiyan dinin kanonuna görä, uçacının anası vaatizliktä bulunmêêr. Domnika durmuş klisenin kapu önündä. Ona sora ay boba prost etmiş günaayı, ani sevgidän uşak duudurmuş.

Haliz hırsızları, angıları soymuşlar kliseyi, kimsey başka aaramamış. Kimsey aaramamış izsiz yok olan akılsız Eşekçi Panayotu da. Bobası, Stanço Todurun çıraa, sormuş çorbacısına, bilmeer mi bişey Panayotun kaybelmesi için. Bundan sora, annaşılmaz durumda, yıkılmış üstünä dolu araba, nedän tezdä ölmüş. Ansızdan hastalanmış anası da

geçinmiş bir hafta içində. Ölä süünmüş Eşekçilerin soyu Yarküüdä.

Beylekçi Lambu vazgecmiş neetindän evermää kızını Stanço Tanasa. 1909-uncu yılın hederlez ayında Tudora evlenmiş Daulcu Trifunnan.

O işleri, ani kullanılêr klisedä, yardım etmişlär enidän edenmää küülülär hem İzmail, Bolgrad, Tumarva kliseleri.

ÜSÜZÜN ECELI

Aydınanardı. Biri-biri ardından süünardı yıldızlar. Sade Sabaa yıldızı hep taa şen hem gururlu şılardı göktä. Horozların sesleri ölä hızlı işidilärdi, sansın onnar yarışardılar, angısı taa keskin ötecek. O tarafta, nerdä Kürkçü Todurun evi bulunardı, kederli-kederli uluyardı köpeklär.

Geldiydi yaz. Kırlarda çok iş vardı. Çiftçilär hazırlanardılar gitmä tarlalarına.

Bütün küüyä aaz-aazdan laf etiştiydi, ani bu gecä olmuş bir büyük bela: öldürmüşlär Kürkçü Toduru hem soymuşlar onun evini. Komşular sabaalen görmüşlär, ani evin önündä, kan içindä yatarmış kesik girtlaannan ev saabisi. Eşiktä, saçlarını yolarak, aalarmış onun karısı Varka. Komşuların soruşlarına o bişey cuvap etmämış, sade sıralarak, sölenärmış: „Çingenelär, çingenelär...”.

O zamannar Basarabiya bulunardı Romıniya devletindä. Yarküü girärdi İzmail bölgesinä. Bucaan üülen-batı tarafından küülerin kuvet organnarı (pretura, prokuratura, jandarlık) bulunardılar Tumarvada.

Ani bu gecä öldürmüşlär Kürkçü Toduru, artık bilärdi küüyün primarı da, Kuyumcu Vani – en zengin çorbacı Yarküüdä. Onun bobası Kuyumcu Koli boyarmış bir vakit.

1924-üncü yılda Yarküüdä olmuş toprak reforması, nasıl bütün Basarabiyada da. Kuyumcu Kolinin varmış 1300 destina topra. Ona iki oolunnan brakmışlar 100 destina, 1200 destina payetmişlär küüyün çiftçilerinä. Kuyumcu Vanıyâ düşmüş 50 destina hem bobasının başka zenginnii.

Primar telefon açmış Tumarvaya – jandarlara hem prokuraturaya. Yardımcısını Burçu Mitiyi bir gardistlän o

yollamış Kürkçü Todurun evinä. Onnara izin vermiş kimseyi aul içinä girmää brakmasınnar hem beklesinnär orada Tumarvadan jandarları hem sorgu daavacısını.

*

O yıllar yazın, pazar günneri, küüyün ortasında gençlär toplanardı horuya. Delikannı çocuklar tutardılar çalgıcıları da üülendän sora başlardı horu. Kızlar gelärdilär gözäl tutmalık fistannarlan, angıların altından görünärdi hasadan eteklerin gergefleri. Başlarına baalardılar batista. Onun altına, kulaan yanına, koyardılar birär top pençerä çiçää. Boynularına takardılar altınarı, birkaç sıra boncuk hem sedef. Kollarında hem kulaklarında yalap-yalap edärdilär gümüş blezicklär hem küpelär.

Çocuklar giiyärdilär kara don, kara jiletka hem maavi gölmek. Başlarında taşıyardılar kara paraliya, ayaklarına giiyärdilär deridän çizmä.

Gençlär görünärdilär biri-birinä pek gözäl, yakışıklı. Horuyu düzärdilär ilkin kızlar. Onnar dizilärdilär kol-kola da yapardılar bir büük çevrä. Sora horuya katıldılar çocuklar beenilmiş kızların yanına.

Etişmiş kızların ardından gelärdi anaları da göz-kulak olmaa. Allaa korusun, olmasın bir uygunsuzluk yada terbiyesizlik çocukların tarafından da gülüntü yapsınnar onnarın kızlarını!

Gençlär sevärdilär oyunnarı: „düz ava“, „batay“, „sırba“, „joyan“ h. b. Avşama dooru, açan horu yakındı bitmää, herbir delikannı yollardı kafadarını beendii kıza istesin onun için çiçeeni. Açan kız kayıl olardı – sayılardı, ani o beenmiş bu olanı. Çocuklar kızların çiçeklerini takardılar paraliyasına.

Stoyan Balaban pek sevãrdi Yanul Varkayı. Horularda salt onun yanında oynardı, salt onun çıçeeni alardı da hodullanardı bununnan. Oynarkan ba sıkardı elceezini, ba suvazlardı omuzçaazını. Açan Stoyan gözlerinä bakardı, Varka uzun kirpiklerinnän onnarı saklardı, sakınardı, çıkmasın bir fena laf büyük sevdasına. O pek islää annardı, ani o, bir çüizsiz kız, zor olacek eş zengin Stoyana.

Balaban Stoyan ayrılardı öbür gençlerdän şen karakterinnän, işçiliinnän. O bir karagöz, kıvrak boylu olandı, görünärdi pek gözäl. Hepsindän islää o oynardı „kadıncayı“, „maramcayı“, pek uygun, becerikli yapardı herbir adımı. Avşamnen, açan bitärdi horu, delikannılar taa şennenärdilär çirtma sesinä, onun çevirmelerinä, sarardılar Stoyanın dolayını da mayıl olardılar bu yakışıklı hem saygılı çocuun käämil tañtlarına.

Yanul Varka üüsüz kızdı, yaşardı lelüsunda, anasının kakusunda. Onun bobası, Yanul İlişka, kaybelmiş İlk Dünnää Cengindä. Altı yıldan sora hastalanmış anası da gençecik ölmüş. Varka ozaman ancak doldurmuş edi yaşını. Bu kızçaazın üstünä düşärmüş pek çok iş yapmaa: bakmaa Maşu lelüsunun küçük uşaanı, doyurmaa kuşları, süpürmää, toplamaa evin içini – bütün gün hep iş başında. Şkolaya gitmää, üürenmää okumaa-yazmaa onun aklısına da gelmäzmiş. Onun yaşında uşaklarlan buluşmaa, oynamaa vakıdı etişmäzmiş. Giidirärmışlär Varkayı fukaara, rubacıkları, ayak kabı – ne kalmış lelüsunun taa büyük kızlarından.

Şindi Varka onsekiz yaşındaydı, etişmiş gözäl simalı kız: yanakları – pembä alma, dudakları – iki olmuş kirez, gözleri sä – kara üzüm gibi, kaşları – pak iki eni ay. Kalın, kol gibi, kara pelii pek düzärdi onun incecik, fidan gibi, boyunu. Bölä

käämil kız Yarküüdä başka yoktu. Delikannıların çoyu beenärdilär Varkayı, ama o sevärdi sade Stoyanı.

Ozamannar analar-bobalar everärdilär delikannıları kendi fikirinä görä. Zenginnär aarardılar oollarına zengin kız: çok topraa olsun hem çok çiiiz getirsin, bir islää ayledän olsun.

Bir pazar avşamı Stoyanı çaarmış bobası lafetmää. O ölä laf açmış:

– İştittim bän, oolum, ani sän kaybetmişin aklını da sevmişin Yanul İlişkanın üüsüz kızını. O sana eş olsun uymêêr, – demiş o, sansın kesmiş.

– Boba, bän Varkayı pek severim, o da beni sever. Biz zenginiz. Allah yardım edecek da öla işçi karımnan, nasıl Varka, fukaara olmayacez, taa çok zenginnik toplayacez kendi terimizlän, – bakarak bobasının gözlerinä, demiş Stoyan.

– Bitireces bu boş lafları! – üfkelenmiş bobası. – Gelän haftaya yollayacez dünürçüleri Yabancı Trifuna. Onun kızını Katinkayı isteyecez sana gelin olsun. Yabancı ünärdi kırçmada, ani hazırlamış kızına çok çiiiz hem on destina da toprak. Bän dä sana verecäm taa on destina, yapacez sizä bir büyük ev, da ozaman bütün küüdä siz çok saygılı aylä olursunuz.

Stoyan şaş-beş kalmış, gözlerinä karannık çökmüş. Titireyeräk, pelték dilinnän, tutnuk seslän yalvarmış bobasına:

– Boba, Katinka çirkin kız: bacakları incä, güüsü tafta gibi, burnusu büyük, dişleri iiri. Sän beni bütün ömürümä zavallı mı isteersin yapmaa? Ayoz gibi gözäl hem temiz Varkayı sän isteersin bän diiştireyim bu cumaa babusuna mı?

– Bacakları incä, oolum, ama kilimneri hem yorgannarı kalın. Güüsleri küçük, ama kırdı tepeleri hem aulunda saplıkları büyük. Zengin adam bulacak kendinä gözäl kadın başka tarafta, açan canı çekecek, – cevap vermiş Balaban Ristu da brakmış oolunu yalnız, kendinä gelsin. İçeri girärkän, kapunun önündä çevirmiş üzünü Stoyanın tarafına da üfkeli eklemiş:

– Açan beni seslämeyecän, bişey sana vermeyecäm. Ozaman senin Varkannan git Yabancılara da yanaş onnara çırak!

Ristu girmiş içeri, ama onun bitki lafları biz gibi batmışlar Stoyanın imiinä.

Balaban Ristu zengin çorbacıydı, otuz altı destina topraa vardı. Tutardı dört beygir, iki öküz, iki inek hem çok koyun. Aulu kuş doluydu. Vardı beş uşaa: iki oolu, üç tä kızı. En büyük oolu Stoyandı, sora sa üç kız: Zina, Tudorka, Sofi. Küçük oolu Peti kalaceymış evlerä. Kızlarına hazırlarmış versin ikişär destina toprak herkezinä. Küçük ooluna düşünärmiş braksın irmi destina. Ristu bir kalın, büyük gursaklı erifti. Küüdä onu sayardılar fena hem tamah adam.

Yabancı Trifunun dädusu gelmiş Yarküüyä 1870-inci yıllarda, kavkaz simalı adammış, çok parası varmış. Evlenmiş bir dul uşaksız kariya, angısına kocasından kalmış bir islää ev hem sekiz destina toprak. Küüdä hepsi ona deyärmiş yabancı adam. Onuştan kalmış laabı „Yabancı“. O satın almış çok toprak da tez vakıtta olmuş zengin çorbacı.

Yabancı Trifunun vardı sade iki kızı: Katinka hem Vasilka. Küçük kızına Vasilkaya düşünärmiş alsın iç güveliinä bir işçi hem çalışkan çocuu.

Bütün küü bilärdi, ani oktäbrinin ilk pazarında Balaban Ristuda düün olacek. Onun oolu Stoyan evlenecek Yabancı Trifunun kızına, Katinkaya. Çok kişi şaşardı, nasıl ölä gözäl hem akıllı çocuk, Stoyan, kayıl olmuş evlenmää Yabancı Trifunun çirkin kızına. Ama annardılar, ani zenginnik için tamah Balaban Ristu zorlan koydu yola oolunu evlensin Yabancınnın kızına. Çoyu sa maana bulardı Stoyana, ani o ölä kolay vazgeçmiş sevgilisindän.

Stoyan bitirmişti dört klas. Üürenärmiş pek islää. Üüredicilär, küüyün popazı hem primar nasaat verärmişlär Balaban Ristuya yollasin oolunu Bolgrada lişeyä üürenmää ileri dooru. Ama Ristu saymamış, ani bu läüzüm onun ooluna, istämemiş harcamaa parasını "boşuna", nasıl o düşünärmiş.

Stoyan çiftçilik edärdi çıraklarlan yan-yana: sürärdi, ekärdi, kazardı papşoyları, biçärdi, yapardı başka çiftçilik işlerini. Doldurduynan ondokuz yaşını, çaarıldıydı slujbaya, romın askerinä. Yaptıydı slujbasını Huş kasabasında. Yazın döndü slujbadan, güzün dä evlendi Yabancı Katinkaya. Düün tuttu yakın bir hafta. Bir hafta da acı yaşlarlan gecä-gündüz aaladı Varka.

Geçmedi çok vakit, da lelüsu hem eniştesi verdilär gül gibi gözäl Varkayı bir dul adama – Kürkçü Todura, sansın sattılar bir hayvanı. Komşular lafedärdilär, ani Todur onun için vermiş 200 ley, lelüsuna bir eni keptar, kocasına sa – bir boy kürkü hem kuzu derisindän bir kara kalpak. Taa sölärdilär, ani Varkanın iki destina topraanı, evini, başka işlerini, ani kalmış anasından-bobasından, eniştesi, Tatar Andoni, şiretliklän yazdırmış kendi adına. Bu kötü iş için primara hem notara büük habar verilmiş.

Ne düün, ne steonozluk olmadı, yaptılar sade bir konuŖka Tatar Andoninin evindä. Hepsi oldu sarfoŖ. Salt Varka bütün gecä garip-garip aaladı.

Sabaalen Kürkçü Todur döndü gençecik hem käämil kızlan kendi evinä.

Taa girdiynän içeri, o namuzsuz hem sarfoŖ adam fenalıklan aldı insancın kızlını da o saat başladı horlamaa. Varka sa bütün gün kannı yaşlar döktü kendi pelin gibi aci eceli için.

Todur – bir kaavi, alçak boylu hem fena erifti. O bümüş bir halaza gibi. Yarküüdä kimsey istemäzdi olsun ilişiklii onunnan. İlk karısı Despina asılmıştı bir yıl geeri. Ölä kimsey dä bilmäzdi neçin. Kürkçü zanaatı bu adama geçmişti bobasından, bobasına da – dädusundan. OnuŖtan laabi kalmıştı Kürkçü.

Todur bütün gün sepelärdi, paklardı derileri, dikärdi keptar, kojuk, kalpak. Evin içi hojma kokardı sepeli derilerä.

Geçtiydi iki yıl, ama ölä dä taa uŖak yoktu ne Varkada Todurlan, ne dä Stoyanda Katinkaylan.

Yatarkan kocasınan, Varka savaŖardı düşünmää, ani yatêr Stoyannan. Stoyan da hep ölä, açan görärdi karısını, sanardı, ani onun önündä bulunêr Varka. Fikirlerinnän onnar yaşardılar barabar. Onnarın duyguları diil ani suusun, ama gün-gündän taa kuvetli, taa derin olardı.

Güzün bir gün ansızdan Stoyan karşı geldi Varkaylan. Atıp bakışlarını biri-birinä, annadılar, ani onnar ikisi dä kısmetsiz, ikisi dä zavallı aydın dünnäada. Bölä mutsuzluk bu iki canı raatsız edärdi gecä-gündüz. Onnar yoktu nasıl dayansınnar ileri dooru görmeyeräk biri-birini. Varka annattı Stoyana, ani o pek zor yaşêêr Todurlan, artık yok nasıl

bundan birtaa çeksin onun terbiyesizliini. İkidä-birdä azarlêêr onu, oynêêr onunnan, nicä kedi oynêêr sıçannan. Demäk, bıçak dayanmış kemää. Stoyan da annattı Varkaya kendi mutsuzluunu. Soluunu derin çektiyän, Stoyan ekledi:

– Benim sevgili hem paalı guguşçuum, bän pek kabaatlıyım senin önündä, ani sesledim bobamı da kayıl oldum evlenmää zengin Yabancıнын kızına. Afet beni. Çok yalvarêrim, kayıl ol buluşalım bir erdä, nerdä kimsey bizi görmesin, kimsey bizä engel etmesin dilleşmää ölä, nasıl canımız isteer, nasıl bizim kalbimizä uyêr.

Varka pek islää annardı, ani bölä işlär kötü biter, ama, biraz düşünüp, kayıl oldu. O söledi Stoyana, ani pazar günneri taa gecedän Kürkü Todur gider Tumarvaya panayıra keptar, kalpak satmaa. Ozaman var nasıl görüşünnär onun evindä.

O pazar sabaası Stoyan kalktı taa koyu karannıkan, kolladı Kürkü Todur taligıylan geçsin yoldan da hızlandı onun evinä dooru. Bakındı iki tarafına, yok mu kimsey, da açtı tokatçıı.

Varka sa bu gecä kıpmadı gözünü. Geçirdi Toduru, kapadı köpää dama da girdi içeri. O bilärdi, ani sevgililerin arasında bir yakınnık olêr, ama nasıl bu iş olacek onnarlan, onun fikiri istemäzdi çalışsın.

Varka şindiyä kadar kalmadıydı yalnız Stoyannan. O horuda da sakınardı lafetmää onunnan. Şindi sä kalacek üzbe-üz sevgilisinnän. Varkanın canı sık-sık düülärdi. O sayıklardı, nasıl götürsün kendini bu buluşmakta.

Varka döşedi pak yataa, diiştirdi yastık üzlerini da çıktı içerdän.

„Allahım, ne olacek bizim aramızda, bu şüpele bir iş, bu bir günaa”, – kendi-kendinâ sayıklardı Varka.

Bu düşünmekleri kestirmiş bir başka aykırı fikir: „Kim demiş, ani günaa? Allah brakmış insannar sevsinnär biri-birini. Te o günaa, ani beni Stoyandan ayırdılar. İlkin zorlan everdilär Stoyanı kaskatı Katinkaya sora da beni verdilär bir saygisız adama. Canım yandı, ütülendi. Diil miydi en büük günaa versinnär beni, delikannı kızı, steonozsuz dul hem avan Todura, angısının kuvedi var, ama akli az? Avşam olarkan, açan getirerim aklıma, ani genâ bir döşää sıra geler yatmaa bu onmadık adamnan, etlerim tikennener. Olsa kolayı vereyim ona bir türlü ilaç da başka hiç uyanmasın – ölä ikra ederim ona. Benim en ii günnerim geçer kiminnän? Bu hayın, bir sır gibi kişiyän, bu hasır üzlüylän. Bu diil mi zarar bana bunca vakıt çekmää onun terbiyesizliini?”

Taman bölâ düşünärkän, Varkayı bir fasıl kuşku aldı: sansın ayoz kanadınnan usulunnan dokundu onun omuzuna da sesetti gözünü atsın kapuya – hayada girmişti Stoyan. Stoyan! Onun sevdası, en paalı adamı dünnäada, durêr şindi onun önündä: kıvrak boylu, gozâl, yakışıklı, gercik giyimni, gülümseer bıyık altından. O birdän sarmaştı, sıktı Varkayı canına da, kucaklıyıp, götürdü içeri, yanık havezlän, enikunu yattırdı döşää.

– Varka, benim gülceezim, artık biz biläyiz, – büük şefklän, bir solukta dedi Stoyan da girişti öpmää yanaklarını, dudaklarını, gözlerini, herbir parmacını.

– Stoyan, hiç inancaam gelmeer, ani ikimiz birerdäyiz, ayol, dur bakayım senin üzünâ, seni pek özledim.

– E, bilsän, bän nasıl seni özledim!

– Stoyan, dur biraz, – Varkaya ayıp geldi, ani Stoyan ansızdan sakırğa gibi kaptı onu kaavi kollarinnan. Varka duyardı kendini onun kucaanda bir piliççik gibi.

– Dur, soluumu alayım, – dedi Varka da taa nesä istedi solemää, ama Stoyan yapıştırdı dudaklarını onun dudaklarına...

– Varka, doyamêêrım sevmää seni, okadar tatlısın! Seni anan küçükkän salkım çiçeendän ballan mı doyumuş, ne?

Stoyan ellerini gezdirärdi ütü gibi Varkanın genç tenindä. Varkanın yaşları akardı birär-birär yastık üstünä – kısmet yaşları. Onnar ikisi dä duydular biri-birinin tenini, temiz soluklarını. Karının kara saçları daalmıştı yatakta, üzü gülärdi, gözleri şılardı iki yıldız gibi. Stoyan mayıl olardı onun tabiattan gözellinä, siiredärdi onun käämil boyunu baştan ayaa kadar. Varka şindi onun önündäydi bir boginä gibi – bir Allahka. „Ne gözäl uşaklarımız bizim olaceydi“, – düşünärdi Stoyan.

– Seni pek severim, Varka! Emin ederim, Allah görsün, sevecäm ölüncä! Bitki soluuma kadar!

Varka annardı, ani bu bir ayırı iş, büüleyici, neçinki kaybeldiydi nereyisä sakınmak ta, gerginnik tä.

– Stoyan, bän gördüm gök kuşaanı, türlü-türlü şıralı boyalar, sora da düştüm çiçekli cennetä. O neydi, ayol?

– Varkacık, şindän sora hep bölä olacek, benim tatlı insancım. Bizim büyük sevdamız ikimizi dä uyandırdı, diriltti.

– Stoyan, dün ölsäydüm, büün bilmeyceydim, ani bu yaşamanın dadı varmış. Bu bir ödül, baaşış. Allahım, benim canımda peydalandı bir tatlı sancı. Bu bir büülü renkli düş, alma onu bendän!

Onnar annardılar, ani şindän sora baalydılar derin duygularlan hem büük sevdaylan, angısına onnar büün ikisi dä isteyiptä verildilär da onuştan mutluydular. Onnarın bakışları sevgiyän doluydu. Biri-birini sevärkän, tutuşardılar, yanardılar sevda ateşindä. Ölä duygu göktänmiş. Varka hem Stoyan duumuştular biri-biri için. Onnar günaasızdılar – iki sevgili, iki yakın can.

Stoyannan Varka dayma buluşardılar. Nekadar taa sık görüşärdilär, okadar taa çok istemäzdidilär ayrılmaa.

Derin duygular kaplamıştı onnarı ölä, sansın dünnäada salt onnar ikisi yaşêêr. Bu işleri zor saklamaa küüdä. Var bir laf, ani „topraan da kulaa varmış“. İşidilirdi, ani Varka aldarmış adamını, yatarmış Stoyannan. Maaleci yan aazlı babular onnarın saklı işlerini meydana çıkardılar:

– İşittin mi, mari? İşitmedin mi? Mari, bu Varka ne utanmaz karı!

Bu laflar etişmiş Todurun da kulaana. Bir avşam, açan Varka döşärmış yatmaa, Todur ona sormuş:

– Dooru mu, ne işidiler küüdä, ani sän yatıp-kalkarmışın Balaban Stoyannan? Varka ilkin kızarmış, sora olmuş biyaz kireç gibi da inkär edämemiş:

– Da, dooru. Bän sevdim hem dä ölä pek severim Stoyanı, ani onsuz yok nasıl yaşayım. Yap, ne istärsän.

Varkanın lafları çiledän çıkarmış Toduru. O fena düümüş onu, üzünü-gözünü çürütmüs. Geçmüzmiş gün, ani Todur düümesin karıyı. Varka sarardı üzünü şalinkaylan, görünmesin çürükleri – ayıp insannardan, ayıp komşulardan.

Varkanın derdini işitti sevgili Stoyan da kendinä er bulamazdı. Nasıl yapsın da kurtarsın bu beladan Varkayı, onun käämil sevgilisini, salt onunnan o duyardı kendini

kismetli. Kafasında dönärdi türlü fikirlär. Stoyan annardı, ani Varkasız o da yok. „Allah belasını versin!“ Stoyanın içindä durardı biz gibi bir büük raatsızlık.

Geldiydi ilkyaz. Çiftçi işlerinnän ortalık biraz sus olduydu. Varkanın hem Stoyanın sevdası basıldıydı, biraz unudulduydu. Ama Stoyan taa uslanamazdı. Onun canı hep ölä yanardı Varka için, ürää kopardı. Avşam-sabaa aklısından çıkmazdı bu genç karıcık, onun sevgilisi. Ölä üfkesi vardı bu haydut Todura, ani olsaydı kolayı, bir kaşık su içindä buusun onu. Bölä aar düşünmeklär Stoyanın imiini kurt gibi iyärdilär.

Olay uydu ansızdan. Yaza dooru küü kenarına geldi ydi bir çingenä şatrası. Çingene ykalar o saat daalıştıydılar küü içinä evdän-evä fal çekmää, dilenmää ekmek, ruba. Çingenelär-adamnar tras-trus işlär dilär kuznedä: düzärdilär taligaları, kosilkaları, veyalkaları, başka demir işlerini hem yapardılar sıır buynuzlarından tarak. Gecä çingenelär yakardılar ateş. Geç vakıda kadar onnardan işidilärdi baarış-çaarış, uşak sesi. Uslandılar artık gecä yarısından sora, açan gidärdilär yatmaa.

Stoyanı ayakları getirdi çingenä şatrasına. Laf-laftan o söz açtı çingenelerin yaşaması için, ani onnar çok zor çekerlär gezärkän küüdän-küüyä, aarayarak kendinä mutlu kader.

Lafedärkän bu çayırdaki eriflär län, Stoyan gözlärdi hem çalışardı annasın onnarın kefini, karakterlerini. Seçmişti iki traş olmadık genç çingeneyi yırtık-pırtık rubalarlan, uzun kirli saçlarlan hem yalabık gözlärlän.

Onnar da sansın bir bakıştan annamışlar, ani bu küülü adam aarardı taman bölelerini, angıları korkusuz giderlär herbir fena işä, herbir avantüraya.

Ayrırlarkan çingenelerdän, Stoyan göz kıptı bu iki şüveli kişiyä da yollandı evinä dooru.

*

...Üülendän sora Kürkçü Todurun evinä etişti sorgu daavacısı Vasile Moraru iki jandarlan. O osaat annamış, nedän ölmüş bu adam. Kafasında görmüş bir delik. Ölä iz kalêr ozaman, açan urêrlar çekiçlän. Bölä yaraylan insan yok nasıl yaşasın. Girtlaanı adamın kesmişlär sora.

Tezlää sorgu daavacısı sorguya çekti Yanul Varkayı. İstardı annasın ondan, nasıl olmuş bu fenalık: kim, neçin hem nicä öldürmüş kocasını. Varka söledi, ani gecä bir kişi urmuş kapuya da Todur çıkmış bakmaa, kim orda. İşidilmiş kavga kapunun ardında. Pençeredän görmüş, ani iki kişi durarmış ayakça, Todur sa yatarmış erdä. Karannıkta o seçämemiş, kim o kişilär, ama benzärmişlär çingenelerä.

Sorgu daavacısı verdi izin jandarlara alsınnar Yanul Varkayı, da hepsi gittilär primariyaya. Primar annattı, ani küüdä işidilmiş laf Yanul Varkanın Balaban Stoyannan ilişiklii için. Bir jandar hem bir dä gardist gittilär tutmaa Stoyanı. Açan getirdilär onu primariyaya, elleri kelepçeliydi.

Sorgu daavacısı jandarlarlan aldılar Balaban Stoyanı hem Yanul Varkayı Tumarvaya.

İkinci günü primariya gömdü Kürkçü Toduru, neçinki onun yakın hısımnarı küüdä yoktu. Bu olay pek dalgalandırdı insannarı. Bölä işlär Yarküüdä olmadıydı çoktan.

Tumarvada, kapanda, başlamışlar sorgulamaa Balaban Stoyanı.

– Sän mi öldürdün Kürkçü Toduru? – sormuş sorgu daavacısı.

– Bän öldürmedim onu, – demiş Stoyan.

– Ozaman, bekim, koydun yola başka kişileri yapsınlar bu fenalı? Kim onnar? – dargınlanmış Vasile Moraru.

Bir incecik sarsılmak görünmüş Stoyanın üzündä, ama görgülü sorgu daavacısı denemiş bunu da üfkeli sormuş taa bir kerä:

– Kim onnar, angılarinnan annaştın öldürsünnär adamı?

– Bän annamêêrim, ne isteersiniz bendän?

– Senin ne ilişkin vardı Yanul Varkaylan? Sölä dooru, başka türlü çok pişman olacan! – sert-sert baarmış sorgu daavacısı.

– Hiç bir ilişki yoktu bizim aramızda. Onun vardı adamı, benim dä vardı karım, – biraz düşündüynän, cevap vermiş Stoyan.

– Senin neetindä var mı sölemää dooru? Açan yok, ozaman biz başka türlü seninnän lafedeces, – sert-sert kesmiş Moraru.

„Sölärsäm dooru, kapana saklayaceklar çok vakıda, inkär edärsäm, zeetleyeceklär, köpeklär“, – hesaplarmış kendi-kendinä Stoyan.

– Bän yok ne söyleyim başka, – yavaşacık süzmüş o dişlerin arasından. Sorgu daavacısı izin etmiş jandarlara „çözsünnär onun dilini“. Zorlan koymuşlar çıkarsın donnarını da başlamışlar düümää bastonnanlar. Stoyan baştan sıkılmış kendini, ama sora çeketmiş baarmaa – yokmuş nasıl başka dayansın. Jandarlar sa hep taa düüyärmişlär onu. Vasile Moraru hep sorarmış:

– Söleyecän mi dooru, söyleyecän mi dooru?..

– Söleyecäm! – demiş Stoyan. – O günnär küüyä geldi ydi çingenelär, bekim, onnar öldürdülär hem soydular Kürkçü Toduru?

Sorgucu saymamış onun cevabını gerçek da izin vermiş düüsünnär ileri dooru, taa fena zeetlesinnär. Stoyan pek korkmuş, ani dayanamayacak zeetlerä dä demiş:

– Bän gittim çingenelerin şatrasına, annaştım iki genç çingenäylän sade korkutsunnar Kürkçü Toduru da o başka düümesin karısını.

Vasile Moraru yorulmuş, gün pek sıcakmış. Gelmiş sofravakıdı da karısı, kukona Marioara, beklärmış onu evdä. Stoyanı sa jandarlar götürmüşlər da kapamışlar maazaya.

İkinci günü sorgu daavacısı bir telefon açmış Yarküüyün primarina da sormuş, nesoy çingenelär gelmişlər küüyä hem angı tarafa sora gitmişlər. Jandarlar bulmuşlar o şatrayı. Onun başı annatmış, ani Yarküüdä şatraya gelmiş bir adam da lafa durmuş iki kişiyän, angıları katılmışlar şatraya birkaç gün geeri da sora yok olmuşlar.

Yanul Varkanın sorgusu taa kolay geçmiş. O söylemiş hepsini, nasıl var: ani üsüz kalmış, ani lelüsunda yaşamış, nasıl onu evermişlər zorlan Kürkçü Todura, angısı onu dayma zeetlärmiş. Sölemiş, ani çok sevärmiş Balaban Stoyanı da adamından saklı buluşarmış onunnan.

Onu durgutmuş sorgu daavacısı da istemiş annatsın taa bir kerä, ne olmuş o gecä, açan öldürmüşlər Kürkçü Toduru.

– Gecä yarısı urdular kapuya, – başlamış genä annatmaa Yanul Varka. – Todur uyandı da çıktı bakmaa, kim gelmiş. İşittim, ki aul içindä bir kavga olêr. Bän korktum çıkmaa dışarı, ama içeri girdi iki genç çingenä. Onnar yıktılar beni erä arka üstü, aazıma soktular bir parça baaramayım deyni. Kopardılar rubalarımı da oynadılar benimnän, nasıl istedilär. Allah cezalarını versin! Onnarı duudurmamış karılar, onnarı sansın dişî canavar yapmış. Aldılar dikilmiş

keptarları, kalpakları, paraları da çıkarkana dedilär kalkmayım erimdän onnar yok olmadaan, zerä beni dä öldüröcekler. Bän korkudan ölecä durdum bütün gecä. Sabaalen çıktım dışarı da gördüm Toduru kan içindä..

– Balaban Stoyan yok muydu onnarlan bilä? – sormuş Vasile Moraru.

– Bän Stoyanı görmedim onnarın arasında, – demiş Varka. Sorgu daavacısı inanmış Yanul Varkayı da izin vermiş jandarlara götürsünär onu geeri kameraya hem genä getirsinär sorguya Balaban Stoyanı.

Stoyanın duruşu pek düşkün gösterärmiş: dudakları patlamış, gözleri çüm-çürük, üzündä akım-akım kannar kurumuş. Sızlarmış herbir kemicä, herbir etçeezi. Almıştılar adamın saalını, da onun hiç yokmuş kuvedi lafetmää dä.

– Nekadar ödedin o kişilerä, ani öldürsünär Kürkçü Toduru? – sormuş üfkeli Vasile Moraru.

– Bän onnara para vermedim, – istemiş kabaatlı olmadıını göstermää Stoyan. Moraru göz kıpmış jandarlara, da onnar genä başlamışlar zeetlemää Stoyanı.

Çetin karakterli hem kaavi Stoyan şindi durarmış sorgucunun önündä bir sararmış aç gibi. Kurtulmaa zeetlenmektän deyni, Stoyan kayıl olmuş:

– Bin ley verdim!

Bölä bitmiş Balaban Stoyanın sorgusu. Vasile Moraru koymuş onu yazılsın sorgu protokolunda.

O genç çingeneleri, ani öldürmüşler Kürkçü Toduru, ölä dä tutamadılar.

Bir aydan sora olduydu sud İzmayılda. Balaban Stoyana verdilər oniki yıl kapan yapsın. Yanul Varkayı buldular kabaatsız.

Tamah hem fena adam, Balaban Ristu, istämedi harcasın parasını bir görgülü avokat için, bişeylän yardım etmedi ooluna. O hiç suda da gitmedi.

Yanul Varka, döndüynän Yarküüyä, aldı salt rubalarını Kürkçü Todurun evindän da gitti yaşamaa bobasının tarafından lelüsuna. Bir yıldan sora pek fena hastalandı ak ceer yangısından da ansızdan öldü. Ölä bitti günneri o zavallı insancın – Yanul Varkanın. Bitti-gitti, sansın göktä bir yıldız süündü...

*

Yarküüyün gençleri dayma dolaşardılar Varkanın mezarcını su dökmää hem taazä çiçek koymaa. İlkyazın onun başı ucunda, kauk gibi açardı kirez fidanı, sansın gençecik bir kız giimişti gelinniini hem takmıştı fatasını da beklärdi güveeyi gitmää steonozlaa...

SAURGUN

Geldiydi 1954-üncü yıl. Fukaaralık taa çıkmadıydı Bucaan küülerindän. Kolhozlar, ani kurulduydular 1947-1948 yıllarda, taa kuvetlenmediydilär. Yazın küülerdä olmazdı horu. Siirek ayledä gençlär düün yapardılar. Çoyu kanaat olardılar bir konuşkaylan fukaara imeklärlän, kalitesiz şaraplan, evdä yapma rakiylan. May kimsey steonoz olmazdı. Az genç toplanardı pazar günnerindä klublara. Delikanni çocuklar bulardılar kendilerinä gelin hısımnarın yada dostların yardımınnan, kimi kerä aşırı küüdä.

Yarküülü orta boylu, damarlı delikanni çocuk Kurdu Vasi ölä tanıştıydı komşu küüdän bir gözäl kızlan, Mitioğlu Nadiylän, ani ancak doldurmuştu 18 yaşını. Tanışıp, beenmiştilär biri-birini.

Vasi, Kurdu Gerginin hem Vasilkanın en küçük ooluydu. Kakuları, Kati hem Mariyka, batüsü Vani artık evliydilär, da vardı kendi evleri. Vasi sayıladı mirasçı¹³ ana-bobasının evinä, averäsına. Çalışardı kolhozda bobasınnan birerdä yapı brigadasında. Becerärdi biraz usta zanaatını, angısını üürenmiş bobasından. Yakın 20 yaşındaydı.

Tezdä Vasi yolladıydı kızın aylesinä dünürçüleri: kakusunu Katiyi, eniştesini Batır Petraşkuyu hem bir maaleci, ama dünürçülük uurunda görgülü kariyi, Peyku Maşuyu, angısının kocası öldüydü aaçlıktan 1947-inci yılın büyük ayında, uşakları da yoktu.

Nadi artık sölemiştü anasına-bobasına, ani beener bir

---

¹³ *Mirasçı* – наследник.

Yarküülü çocuu, Kurdu Vasiyi, da Koladadan sora, ilk pazar günü, çocuk yollayacak dünürçüleri istemää onu.

– Zamannêêrsınız, çok saygılı hem paalı çorbacılar! – selâmneştıydi Mitioglularlan Batır Petraşku.

– Sefa geldiniz, paalı konuklar, buyurun girin içeri, duyun kendinizi nicä kendi evinizdä, – cuvap verdiydi ev saabisi Mitioglu Pani.

Dünürçülär girdiydilär büük odaya da oturduydular kanapeyä, nereyi gösterdiydi ev saabisi, angısı oturduydu karısinnan, Melänuylan, skemnelerä, musaafirlerä karşı.

İlkin ses verdiydi Peyku Maşu:

– Saygılı ana-boba, Melänu hem Pani, sizdä var bir açmış gül, bizdä sä bir gül sevän delikannı olan. O yalvarêr sizä, veräsiniz ona o açmış gülü, angısını sever bütün canından!

– Bizim gülümüz taa açmadı hembettän, neçin alatlayalım, – ölä lafettiydi Nadinin bobası, Mitioglu Örgi.

– Var mı nicä görelim biz dä o gülü da bakalım, halizdän mi açmamış hembettän? – karıştıydi lafa çocuun kakusu.

Melänu çaardıydı kızını büük odaya, dünürçülerin önünä. Nadi giyimniydi maavi fistancıklan, biyaz el işi tanteladan yakaylan. Kara saçları örülüydü bir kalın pelik, angısı pek düzärdi onun kıvrak, gençecik kız boyunu. Batır Petraşku belerttiydi gözlerini. Kızın güzellişi şaştırdıydı onu. O dediydi:

– Siirek gül ölä gözäl açêr, çok saygılı ana-boba. Sanêrız, ani taman şindi onun sırası koparılınsın bir temiz çocuun kaavi hem pak ellerinnän da solmasın çok vakit!

Nadi durardı dünürçülerin önündä sessiz, nicä bir kabaatlı kişi. Yanacıkları kızardıydı, gözçeezleri şıldardı iki

yıldız gibi. Saafidän o hazırdı, aniki onu sevsin bir haliz delikanni, angısı yatsın onun da kalbinä. O istärdi, ani o delikanni olsun Kurdu Vasi, angısını o beenmişti ilk bakıştan.

– Biz dä isteeriz görmää o kaavi hem pak elli delikanniya, kim isteer koparmaa bizim açmış gülümüzü, – söledi kızın bobası Mitioglu Pani.

Annaştıydılar, ani öbür pazar günü çocuk gelecek anasinnan-bobasinnan da kızın aylesinnän bilä karar alaceklar gençlerin ileri dooru kaderi için.

Batır Petraşku koyduydu masaya bir şişä şarap da hepsi, Nadidän kaarä, buyurduydu birär filcan o şaraptan, ki başarılı olsun sonu bu annaşmanın.

Bir haftadan sora geldiydi kızın evinä Kurdu Vasi anasinnan-bobasinnan. Vasi giyimniydi toklu derisindän kısa bim-biyaz kojuklan, kara dimiylän, vaksalı çizmelärlän, angılarını vermişti bobası taa ileri büyük ooluna, Vaniyä, şindi dä Vani – Vasiyä. Kojuun altında giyimniydi eni maavi gölmeklän hem kara jiletkaylan. Başına giimişti kara kuzu derisindän kalpak. Taazä traşlı, taazä kırılmış frezaylan, benzärdi haliz delikanniya, ani hazır olmaa güvää.

Adamnar elleştiydi biri-birinnän, karılar öptüydü biri-birinin yanaklarını, Vasi sä öptüydü Mitioglu Paninin hem Melänunun ellerini. Nadi taa yoktu onnarın arasında. Musafirlär oturduydular genä büyük odada kanapeyä, ev saabileri sä – skemnelerä, pençerenin boyunda. İlkin laf açtıydı Kurdu Gergi:

– Çok saygılı Pani hem Melänu, biz geldik svatu olmaa sizinnän. Bizim oolumuz Vasi pek beenmiş sizin kızınızı Nadiyi. Eer bizim dä oolumuz yattıysa sizin kızınızın kalbinä, kim var nicä engellesin, bizdän kaarä, yavklu yapmaa onnarı büün?

– Melänu, çaar burayı Nadiyi! – buyurduydu karısına Mitioglu Pani.

Nadi anasinnan bilä girdiydi büük odaya. Seläm verdiydi hepsinä. Giiyimniydi genä o maavi fistancıklan, başında sa vardı sinkalı moda, angısının uçları çapraşık baalıydı ensesinä. Yanacıkları pembeleşmişti, gözlerini sä sansın saklardı uzun kirpiklerinnän. Bakardı sade anasına dooru.

– Te, kızım, Yarküüdän geldi delikannı çocuk Kurdu Vasi anasinnan-bobasinnan. İsteer yavklu olmaa seninnän. Beenersin mi sän bu çocu, kayılsın mı eş olmaa onunnan? – danıştıydı Nadiyä Mitioglu Pani.

Nadinin yanakları, gözleri alıflendiydi, ama çevirip üzünü bobasının tarafına, açık bakarak onun gözlerine, çetin seslän dediydi:

– Kayılım, boba!

Vasinin üzü aydınlandıydı, o büülenmiş gibi bakardı kızın üzünä.

– Emin ederim, ani çalışacam bütün canımdan mutlu olasın, Nadi. Çok şükür ederim sana kayılıın için eş olmaa benimnän! – bir solukta söledi ydi Vasi. Onun gözleri çapraştıydı Nadinin gözlerinnän da görünärdi, ani onnar ikisi dä kademniydi bu kıpışta.

Kurdu Gergi koyduydu masaya yarım litralık şişeyi en kaliteli rakıylan „Moskovskaya vodka”, Vasilka sa – bir çanak dolu mezäylän. Mitioglular getirdiydilär bir çölmek şarap, bir dilim piinir, ekmek. Hepsi oturduydu masanın dolayanına. Nadi oturduydu anasının yanına, onun saa tarafında erleştiydi Vasi bobasinnan yannaşık. Doldurduyan dört filcan rakıylan, söz aldıydı Kurdu Gergi:

– Çok saygılı svatular, Pani hem Melänu, sanêrim, kayılsınız ölä danışayım sizä. Buyuralım bu rakıyı gençlerin kismetini için da sayalım onnarı bu gündän sora iki yavklu.

Boşalttıyanan filcannarı, dattıydılar mezeleri. Buyurduydular birkaç filcan şarap piinirlän. Hepsini şennendi. Sade Nadi hem Vasi içmediydilər rakı da, şarap ta, dokunmıydı onnar imeklerä dä. Tutardılar ellerini dizlerindä masanın altında. Vasi sansın razgelä koyduydu elini Nadinin elceezinin üstüne. Nadiyi titremäk aldıydı, ama çekmediydi elini Vasinin eli altından.

Analar-bobalar annaştıydılar evermää gençleri üç haftadan sora, gücük ayın 6-ncı günündä, cumertesi. İki hafta ileri güvää getirecek gelinnik için biyaz atlastan plat. Fistanı dikecek gelinin anası Melänu, angısı becerärdi terzili. Gelinin aylesi taa fukaaraydı Kurdulara bakarak. Onuştan çiz için laf olmıydı.

Gücük ayın 6-sında üülendä, annaşmaya göra, güvää saadıçlan-naşaylan Mazur Ristuylan hem Sandikaylan, dünürcükaylan Peyku Maşuylan, kemeñceciylan Tauşamcı Spiruylan hem bir kafadarınnan Karapeti Mişaylan gittiydilər gelini almaa. Eskidän adetlerä görä Mazurların senselesi çoktan saadıçlık edärdi Kurduların senselesinä. Onuştan Ristu hem Sandika kayıllık vermiştilär saadıç olmaa Kurdu Vasiyä dä. Onnar ikisi dä 50 yaşındaydı.

O fukaara yıllarda taa çok yayan gezilärdi. Aylelerdä taliga yoktu. Verdiydilər kolhozlara, ama orda da etişmäzdi taliga kolhozların işlerini yapmaa. Birkaç maşına vardı sade maşına-traktor staşiyasında, ama onnar da eskiydi. Küü yollarında kış vakidında, kaplı kaarlan yada çamurlan, onnar faydasızdı.

Güveenin evindän gelinin evinä kadar üç kilometra yoldu. Onu lääzımdı geçmää yayan oyanı dooru da, geeri dooru da.

Taa sabaalendän gök kaplıydı bulutlarlan. Poyrazdan esärdi suuk lüzgercik. O zamannar insannarda yoktu radio. Kimsey bilmäzdi hava prognozunu makar büünkü gün için.

Gelinin evindä konuşka sofrası artık hazırdı, açan etiştıydı güvää hem öbür kişilär. Sofrada vardı domuz kafasından paça, booday bulgurundan slaninaylan karışık sarma, şarap hem evdä yapma rakı. Naşa, Peyku Maşu hem Nadinin kakusu geçtydilär öbür odaya donatmaa gelini. Kemeñeci çalardı gelin donatma havasını. Biraz vakittan sor hepsi toplandıydı sofranın dolayına.

Karşıda oturduydu naşa hem saadıç, a onnarın arasında – gelinnän güvää. Gelinin anası Melänu baaladıydı birär gergefli peşkir saadica hem naşaya da kocasının oturduydu onnara karşı, masaların öbür tarafında.

– Doldurun filcannarı! – buyurduydu saadıç. – Biz toplandık bu sofraya, bu konuşkaya, güveeyi Vasiyi hem gelini Nadiyi evermää. Allah versin onnara kismet, kismetli yaşamak, tatlı ömür hem çok uşak! Bu olaya görä buyurêrim içmää ne var filcannarda dibinä kadar!

Hepsi boşalttıydı filcannarı, sade gelinnän güvää ancak dattıydı birkaç yudum şarap. Kemeñeci çalardı sofraya havası. Hepsi şendi. Biri-biri ardısora konuşkacılar sölärdi biri-birindän taa gözäl tost – dolu filcan kaldırmak.

Kemeñeci başladıydı çalmaa oyun havalarını, ama artık avşamnardı. Dışarda lüzgär kuvetleşärdi. Göktä kayardı bulutlar poyrazdan üülen tarafına dooru. Komur bulutları diiştirärdi gümüş bulutlar dolu kaarlan. Yarkүүлülerä vakıttı

dönmää evä. Orda onnarı beklärdi taa bir, güvää evindä bütün geceyä haliz konuşka. Onnarın arasında hembettän ayıktı sade gelinnän güvää. Az içtiydi naşa hem kemençeci, neçinki yaştı adamdı. Öbürlär hepsi sarfoşçaydı. Aralarında ayırıldırı Karapeti Mişa, angısı artık sataşmıştı her gün şarap içmää. O biraz sendellärdi.

Konuklar başladıydılar giyinmää, saalıcaklan ayırılmaa gelinin hısımnarından.

Anasının istediinä görä, Nadi giidiydi gelin fıstanın üstünä bir keptar bir dä kufayka, altına sa sıcak kısa don. Kafasına, ensesinä baaladıydı bir şalinka, ayaklarına giidiydi kalın yapaa ipliindän çorap hem rizina çizmeleri, ellerinä – eldiven. Valızayı iki eni çarşaflan, yastık üzlerinnän, birkaç peşkirilän, Nadinin sıradan rubalarinnan aldıydı taşımaa Vasi.

Alaca karannıkta çıktıydılar yola. Başladıydı saurtmaa. Çıkınca gelinin küüyündän, karannık çöktüydü. Yolu artık kaplamıştı kaar. Saurgunda ancak seçilärdi dolaylar. Can-cun yoktu kırdı. Kefli kişilär başladıydı sürçmää derin kaarda. Saurtma kaar dondurardı yanaklarını, taa çok poyraz tarafından. Çevirärdilär üzlerini üülenä dooru. Bu üzerä onnar kaybedärdilär uurlanmayı, görmäzdilär biri-birini. Hızlı lüzgär haydardı onnarı yoldan üülen tarafına. Yarküüyün şıakları taa görünmäzdi. O yıllarda elektrika şıakları küülerdä taa yoktu, gaz lampaları sa siirek evdä yanardı gecä vakıdı. İnsannar tez yatardılar uyumaa.

– Vasi, bän pek korkêrim, ani kaybelecez bu saurgunda,
– titrekli seslän dediydi Nadi.

– Korkma, canım, bän seni saa-selem götürecäm evimä,
– cuvap verdiydi Vasi.

O sol elinnän sarmaştıydı gelinin belinä, o düşmesin deyni. Kendisi, bulunarak saa tarafında, yapardı ona biraz kuytu. Sol elindän kaybetmişti eldivenini, parmakları sızlardı, ama onun aklında vardı salt bir fikir: saa etişsinnär gelinnän evä. O bilmäzdi, nerdä kaybeldi öbür kişilär, yoktu da nicä yardım etsin onnara...

Girdiynän hayada, çıkardıydılar kalın rubalarını, silktiydilär onnardan kaarı. Nadi çıkardıydı rizina çizmelerini, yapaa çoraplarını da giidiydi emenilerini. Bulduydular konuşkacıları keflicä. Sansın onnarın aklına hiç gelmemiş, ne seremcä güder yolcuları.

Nadi öptüydü kaynatanın hem kaynananın ellerini, selänneştıydi Vasinin hısımnarınnan. Hepsi denediymi, ne gözäl gelin bulmuş kendinä Vasi komşu küüdä.

Soruşlara, nerdä kaldı öbür kişilär, Vasi bilmäzdi ne cuvap vermää. O duymazdı sol elindä parmaklarını, dondurmuştu onnarı. Kimsey düşünmediydi uumaa onnarı rakıylan, uçlarından aucuna dooru, kızarınca, yada sokmaa onnarı sıcacık su içinä da azar-azar katmaa haşlak su. Bekim vardı taa umut çözdürmää donmuş kanı parmaklarında. Ona sa nasaat verdiydilär yısıtsın sol elini sıcak camalda, neylän son koyduydular diriltmää don parmaklarını.

Dışarda uluyardı saurgun. Kimseyin yoktu kefi oturmaa sofraya. Şindi konuşka taa çok benzärdi yas sofrasına. Kaar artık etişärdi pençerelerin uuruna. Kimseydä kalmadıydı umut, ani başkaları saa etişecekler burayı yada evlerinä. Konuşkacılar kendileri dä korkardılar çıkmaa içerdän da daalmaa evlerinä.

İlk evlenmök gecesi Vasiyâ hem Nadiyâ geçtiydi kademsiz. Gelân günnâr dä az umut verärdilär, ki onnar verileceklär derin sevgiyâ, dadaceklar biri-birinin tatlı tenini.

Saugun tuttuydu iki gecä iki dä gün. Yarküü gömüldüydü kaar altına. Görünärdi salt evlerin örtüleri. Sade saliyâ karşı saugun uslandıydı. Gündüz göktä peydalandıydı güneş.

Küü soveti yolladıydı aktivistleri günduusu tarafına aaramaa kaybelmiş kişileri. Hepsini bulduydular ölü. İkin küüyâ yakın erdä bulduydular saadıcı hem naşayı. Naşa yatardı aykırı saadıcın üstündä. Bezbelli ilkin düşmüş Mazur Ristu. Karısı Sandika çalışmış onu kaldırmaa, ama kaybettiynän kuvetlerini, düşmüş onun üstünä, da ölä donmuşlar ikisi dä.

Yarküüyün günduusu tarafından merasında vardı bir çukur. İşlenmäzdi. İlyazın orada yakın maaledän insannar otladardılar hayvannarını. O çukurda bir hendek içindä donmuşlar kemeñceci Tauşamcı Spiru hem Karapeti Mişa.

Peyku Maşuyu bulduydular küüyün merasının üülen kenarında. Yatarmış arkası üstü. Bir kolu sa durarmış kaldırılmış yukarı. Sansın umut edärmış, ani birkimsey görecekl kaldırılmış kolunu da gelecek kurtarmaa onu ölümdän.

Çarşamba günü beş kişiyi hısımnarı gömdüydü mezarlıkta.

Perşembä günü Kurdu Vasi gittiydi Tumarva bolniņasına, nerdä kestiydilär sol elinin parmaklarını. Onnar başlamıştılar artık bet kokmaa. Alıştıynan, yanaştıydı yapı brigadasına bekçi. Çalışardı saa elinnän biraz usta zanaatını da. Genç karısinnan Nadiylän annaşardı pek islää. Büüttüydülär üç uşak, angılarına kimi kerä anadardılar o hatalı saurgunda evlenmekleri için...

AVTOR İÇİN

Profesor, fizika-matematika bilgilerindä doktor Vlad-Demir Karagançu (Vladimir Karaganciu), Annanın hem Lambunun aylesindä, kirez ayın 3-üncü günündä 1934-üncü yılda Çeşmeküüdä duudu.

Bitirdiynän 7 klas 1949 yılda, dört yıl üürendi Kaul Pedagogika Şkolasında, sora da taa dört yıl – Tiraspol Devlet Pedagogika İnstitutunda.

Başardıynan institutu 1957 yılda, kendi küüyündä orta şkolasında çalıştı direktor hem fizika, astronomiya üüredicisi.

1964-üncü yıldan beeri çalışêr Kişinöv Tehnika Universitetindä „Teoretik Mehanika” kafedrasında. Oldu üüretmen, baş üüretmen, doğent, kafedra başı.

1967-1970 yıllarda bulundu doktoranturada. Hazırladı hem korudu doktor tezini M. V. Lomonosov adına Moskova Devlet Universitetinä baalı Devlet Astronomik İnstitutunda da oldu fizika-matematika bilim doktoru.

1994-üncü yılda geçti konkursu profesor görevinä da bu iştä çalışêr büünnän-büün.

Profesor Vlad-Demir Karagançu yazdı hem tipardan çıkardı romın dilindä universitetlerä deyni üç üürenmäk kitabı hem çok başka bilim yazıları.

İlk kiyadı (43 tipar kolası) yazdı 1994-üncü yılda iki ortak avtorlan. Onun için kabletti 1-ci derecä laureat diplomu.

Öbür kitapları yazdı yalnız. Üçüncü kitap için 2008-inci yılda kabletti 2-nci derecä laureat diplomu.

1984 yılda Moldova halk üüretimindä, 1989 yılda da Sovet Birliin halk üüretimindä tanındı başarılı kişi.

Peet yazêr gagauz dilindä çoktan, ama tiparlamaa yazılarını başladı bitki yıllarda. Kısa vakıтта çıkardı tipardan dört kitap:

„**Sizi yazdım kalbimä**“, 2010 yıl. Ona girdi avtorun kendi peetleri, üç annatma hem Mihay Emineskunun, Vasile Aleksandrinin, Octavian Goganın, Grigore Vierunun romın dilindän çevirili peetleri;

„**Acı pelin Bucakta**“, proza kitabı, 2011 yıl ;

„**Can sıcaklı**“, peet kitabı, 2012 yıl;

„**Pelin amar în Bugeac**“ – „Acı pelin Bucakta“ kitabının romın dilindä variantı, 2013 yıl.

Yazıcının Vlad-Demir Karagañçunun kiyatları oldular gagauz literaturasında eni bir söz, eni bir yaratma açıklaması, neredä okuyucu tanışêr gagauz insannarın ecelinnän, olaylarlan, angıları geçmişlar XX-ci asirin yıllarında.

Makarki Vlad-Demir Karagañçu çeketti çalışmaa yazıcı yaratmak yolunda, tiparlamaa kiatlarını diil çoktan, Canabisi az vakıтта kazandı okuyucuların simpatiyasını, oldu en okunan yazıcıların biri Gagauziyada.

Kişinövda olan XX-ci halkarası kitap salonunda romın dilindä yazan poetlerin gagauz dilinä en islää çevirmeleri için Vlad-Demir Karagañçuya 2011 yılın harman ayın 31-inci günündä diplom hem premiya verildi.

Elinizdeki „**Candan fikirlär**“ kitabına avtor koydu seçmä yaratmalarını – beendii peetleri öbür kiyatlarından, eni peetleri, fabulaları, ilk ktabından „Üsüzün eceli“ annatmayı, „Acı pelin Bucakta“ – proza kitabını, iki eni annatmayı („Klisä“, „Saugun“) hem Mihay Eminesku'nun romın dilindän çevirili peetlerini.

Petri Çebotar

İÇİNDEKİLÄR

YAZILARI İSPİYADADA GİBİ.....	3
CANIM BAALI BUCAKLAN	11
Bir vatan var insanda	12
Vatan	13
Ana tarafım-Gagauz Eri	14
Ana dilim-oguz dili	16
Ana dili	17
Oda Mihail Çakirä.....	18
Canım baalı: Bucaklan	19
Severim sizi.....	20
Dayma canım darsıyêr.....	22
Kademni ayledä.....	23
Çok saalık... ..	24
Sabaa	25
Orak	26
Gecä göldä.....	27
Meşä.....	28
Çeşmeküü.....	29
BÄN SEVDİM HEM SEVİLDİM	31
Süünmâz sevgi	32
Bir diri şufa gibiydin.....	34
Neçin, yârim, gelmedin?	35
Bir yıldız	37
Olsa nasıl... ..	38
İlk sevgim.....	39
Adsız hanuma	41
Sevda	42
Sevda duygusu	43
Tutêrsın mı aklında?.....	44
Îti aduci aminte?.....	45

Seçtiydim çoktan	46
Açan turnalar öter	48
Bir kız çıktıydı önümä	49
Hastalandım özlemektän	50
Duygu	51
Gözlär	52
ÇOK SEVERİM TABİATI	53
Çok severim tabiatı.....	54
Vakit geçer, vakit gelir.....	56
Vremea trece, vremea vine.....	58
Kırlangaç.....	60
Baba Marta.....	61
İlkyaz geldi.....	62
İlkyaz.....	63
İlkyaz küüdä.....	64
Açan çiçeklär açêr.....	65
Sabaa yıldızı	66
Yaz zamanı.....	67
Yaamur yaadı.....	68
Güneş indi kauşmaa	69
Karannık çöker Bucakta.....	70
Aydın oraa şen şilêr	71
Yaz gecesi	72
Bulutsuz gecelär	73
Sakırğa	74
Güz.....	75
Geç güz	76
Güz bitkisi Bucakta	77
Kış	78
Kış gecesi	79

Saugun	80
Viscolul	82
On iki ay Bucakta	84
İNSAN DÜNNÄÄDA	87
İnsan dünnäada	88
Dua	89
Gençlik.....	91
Karılar	92
Kız hem çiçek	93
Kavak	93
Yaprak dökümü	05
Restoranda	96
Bir ihtârın ispiyadası	97
Çırtma aalêêr bayırda.....	99
Havez	100
Yaşamının kuralları	103
İi dünnää.....	104
İnsannar.....	105
İnsannarın eceli	106
Toprak	107
Aydın dünnää	106
Stavroz.....	109
Duuma aylâm.....	110
Ayırılmak.....	112
Kismetsiz sevda	113
Pelivan Todur	123
ACILIK	135
Ecel	136
Destinul	137
Albom	128

Kukumäu çirkin baarardı	129
Neçin tez braktın benî?	130
Çiçeklär dä silkinärdi.....	131
Uykusuz gecelär	132
Hasretli anmaklar	133
Yalnızlık.....	134
Yalnız ihtärlär.....	135
Arsız yavklu.....	137
Drama Kara denizdä	138
Betvalı vakıtlar	140
Klisä	141
Fenalık	143
Evrenin kanonu	144
PAMFLETLÄR hem FABULALAR	155
Zaabitlik kuvetleri.....	146
Eni vakıtlar	148
Varlılar şennener	149
Adsız kadına.....	150
Oynaş.....	151
Namuz	153
Zihir.....	155
Öküz hem inek.....	156
Papagallar.....	157
Aslaan	158
Kedi hem kuş	159
Tilki hem tavşam	160
Kuan hem sinek	161
İki köpek	162
İki turna serendä	164

Mihay Eminesku	165
O, gel bana	166
Tek kavakların yanından.....	167
Neçin sallanêrsın... ..	169
O yıldız	170
Uykulu kuşcaazlar.....	171
Ne o sevda?	172
Açan.....	174
Yalnızlık.....	175
Anmaklar açan.....	177
Şefk.....	178
Ölä pek gençecik	179
O sokacıkta	161
Göl	183
Ah, kal.....	184
Olsun avşam.....	186
Ne hasretli can... ..	187
Kritiklerimä.....	188
Of, mamu.....	190
DÜZ YAZILAR	191
ACI PELİN BUCAKTA	192
KLISÄ	286
ÜSÜZÜN ECELİ	300
SAURGUN	317
Avtor için	326

Vlad–Demir KARAGANÇU

*Neçin, kuku, az sayêrsın
Kalan yıllarımı benim?
Bildirmää mi sän isteersin,
Kj kısa qaldı ömürüm?*

*Bunu bän qendim bilerim,
Ama tutmêêr umutsuzluk;
İşlerimnän bän isteerim
Şanni olsun gagauzluk!*

*Diil önemni, kaç yıl yaşêêr
Herbir insan bu dünnäada –
Önemni, nesoy iz braqêr
Çalışmasınnan halkında...*